

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

FACTI

~~Page 14~~ (of Lincoln College
Oxford.)

~~56 g 22~~

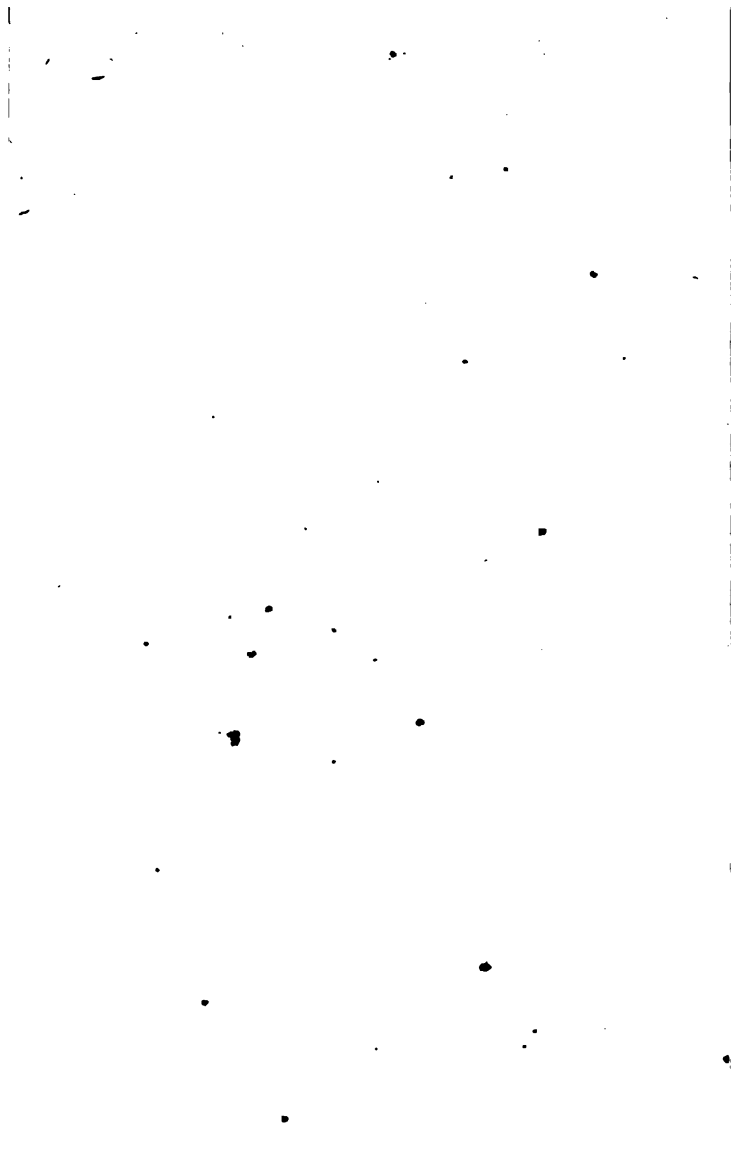

233 G. 14

To Dr. Heinrich Krebs,
Librarian of the Taylor
Institution, from E. S. Dodgson,
March 1, 1913.

Passed on as a gift
to the Taylorian Library.
By H. Krebs
(M 21.)

Joh. Philipp Kröbe, flor 1771-1850

(seit 1795 Collatorarius, Corrector
in Loth. am Gymnasium zu Wittb.
a/d. Lehrm. in Metz zum 1. d. 1800)

... handschriftl. Profasser für die Fächer zum Latein-
unterricht, deren Supplement unter dem Titel
'Antonius Barbani' seit 1837 auch besonders er-
scheinen in grösster Anzahl find. Diesses gleichzeitige
Werk wurde später, nach des Verf. Tode, in
seiner Bearbeitung von Allgauer (genügt--
1895 in 5ter Auflage) wiederherausgegeben.
München 7. 1/III 1913. -

... handschriftl. zu bestimmen bei Leipzigstadt 1871/1872
... handschriftl. von Joh. Phil. Kröbe. -)

Jan 1871 hat

... 31 ... 21, ...

1872

† Dec. 1921.

PUBLII OVIDII NASONIS

F A S T I.

FROM THE TEXT OF J. P. KREBS,
CAREFULLY REVISED.

LONDON:
JOHN W. PARKER, WEST STRAND.

M.DCCC.XLVI.

PUBLII OVIDII NASONIS FASTI.

KALENDARIUM.

JANUARIUS.

- A Kal. Januarii. Jani festum, Junonis, Jovis, et Æsculapii.
 b IV. No.
 c III. No. Cancer occidit
 cosmice.
 d II. No.
 e Nonis. Lyra oritur.
 f VIII. Id.
 g VII. Id.
- A VI. Id. Festa Jani. Agonalia. Delphin oritur.
 b V. Id. Medietas hiemis.
 c IV. Id.
 d III. Id. Festa Carmentis et Juturnæ.
 e II. Id.
 f Idubus. Festum Jovis. Bedditæ sunt provinciæ populi Romano.
 g XIX. Kal. Feb. Cæsar Augustus vocatur.
- A XVIII. Kal. Sacrificij Carmentis. Festum Porrinæ et Postvertæ.
 b XVII. Kal. Festum Concordiæ.
 c XVI. Kal.
 d XV. Kal. Sol in Aquario.
 e XIV. Kal.
 f XIII. Kal.
 g XII. Kal.
- A XI. Kal.
 b X. Kal.
 c IX. Kal. Lyra occidit.
 d VIII. Kal. Pectus Leonis occulitur.
 e VII. Kal.
 f VI. Kal. Festum Castoris [et Polluciæ.]
 g V. Kal.
- A IV. Kal.
 b III. Kal. Festum Pacis.
 c II. Kal.

FEBRUARIUS.

- d Kal. Feb. Templum factum est Carmentis. Celebratur Asylum.
 e IV. No. Lyra penitus occidit.
 f III. No. Occidit Delphin.
 g II. No.
- A Nonis. Augustus dictus est pater patriæ. Aquarius vadit ad occasum.
 b VIII. Id.
 c VII. Id. [Primus dies Ferallium.]
 d VI. Id.
 e V. Id. Ver incipit.
 f IV. Id. Initium Veris.
 g III. Id. Bootes oritur: et est festum Fauni.
- A II. Id.
 b Idubus. Festum Jovis et Fauni. Nefastus dies Fabiorum.
 c XVI. Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
 d XV. Kal. Sol intrat in Pisces. Iterum Fauni.
 e XIV. Kal.
 f XIII. Kal. Festum Quirini. Festum stultorum et Fornacis.
 g XII. Kal. Feralla.
- A XI. Kal. Caristia virorum.
 b X. Kal. Terminii.
 c IX. Kal.
 d VIII. Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initium.
 e VII. Kal.
 f VI. Kal.
 g V. Kal.
- A IV. Kal.
 b III. Kal. Equiris in campo Martio.
 c II. Kal.

MARTIVS.

d Kal. Martii. Festum Martis et Junonis. Ancilia feruntur. Non est bonum nubere.

e VI. No.

f V. No. Alter Piscium conditur. Oritur Vindemitor.

g IV. No. Bootes citius, Vindemitor tardius occidunt cosmice.

A III. No. Festum Vestæ. Cathedra Julii.

b II. No. Festum Vejovis. Pegasus oritur hellace.

c Nonis.

d VIII. Idibus. Corona Ariadnes oritur.

e VII. Id.

f VI. Id.

g V. Id.

A IV. Id.

b III. Id.

c II. Id. Altera Equiria fiunt juxta Tiberim.

d Idibus. Festum Annæ Perennæ. Julius Cæsar occisus in Capitolio.

e XVII. Kal. Aprilis. Scorpius oritur.

f XVI. Kal. Milvius oritur. Festum Bacchi. Villa anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri sacrificamus. Libera toga datur. Milvius oritur chronice. Festum est Ledæorum, qui fuerunt Argivi, vel Larium.

g XV. Kal.

A XIV. Kal. Quinquatria Palладis captæ.

b XIII. Kal.

c XII. Kal.

d XI. Kal. Sol in Arietem.

e X. Kgl. Ultimus dies Quinquatrum.

f IX. Kal.

g VIII. Kal. Æquinoctium vernale.

A VII. Kal.

b VI. Kal.

c V. Kal. Festum Jani, Concordiæ, Pacis, et Salutis.

d IV. Kal.

e III. Kal.

f II. Kal. Festa Lunæ ludentis: templum in Aventino monte.

APRILIS.

g Kal. Aprilis. Festum Veneris et Virilis Fortunæ. Scorpius occidit.

A IV. No. Pleiades oriuntur.

b III. No. Meretrices lavantur sub myrro. Fors Fortunæ Virilis. Scorpius occidit cosmice.

c II. No. Hebe et Matris deorum Megalænæs ludi fiunt.

d Nonis. Festum Publicæ Fortunæ.

e VIII. Id. Orion occidit chronice.

f VII. Id. Festum Cerealium ludorum. Libra occidit cosmice. Juba victus a Julio Cæsare.

g VI. Id.

A V. Id.

b IV. Id.

c III. Id.

d II. Id.

e Idibus. Festum Jovis Victoris. Templum. Libertatis.

f XVIII. Kal. Maii. Dies grandinosa. Augustus Cæsar vicit Mutinenses.

g XVII. Kal. Fords litatur Teluri.

A XVI. Kal. Triumphus Augusti. Hyades occidunt hellace.

b XV. Kal. Sol in Taurum.

c XIV. Kal. Equiria. Combustio vulpium.

d XIII. Kal. Festa Palis. Roma condita.

e XII. Kal.

f XI. Kal. Festa Veneris Vinalia.

g X. Kal.

A IX. Kal.

b VIII. Kal.

c VII. Kal.

d VI. Kal. Festum Rubignis. Aries oritur hellace. Prothius oritur cosmice, occidit hellace. Tempora veris prima finita sunt.

e V. Kal.

f IV. Kal. Festum Floræ et Vestæ.

g III. Kal.

A II. Kal.

MAIVS.

b Kal. Maii. Amalthea capra oritur cosmice. Ara Laribus posita.

c VI. No. Flat ventus Argestes. Hyades oriuntur cosmice. Finis Floralium.

d V. No. Panthera Chironi oritur chronice.

e IV. No.

f III. No. Stellificatio Lyrae. Sagittarius oritur.

g II. No. Scorpius apparet in parte media.

- A Nonis. Id. Lemuria celebrantur. Non est bonum nubere.
 b VIII. Id. Orion occidit chronice.
 c VII. Id. Festum Martis Bilsultoria.
 d VI. Id. Festum Martis Bilsultoria.
 e V. Id.
 f IV. Id.
 g III. Id.
- A II. Id. Pleiades oriuntur heliace. Æstas incipit.
 b Idibus. Ora Tauri oriuntur heliace. Scirpea simulacra mittuntur in Tiberim. Festum est Mercurii.
 c XVII. Kal. Junii.
 d XVI. Kal.
 e XV. Kal. Sol it in Geminos. Agonia Junii fiunt.
 f XIV. Kal. Canis Orionis exit.
 g XIII. Kal. Lustra Vulcani fiunt.
- A XII. Kal.
 b XI. Kal.
 c X. Kal. Mos sacrorum pro fuga Tarquinii factundorum. Non modo inest fuga Tarquinii. Inest VIII. Kal. Mart.
 d IX. Kal. Festum Publice Fortunæ.
 e VIII. Kal. Rostra aquilæ oriuntur chronice.
 f VII. Kal. Bootes occidit heliace.
 g VI. Kal. Hyas occidit heliace, oriens cosmice.
- A V. Kal.
 b IV. Kal.
 c III. Kal.
 d II. Kal.

JUNIUS.

- e Kal. Junii. Festa Carnæ, Junonis Monetæ, Martis, et Tempestatis. Aquila oritur chronice.
 f IV. No. Hyades oriuntur heliace.
 g III. No. Bellonæ Festum.
 A II. No. Dedicatio templi Herculis.

- b Nonis. Festum Trinomii dei Fidiî Sanci Semipatria. Malum est nubere ante Idus.
 c VIII. Idus.
 d VII. Id. Tergeum urse occidit heliace, et regis Lycaonis. Lycaonida fiunt, ludi Tiberis.
 e VI. Id. Datum est templum Menti. Festum et Vestæ. Asinus coronatur. Ara Priapi. Priori Palladium liberatur ab igni Gallico. Mors Crassi et suorum.
 f V. Id. Delphin oritur chronice.
 g IV. Id. Matralia fiunt. Rutilius et Didius occiduntur. Templum Fortunæ Servius, Concordiæ Livia dedicavit.
- A III. Id.
 b II. Id.
 c Idibus. Jovi Invicto datum est templum. Minora Quinquatria Palladis fiunt.
 d XVIII. Kal. Julii.
 e XVII. Kal. Dione orta est heliace in fronte Tauri.
 f XVI. Kal. Flat Zephyrus prosper navigantibus.
 g XV. Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina arce.
- A XIV. Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliace.
 b XIII. Kal. Delphin oritur chronice. Sol in Cancrum. Volsci et Æqui vincuntur.
 c XII. Kal. Templum datum est Summano Jovi.
 d XI. Kal. Æsculapius, qui et dicitur Ophiuchus et Serpentarius, chronice oritur.
 e X. Kal.
 f IX. Kal. Victus est Flaminus.
 g VIII. Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Festum Fortis Fortunæ. Solstitium.
- A VII. Kal. Festum Larium et Jovis Statoris.
 b VI. Kal. Orion apparet a Zona inferius. Solstitium.
 c V. Kal. Larium.
 d IV. Kal. Templum Quirino factum.
 e III. Kal.
 f II. Kal. Festum Pieridum.

Vertical line on the right side of the page.

LIBER PRIMUS.

TEMPORA cum causis Latium digesta per annum,
Lapsaque sub terras, orta que signa canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus, et timidæ dirige navis iter :
Officioque, levem non aversatus honorem, 5
Huic tibi devoto numine dexter ades.
Sacra recognosces Annalibus eruta priscis,
Et quo sit merito quæque notata dies.
Invenies illic et festa domestica vobis :
Sæpe tibi pater est, sæpe legendus avus. 10
Quæque ferunt illi pictos signantia fastos,
Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.
Cæsariæ arma canant alii ; nos Cæsaris aras,
Et quoscunque sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum, 15
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum : dederis in carmina vires.
Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina judicium docti subitura movetur
Principis, ut Clario missa legenda deo. 20
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus et, ad nostras cum se tulit impetus artes,
Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, et fas est, vates rege vatis habenas, 25
Auspice te felix totus ut annus eat.
Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.

- Scilicet arma magis, quam sidera, Romule, noras :
 Curaque finitimos vincere major erat. 30
 Est tamen et ratio, Cæsar, quæ moverit illum :
 Erroremque suum quo tueatur habet.
 Quod satis est, utero matris dum prodeat infans,
 Hoc anno statuit temporis esse satis.
 Per totidem menses a funere conjugis uxor 35
 Sustinet in vidua tristia signa domo.
 Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
 Cum rudibus populis annua jura daret.
 Martis erat primus mensis, Venerisque sectundus :
 Hæc generis princeps, ipsius ille pater. 40
 Tertius a Senibus, Juvenum de nomine quartus :
 Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
 At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras :
 Mensibus antiquis addidit ille duos.
- NE tamen ignores variorum jura dierum ; 45
 Non habet officii Lucifer omnis idem.
 Ille Nefastus erit, per quem tria verba silentur ;
 Fastus erit, per quem lege licebit agi.
 Neu toto perstare die sua jura putaris ;
 Qui jam Fastus erit, mane Nefastus erat. 50
 Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
 Verbaque honoratus libera prætor habet.
 Est quoque, quo populum jus est includere septis ;
 Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
 Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas : 55
 Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
 Nonarum tutela deo caret. Omnibus istis,
 Ne fallare cave, proximus Ater erit.
 Omen ab eventu est : illis nam Roma diebus
 Damna sub adverso tristia Marte tulit. 60
 Hæc mihi dicta semel, totis hærentia fastis,
 Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

- Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum,
 Inque meo primus carmine Janus adest.
- Jane biceps, anni tacite labentis origo, 65
 Solus de superis qui tua terga vides;
 Dexter ades ducibus, quorum segura labore
 Otia terra ferax, otia pontus agit.
- Dexter ades patribusque tuis, populoque Quirini,
 Et resera nutu condita templa tuo. 70
- Prospera lux oritur: linguisque animisque favete.
 Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
- Lite vacent aures, insanaque protinus absint
 Jurgia: differ opus, livida lingua, tuum.
- Cernis, odoratis ut luceat ignibus æther, 75
 Et sonet accensis spica Cilissa focus?
- Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
 Et tremulum summa spargit in æde jubar.
- Vestibus intactis Tarpeias itur in arces:
 Et populus festo concolor ipse suo est. 80
- Jamque novi præeunt fasces: nova purpura fulget:
 Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
- Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
 Quos aluit campis herba Falisca suis.
- Jupiter, arce sua totum cum spectet in orbem, 85
 Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
- Salve, læta dies, meliorque revertere semper,
 A populo rerum digna potente coli.
- Quem tamen esse deum te dicam, Jane biformis?
 Nam tibi par nullum Græcia numen habet. 90
- Ede simul causam, cur de cœlestibus unus
 Sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides.
- Hæc ego cum sumtis agitarem mente tabellis,
 Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
- Tum sacer, ancipiti mirandus imagine, Janus 95
 Bina repens oculis obtulit ora meis.
- Obstupui, sensique metu riguisse capillos,
 Et gelidum subito frigore pectus erat.

Ille tenens dextra baculum, clavemque sinistra,
 Edidit hos nobis ore priore sonos: 100
 Disce, metu posito, vates operose dierum,
 Quod petis, et voces percipe mente meas.
 Me Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocabant:
 Adspice, quam longi temporis acta canam.
 Lucidus hic aer, et, quæ tria corpora restant, 105
 Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erant.
 Ut semel hæc rerum secessit lite suarum,
 Inque novas abiit massa soluta domos;
 Flamma petit altum; propior locus aera cepit;
 Sederunt medio terra fretumque solo. 110
 Tunc ego, qui fueram globus, et sine imagine moles,
 In faciem redii dignaque membra deo.
 Nunc quoque, confusæ quondam nota parva figuræ,
 Ante quod est in me, postque videtur idem.
 Accipe, quæsitæ quæ causa sit altera formæ: 115
 Hanc simul ut noris, officiumque meum.
 Quicquid ubique vides, cælum, mare, nubila, terras,
 Omnia sunt nostra clausa patentque manu.
 Me penes est unum vasti custodia mundi:
 Et jus vertendi cardinis omnem meum est. 120
 Cum libuit pacem placidis emittere tectis,
 Libera perpetuas ambulat illa vias.
 Sanguine lethifero totus miscebitur orbis,
 Ni teneant rigidæ condita bella seræ.
 Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis: 125
 It, redit officio Jupiter ipse meo.
 Inde vocor Janus. Cui cum Cereale sacerdos
 Imponit libum, mixtaque farra sale;
 Nomina ridebis: modo namque Patulcius idem,
 Et modo sacrificio Clusius ore vocor. 130
 Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
 Nomine diversas significare vices.
 Vis mea narrata est: causam nunc disce figuræ.
 Jam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.

- Omnis habet geminas, hinc atque hinc, janua frontes: 135
 E quibus hæc populum spectat, at illa Larem.
 Itque sedens vester primi prope limina tecti
 Janitor egressus introitusque videt:
 Sic ego prospicio cœlestis janitor aulae
 Eoas partes Hesperiasque simul. 140
 Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
 Servet ut in ternas compita secta vias.
 Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
 Cernere non moto corpore bina licet.
 Dixerat; et vultu, si plura requirere vellem, 145
 Se mihi difficilem non fore, fassus erat.
 Sumsi animum, gratesque deo non territus egi;
 Verbaque sum, spectans, pauca locutus, humum.
 Dic age, frigoribus quare novus incipit annus,
 Qui melius per ver incipiendus erat? 150
 Omnia tunc florent: tunc est nova temporis ætas:
 Et nova de gravido palmitæ gemma tumet:
 Et modo formatis amicitur frondibus arbor:
 Prodit et in summum seminis herba solum:
 Et tepidum volucres concentibus aera mulcent: 155
 Ludit et in pratibus luxuriatque pecus.
 Tum blandi soles: ignotaque prodit hirundo,
 Et luteum celsa sub trabe fingit opus:
 Tum patitur cultus ager, et renovatur aratro:
 Hæc anni novitas jure vocanda fuit. 160
 Quæsieram multis: non multis ille moratus,
 Contulit in versus sic sua verba duos.
 Bruma novi prima est, veterisque novissima solis:
 Principium capiunt Phœbus et annus idem.
 Post ea mirabar, cur non sine litibus esset 165
 Prima dies. Causam percipe, Janus ait.
 Tempora commisi nascentia rebus agendis,
 Totus ab auspicio ne foret annus iners.
 Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
 Nec plus quam solitum testificatur opus. 170

Hic, ubi nunc Roma est, incædua sylva virebat :
 Tantaque res paucis pascua bubus erat.
 Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro 244
 Nuncupat hæc ætas, Janiculumque vocat.
 Tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum
 Esset, et humanis numina mista locis.
 Nondum justitiam facinus mortale fugarat :
 Ultima de superis illa reliquit humum. 250
 Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat ;
 Nullus erat, justis reddere jura, labor.
 Nil mihi cum bello : pacem postesque tuebar :
 Et clavem ostendens, Hæc, ait, arma gero.
 Presserat ora deus. Tunc sic nostra ora resolvo, 255
 Voce mea voces elicente dei :
 Cum tot sint Jani, cur stas sacratus in uno,
 Hic ubi juncta foris templa duobus habes ?
 Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
 Protinus Œbalii retulit arma Titi ; 260
 Utque levis custos, armillis capta Sabinis,
 Ad summæ Tatium duxerit arcis iter.
 Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
 Arduus in valles et Fora clivus erat.
 Et jam contigerat portam, Saturnia cujus 265
 Demserat appositas insidiosa seras.
 Cum tanto veritus committere numine pugnam,
 Ipse meæ movi callidus artis opus ;
 Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi ;
 Sumque repentinæ ejaculatus aquas. 270
 Ante tamen gelidis subjeci sulphura venis,
 Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
 Cujus ut utilitas pulsus percepta Sabinis ;
 Quæque fuit, tuto reddita forma loco est ;
 Ara mihi posita est, parvo conjuncta sacello 275
 Hæc adolet flammis cum strue farra suis.
 At cur pace lates, motisque recluderis armis ?
 Nec mora ; quæsitæ reddita causa mihi.

- Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet demta janua nostra sera. 280
- Pace fores obdo, ne qua discedere possit :
Caesareoque diu nomine clausus ero.
Dixit ; et, attollens oculos diversa tuentes,
Adspexit toto quicquid in orbe fuit ;
- Pax erat : et vestri, Germanice, causa triumphii 285
Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face æternos, pacem, pacisque ministros :
Neve suum, præsta, deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis ;
Sacravere patres hac duo templa die. 290
- Accepit Phœbo Nymphaque Coronide natum
Insula, dividua quam premit amnis aqua.
Jupiter in parte est. Cepit locus unus utrumque,
Junctaque sunt magno templa nepotis avo.
Quid vetat et stellas ut quæque oriturque caditque, 295
Dicere ? promissi pars sit et ista mei.
Felices animos, quibus hæc cognoscere primis,
Inque domos superas scandere cura fuit !
Credibile est illos pariter vitis que locisque
Altius humanis exseruisse caput. 300
- Non Venus et vinum sublimia pectora fregit,
Officiumve fori, militiæve labor ;
Nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco,
Magnarumve fames sollicitavit opum.
- Admovere oculis distantia sidera terris, 305
Ætheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur cœlum : non ut ferat Ossan Olympus,
Summaque Peliacus sidera tangat apex.
Nos quoque sub ducibus cœlum metabimur illis,
Ponemusque suos ad stata signa dies. 310
- Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparsaque cœlesti rore madebit humus ;
Octipedis frustra quæruntur brachia Cancri :
Præceps occiduas ille subivit aquas.

Institerint Nonæ ; missi tibi nubibus atris 31
 Signa dabunt imbres, exoriente Lyra.

Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis ;
 Janus Agonali luce piandus erit.

Nominis esse potes succinctus causa minister,
 Hostia cœlitibus quo feriente cadit: 32

Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
 Semper, agatne? rogat ; nec nisi jussus agit.
 Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
 Nomen Agonalem credit habere diem.

Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum ; 325
 Una sit ut proprio littera demta loco.

An, quia prævisos in aqua timet hostia cultros,
 A pecoris lux est ista notata metu?

Pars etiam, fieri solitis ætate priorum
 Nomina de ludis Graja tulisse diem. 330

Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo :
 Veraque judicio est ultima causa meo.

Utque ea nunc certa est, ita rex placare sacrorum
 Numina lanigeræ conjuge debet ovis.

Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur ; 335
 Hostibus amotis hostia nomen habet.

Ante, deos homini quod conciliare valeret,
 Far erat, et puri lucida mica salis.

Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
 Acta per æquoreas hospita navis aquas. 340

Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
 Nec fuerant rubri cognita fila croci.

Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
 Et non exiguo laurus adusta sono.

Si quis erat, factis prati de flore coronis 345
 Qui posset violas addere, dives erat.

Hic, qui nunc aperit percussi viscera taûri,
 In sacris nullum culter habebat opus.

Prima Ceres avidæ gavisæ est sanguine porcæ,
 Ulta suas merita cæde nocentis opes. 350

- Nam sata vere novo teneris lactentia succis
 Eruta setigeræ comperit ore suis.
 Sus dederat pœnas. Exemplo territus hujus
 Palmite debueras abstinuisse, caper.
 Quem spectans aliquis dentes in vitæ prementem, 355
 Talia non tacito dicta dolore dedit:
 Rode, caper, vitem: tamen hinc, cum stabis ad aram,
 In tua quod spargi cornua possit, erit.
 Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
 Spargitur affuso cornua, Bacche, mero. 360
 Culpa sui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ.
 Quid bos, quid placidæ commeruistis oves?
 Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
 Viderat inceptos destituisse favos.
 Cærulea quem genitrix ægre solata dolentem, 365
 Addidit hæc dictis ultima verba suis:
 Siste, puer, lacrymas: Proteus tua damna levabit;
 Quoque modo repares, quæ periere, dabit.
 Decipiat ne te versis tamen ille figuris,
 Impediant geminas vincula firma manus. 370
 Pervenit ad vatem juvenis, resolutaque somno
 Alligat æquorei brachia capta senis.
 Ille sua faciem transformis adulterat arte:
 Mox domitus vinclis in sua membra redit.
 Oraque cærulea tollens rorantia barba, 375
 Qua, dixit, repares arte, requiris, apes?
 Obrue mactati corpus tellure juvenci:
 Quod petis a nobis, obrutus ille dabit.
 Jussa facit pastor. Fervent examina putri
 De bove: mille animas una necata dedit. 380
 Poscit ovem fatum. Verbenas improba carpsit,
 Quas pia dis ruris ferre solebat anus.
 Quid tuti superest, animam cum ponat in aris
 Lanigerumque pecus, ruricolæque boves?
 Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum, 385
 Ne detur celeri victima tarda deo.

Quod semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
 Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
 Exta canum vidi Triviæ libare Sapæos,
 Et quicumque tuas accolit, Hæme, nives. 390
 Cæditur et rigido custodi ruris asellus.
 Causa pudenda quidem est, huic tamen apta deo.
 Festa corymbiferi celebrabas, Græcia, Bacchi,
 Tertia quæ solito tempore bruma refert.
 Di quoque cultores gelidi venere Lycæi, 395
 Et quicumque joci non alienus erat:
 Panes, et in Venerem Satyrorum prona juvenus:
 Quæque colunt amnes solaque rura deæ.
 Venerat et senior pando Silenus asello,
 Quique rubro pavidas inguine terret aves. 400
 Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
 Gramine vestitis accubuere toris.
 Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam.
 Miscendas parce rivus agebat aquas.
 Naides effusis aliæ sine pectinis usu, 405
 Pars aderant positis arte manque comis.
 Illa super suras tunicam collecta ministrat;
 Altera dissuto pectus aperta sinu.
 Exserit hæc humerum; vestem trahit illa per herbas,
 Impediunt teneros vincula nulla pedes. 410
 Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent;
 Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
 Te quoque, inextinctæ Silene libidinis, urunt.
 Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
 At raber, hortorum decus et tutela, Priapus 415
 Omnibus ex illis Lotide captus erat.
 Hanc cupit, hanc optat: sola suspirat in illa:
 Signaque dat nutu, sollicitatque notis.
 Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.
 Irrisum vultu despicit illa suo. 420
 Nox erat: et, vino somnum faciente, jacebant
 Corpora diversis victa sopore locis.

- Lotus in herbosa, sub acernis ultima ramis,
 Sicut erat lusu fessa quievit humo.
 Surgit amans; animamque tenens, vestigia furtim 425
 Suspenso digitis fert taciturna gradu.
 Ut tetigit niveæ secreta cubilia Nymphæ;
 Ipsa sui flatus ne sonet aura, cavet.
 Et jam finitima corpus librabat in herba:
 Illa tamen multi plena soporis erat. 430
 Gaudet; et a pedibus tracto velamine, vota
 Ad sua felici cœperat ire via.
 Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
 Intempestivos edidit ore sonos.
 Territa consurgens Nymphæ manibusque Priapum 435
 Rejicit, et fugiens concitat omne nemus.
 At deus, obscæna nimium quoque parte paratus,
 Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
 Morte dedit pœnas auctor clamoris: et hinc est
 Hellespontiaco victima grata deo. 440
 Intactæ fueratis aves, solatia ruris,
 Assuetum sylvis, innocuumque genus;
 Quæ facitis nidos, quæ plumis ova fovetis,
 Et facili dulces editis ore modos.
 Sed nihil ista juvant; quia linguæ crimen habetis, 445
 Dique putant mentes vos aperire suas.
 Nec tamen id falsum. Nam, dis ut proxima quæque,
 Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
 Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est:
 Juveruntque deos indicis exta sui. 450
 Ergo sæpe suo conjux abducta marito
 Uritur in calidis alba columba focis.
 Nec defensa juvant Capitolia, quo minus anser
 Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
 Nocte deæ Nocti cristatus cæditur ales, 455
 Quod tepidum vigili provocat ore diem.
 Interea Delphin clarum super æquora sidus
 Tollitur, et patriis exserit ora vadis.

- Postera lux hiemem medio discrimine signat :
 Æquaque præteritæ, quæ superabit, erit. 460
- Proxima prospiciet Tithono Aurora relicto
 Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
- Te quoque lux eadem, Turni soror, æde recepit,
 Hic ubi Virginea Campus obitur æqua.
- Unde petam causas horum moremque sacrorum ? 465
 Dirigat in medio quis mea vela freto ?
- Ipsa mone, quæ nomen habes a carmine ductum,
 Propositoque fave, ne tuus erret honos.
- Orta prior Luna, de se si creditur ipsi,
 A magno tellus Arcade nomen habet. 470
- Hic fuit Evander, qui, quanquam clarus utroque,
 Nobilior sacræ sanguine matris erat ;
- Quæ, simul ætherios animo conceperat ignes,
 Ore dabat vero carmina plena dei.
- Dixerat hæc nato motus instare sibique, 475
 Multaque præterea, tempore nacta fidem.
- Nam juvenis, vera nimium cum matre fugatus,
 Deserit Arcadium Parrhasiumque larem.
- Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
 (Siste, puer, lacrymas,) ista ferenda tibi est. 480
- Sic erat in fati : nec te tua culpa fugavit,
 Sed deus : offenso pulsus es urbe deo.
- Non meriti pœnam pateris, sed numinis iram.
 Est aliquid magnis crimen abesse malis.
- Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra 485
 Pectora pro facto spemque metumque suo.
- Nec tamen ut primus mære mala talia passus :
 Obruit ingentes ista procella viros.
- Passus idem, Tyriis qui quondam pulsus ab oris
 Cadmus in Aonia constitit exsul humo. 490
- Passus idem Tydeus, et idem Pagasæus Iason :
 Et quos præterea longa referre mora est.

- Omne solum forti patria est; ut piscibus æquor:
 Ut volucris, vacuo quicquid in orbe patet.
 Nec fera tempestas toto tamen horret in anno: 495
 Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
 Vocibus Evander firmata mente parentis
 Nave secat fluctus, Hesperiamque tenet.
 Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
 Egerat, et Tuscis obvius ibat aquis. 500
 Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Terenti,
 Adspicit, et sparsas per loca sola casas.
 Utque erat, immissis puppim stetit ante capillis,
 Continuitque manum torva regentis iter.
 Et procul in dextram tendens sua brachia ripam, 505
 Pineæ non sano ter pede texta ferit.
 Neve daret saltum properans insistere terræ,
 Vix est Evandri vixque retenta manu.
 Dique petitorum, dixit, salvete locorum;
 Tuque novos cælo terra datura deos; 510
 Fluminaque, et fontes, quibus utitur hospita tellus,
 Et nemorum Nymphæ, Naiadumque chori;
 Este bonis avibus visi natoque mihi que:
 Ripaque felici tacta sit ista pede.
 Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles? 515
 Juraque ab hac terra cætera terra petet?
 Montibus his olim totus promittitur orbis.
 Quis tantum fati credat habere locum?
 Et jam Dardaniæ tangent hæc littora pinus.
 Hic quoque causa novi foemina Martis erit. 520
 Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
 Indue: non humili vindice cæsus eris.
 Victa, tamen vinces, eversa que Troja resurges;
 Obruet hostiles ista ruina domos.
 Urite victrices Neptunia Pergama flammæ; 525
 Num minus hic toto est altior orbe cinis?
 Jam pius Æneas sacra, et sacra altera patrem,
 Afferet: Iliacos excipie, Vesta, deos.

Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem :
 Et fiet ipso sacra colente deo : 530
 Et penes Augustos patriæ tutela manebit.
 Hanc fas imperii frena tenere domum.
 Inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,
 Pondera cœlesti mente paterna feret.
 Utque ego perpetuis olim sacrabor in aris, 535
 Sic Augusta novum Julia numen erit.
 Talibus ut dictis nostros descendit ad annos,
 Substitit in medios præscia lingua sonos.
 Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
 Felix, exsilium cui locus ille fuit ! 540
 Nec mora longa fuit. Stabant nova tecta : nec alter
 Montibus Ausoniis Arcade major erat.
 Ecce boves illuc Erytheidas applicat heros,
 Emensus longi claviger orbis iter.
 Dumque huic hospitium domus est Tegeæa ; vagantur
 Incustoditæ læta per arva boves. 546
 Mane erat : excussus somno Tirynthius hospes
 De numero tauros sentit abesse duos.
 Nulla videt taciti quærens vestigia furti.
 Traxerat aversos Cacus in antra feros ; 550
 Cacus, Aventinæ timor atque infamia sylvæ,
 Non leve finitimis hospitibusque malum.
 Dira viro facies ; vires pro corpore ; corpus
 Grande : pater monstri Mulciber hujus erat.
 Proque domo longis spelunca recessibus ingens 555
 Abdita, vix ipsis invenienda feris.
 Ora super postes affixaque brachia pendent,
 Squalidaque humanis ossibus albet humus.
 Servata male parte bonum Jove natus abibas :
 Mugitum rauco furta dedere sono. 560
 Accipio revocamen, ait ; vocemque secutus
 Impia per sylvas ultor ad antra venit.
 Ille aditum fracti præstruxerat objice montis :
 Vix juga movissent quinque bis illud opus.

- Nititur hic humeris, (cælum quoque sederat illis,) 565
 Et vastum motu collabefactat onus.
 Quod simul evulsum est, fragor æthera terruit ipsum,
 Ictaque subsedit pondere molis humus.
 Prima movet Cacus collata prælia dextra,
 Remque ferox saxis stipitibusque gerit. 570
 Quis ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
 Confugit, et flammæ ore sonante vomit.
 Quas quoties proflat, spirare Typhoea credas,
 Et rapidum Ætneo fulgur ab igne jaci.
 Occupat Alcides: adductaque clava trinodis 575
 Ter quater adversi sedit in ore viri.
 Ille cadit, mixtosque vomit cum sanguine fumos,
 Et lato moriens pectore plangit humum.
 Immolat ex illis taurum tibi, Jupiter, unum
 Victor, et Evandrum ruricolæque vocat. 580
 Constituitque sibi, quæ Maxima dicitur, aram,
 Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
 Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
 Hercule quo tellus sit satis usa suo.
 At felix vates, ut dis gratissima vixit, 585
 Possidet hunc Jani sic dea mense diem.
- Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos
 Semimaris flammis viscera libat ovis:
 Redditaque est omnis populo provincia nostro:
 Et tuus Augusto nomine dictus avus. 590
 Perlege dispositas generosa per atria ceras;
 Contigerunt nulli nomina tanta viro.
 Africa victorem de se vocat: alter Isauras,
 Aut Cretum domitas testificatur opes.
 Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum: 595
 Ille Numantina traxit ab urbe notam,
 Et mortem et nomen Druso Germania fecit.
 Me miserum, virtus quam brevis illa fuit!

- Si petat a victis, tot sumat nomina Cæsar,
 Quot numero gentes maximus orbis habet. 600
 Ex uno quidam celebres, aut torquis adeptæ,
 Aut corvi titulos auxiliaris habent.
 Magne, tuum nomen rerum mensura tuarum est :
 Sed qui te vicit, nomine major erat.
 Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus ; 605
 Illa domus meritis Maxima dicta suis.
 Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes ;
 Hic socium summo cum Jove nomen habet.
 Sancta vocant augusta patres : augusta vocantur
 Templâ, sacerdotum rite dicata manu. 610
 Hujus et augurium dependet origine verbi,
 Et quodcunque sua Jupiter auget ope.
 Augeat imperium nostri ducis, augeat annos :
 Protegat et vestras querna corona fores.
 Auspiciisque deis tanti cognominis hæres 615
 Omine suscipiat, quo pater, orbis onus.
- Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,
 Fient Parrhasiæ sacra relata deæ.
 Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant ;
 Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor. 620
 Mox honor eripitur ; matronaque destinat omnis
 Ingratos nulla prole novare viros.
 Neve daret partus, ictu temeraria cæco
 Visceribus crescens excutiebat onus.
 Corripuisse patres ausas immitia nuptas, 625
 Jus tamen exemtum restituisset, ferunt.
 Binaque nunc pariter Tegeææ sacra parenti
 Pro pueris fieri virginibusque jubent.
 Scortea non illi fas est inferre sacello,
 Ne violent puros exanimata focos. 630
 Si quis amas ritus veteres, adsiste precanti :
 Nomina percipies non tibi nota prius.

Porrima placantur Postvertaque, sive sorores,
 Sive fugæ comites, Mænali Nympha, tuæ.
 Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur, 635
 Altera versurum postmodo quicquid erat.

Candida te niveo posuit lux proxima templo,
 Qua fert sublimes alta Moneta gradus:
 Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam;
 Nunc te sacratæ restituere manus. 640

Furius antiquum populi superator Etrusci
 Voverat, et voti solverat ante fidem.
 Causa, quod a patribus sumtis secesserat armis
 Vulgus, et ipsa suas Roma timebat opes.

Cansa recens melior: passos Germania crines 645

Porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.
 Inde triumphatæ libasti mûnera gentis,
 Templaque fecisti, quam colis ipse, deæ.
 Hæc tua constituit genitrix et rebus et ara,
 Sola toro magni digna reperta Jovis. 650

Hæc ubi transierint; Capricorno, Phœbe, relicto,
 Per juvenis currus signa gerentis aquam.

Septimus hinc Oriens cum se demiserit undis,
 Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.

Sidere ab hoc, ignis venienti nocte, Leonis 655
 Qui micat in medio pectore, mersus erit.

Ter quater evolvi signantes tempora fastos,
 Nec Sementiva est ulla reperta dies:
 Cum mihi, sensit enim, Lux hæc indicitur, inquit
 Musa; quid a fastis non stata sacra petis? 660
 Utque dies incerta sacro, sic tempora certa,
 Seminibus jactis est ubi fetus ager.

State coronati plenum ad præsepe juvenci ;
 Cum tepido vestrum vere redibit opus.
 Rusticus emeritum palo suspendat aratrum ;
 Omne reformidat frigida vulnus humus.
 Villice, da requiem terræ, semente peracta ;
 Da requiem, terram qui coluere, viris.
 Pagus agat festum: pagum lustrate, coloni,
 Et date paganis annua liba focis.
 Placentur matres frugum Tellusque Ceresque,
 Farre suo gravidæ visceribusque suis.
 Officium commune Ceres et Terra tuentur :
 Hæc præbet causam frugibus, illa locum.
 Consortes operum, per quas correcta vetustas,
 Quernaque glans victa est utiliore cibo ;
 Frugibus immensis avidos satiate colonos,
 Ut capiant cultus præmia digna sui.
 Vos date perpetuos teneris sementibus auctus :
 Nec nova per gelidas herba sit usta nives.
 Cum serimus, cælum ventis aperite serenis :
 Cum latet, ætheria spargite semen aqua.
 Neve graves cultis Cerealia dona, cavete,
 Agmine læsuro depopulentur aves.
 Vos quoque subjectis, formicæ, parcite granis :
 Post messem prædæ copia major erit.
 Interea crescat scabræ robiginis expers,
 Nec vitio cæli palleat ægra seges.
 Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo
 Divitiis pereat luxuriosa suis.
 Et careant loliis oculos vitiantibus agri,
 Nec sterilis culto surgat avena solo.
 Triticeos fetus, passuraque farra bis ignem,
 Hordeaque ingenti fenore reddat ager.
 Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni :
 Efficiantque ratas utraque diva preces.
 Bella diu tenere viros: erat aptior ensis
 Vomere: cedebat taurus arator equo.

66

67

67½

680

685

690

695

- arcula cessabant: versique in pila ligones,
 Factaque de rastro pondere cassis erat. 700
 iratia dis, domuique tuæ! religata catenis
 Jampridem nostro sub pede bella jacent.
 ub juga bos veniat; sub terras semen aratas.
 Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
- t quæ venturas præcedet sexta Kalendas, 705
 Hac sunt Ledæis templa dicata deis.
 Patribus illa deis fratres de gente deorum
 Circa Juturnæ composuere lacus.
- Ipsum nos carmen deducit Pacis ad aram. 710
 Hæc erit a mensis fine secunda dies.
 Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
 Pax, ades, et toto mitis in orbe mane.
 Dum desint hostes, desit quoque causa triumphii.
 Tu ducibus bello gloria major eris.
- Sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma: 715
 Canteturque fera nil nisi pompa tuba.
 Torreat Æneadas et primus et ultimus orbis;
 Si qua parum Roman terra timebit, amet.
 Thura, sacerdotes, pacalibus addite flammis, 720
 Albaque percussa victima fronte cadat.
 Itque domus, quæ præstat eam, cum Pace perennet,
 Ad pia propensos vota rogate deos.
 sed jam prima mei pars est exacta laboris:
 Cumque suo finem mense libellus habet.
-

LIBER SECUNDUS.

JANUS habet finem : cūm carmine crescit et annus ;

Alter ut hinc mensis, sic liber alter eat.

Nunc primum velis, elegi, majoribus itis :

Exiguū, memini, nuper eratis opus.

Certe ego vos habui faciles in amore ministros,

Cum lusit numeris prima juventa suis.

Idem sacra cano, signataque tempora fastis.

Ecquis ad hæc illinc crederet esse viam ?

Hæc mea militiæ est : ferimus quæ possumus arma :

Dextraque non omni munere nostra vacat.

Si mihi non valido torquentur pila lacerto,

Nec bellatoris terga premuntur equi ;

Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense ;

His habilis telis quilibet esse potest :

At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar,

Nomina, per titulos ingredimurque tuos.

Ergo ades, et placido paulum mea munera vultu

Respice, pacando si quid ab hoste vacas.

Februa Romani dixerè piamina patres :

Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.

Pontifices ab rege petunt et flamine lanas,

Quis veteri lingua Februa nomen erat.

Quæque capit lictor domibus purgamina certis,

Torrída cum mica farra, vocantur idem.

Nomen idem ramo, qui, cæsus ab arbore pura,

Casta sacerdotum tempora fronde tegit.

Ipsè ego Flaminicam poscentem februa vidi :

Februa poscenti pinea virga data est.

- tenique quodcunque est, quo pectora nostra piamur,
 Hoc apud intonsos nomen habebat avos. 30
- tensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
 Omne solum lustrant, idque piamen habent.
 Tut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
 Tunc cum ferales præteriere dies,
 Imne nefas, omnemque mali purgamina causam 35
 Credebant nostri tollere posse senes.
 Iræcia principium moris fuit. Illa nocentes
 Impia lustratos ponere facta putat.
 Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
 Cæde per Hæmonias solvit Acastus aquas. 40
 Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
 Credulus immerita Phasida juvit ope.
 Amphiaraides Naupactoo Acheloo,
 Solve nefas, dixit; solvit et ille nefas.
 Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis 45
 Fluminea tolli posse putetis aqua!
 Sed tamen, antiqui ne nescius ordinis erres,
 Primus, ut est, Jani mensis et ante fuit.
 Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
 Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras. 50
 Primus enim Jani mensis, quia janua prima est;
 Qui sacer est imis Manibus, imus erat.
 Postmodo creduntur spatio distantia longo
 Tempora bis quini continuasse viri.
- Principio mensis, Phrygiæ contermina Matri. 55
 Sospita delubris dicitur aucta novis.
 Nunc ubi sint illis, quæris, sacrata Kalendis
 Tempa deæ? longo procubuere die.
 Cætera ne simili caderent labefacta ruina,
 Cavet sacrati provida cura ducis: 60
 Sub quo delubris sentitur nulla senectus.
 Nec satis est homines, obligat ille deos.

Templorum positor, templorum sancte repostor,
 Sit superis, opto, mutua cura tui.
 Dent tibi cœlestes, quot tu cœlestibus, annos, 65
 Proque tua maneant in statione domo.
 Tum quoque vicini lucus celebratur Asyli,
 Qua petit æquoreas advena Tibris aquas.
 Ad penetrale Numæ, Capitolinumque Tonantem,
 Inque Jovis summa cœditur arce bidens. 70
 Sæpe graves pluvias adopertus nubibus Anster
 Concitat, aut posita sub nive terra latet.

Proximus Hesperias Titan abiturus in undas
 Gemmea purpureis cum juga demit equis;
 Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum, 75
 Dicet, Ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri?
 Dumque Lyram quæret, mædii quoque terga Leonis
 In liquidas subito mersa notabit aquas.

Quem modo cœlatum stellis Delphina videbas,
 Is fugiet visus nocte sequente tuos. 80
 Seu fuit occultis felix in amoribus index;
 Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
 Quod mare non novit, quæ nescit Ariona tellus?
 Carmine currentes ille tenebat aquas.
 Sæpe sequens agnam lupus est hac voce retentus; 85
 Sæpe avidum fugiens restitit agna lupum:
 Sæpe canes leporesque umbra cubuere sub una:
 Et stetit in saxo proxima cerva lææ:
 Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
 Sedit: et accipitri juncta columba fuit. 90
 Cynthia sæpe tuis fertur, vocalis Arion,
 Tanquam fraternis obstupuisse modis.
 Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
 Captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
 Inde domum repetens puppim conscendit Arion, 95
 Atque ita quæsitâ arte ferebat opes.

- rsitan, infelix, ventos undamque timebas;
 At tibi nave tua tutius æquor erat.
 amque gubernator dextricto constitit ense,
 Cæteraque armata conscia turba manu. 100
 uid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum.
 Non sunt hæc digitis arma tenenda tuis.
 le metu pavidus, Mortem non deprecor, inquit;
 Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
 ant veniam, ridentque moram. Capit ille coronam;
 Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos. 106
 aduerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
 Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
 lebilibus veluti numeris canentibus dura
 Trajectus penna tempora cantat olor. 110
 rotinus in medias ornatus desilit undas.
 Spargitur impulsæ cærule puppis aqua.
 nde (fide majus) tergo delphina recurvo
 Se memorant oneri supposuisse novo.
 lle sedens citharamque tenet, pretiumque vehendi 115
 Cantat, et æquoreas carmine mulcet aquas.
 si pia facta vident. Astris delphina recepit
 Jupiter, et stellas jussit habere novem.
- tunc mihi mille sonos, quoque est memoratus Achilles,
 Vellem, Mæonide, pectus inesse tuum. 120
 um canimus sacras alterno carmine Nonas:
 Maximus hinc fastis accumulatur honos.
 deficit ingenium, majoraque viribus urgent.
 Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies.
 uid volui demens elegis imponere tantum 125
 Ponderis? hæc mihi res erat ista pedis.
 sancte pater patriæ, tibi plebs, tibi curia nomen
 Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen eques.
 Res tamen ante dedit. Sero quoque vera tulisti
 Nomina: jam pridem tu pater orbis eras. 130

Hoc tu per terras, quod in æthere Jupiter alto,
 Nomen habes. Hominum tu pater, ille deûm.
 Romule, concedas: facit hic tua magna tuendo
 Mœnia; tu dederas transilienda Remo.
 Te Tatius, parvique Cures, Cœninaque sensit; 13
 Hoc duce Romanum est solis utrumque latus.
 Tu breve nescio quid victæ telluris habebas;
 Quodcunque est alto sub Jove, Cæsar habet.
 Tu rapis, hic castas duce se jubet esse maritas.
 Tu recipis luco, submovet ille nefas. 14
 Vis tibi grata fuit; florent sub Cæsare leges;
 Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
 Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille.
 Cœlestem fecit te pater; ille patrem.
 Jam puer Idæus media tenuis eminent alvo, 15
 Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
 En etiam, si quis Borean horrere solebat,
 Gaudeat; a Zephyris mollior aura venit.

Quintus ab æquoreis nitidum jubar extulit undis
 Lucifer, et primi tempora veris erunt. 16
 Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant;
 Magnaque discedens signa reliquit hiems.

Tertia nox veniat: Custodem protinus Ursæ
 Adspicies geminos exseruisse pedes.
 Inter Hamadryadas jaculatricemque Dianam 17
 Callisto sacri pars fuit una chori.
 Illa deæ tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
 Este meæ testes virginitatis, ait.
 Cynthia laudavit, Promissaque foedera serva,
 Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris. 18
 Foedera servasset, si non formosa fuisset.
 Cavit mortales; ab Jove crimen habet.
 Mille feras Phœbe sylvis venata redibat,
 Aut plus, aut medium sole tenente diem.

- It tetigit lucum, (densa niger ilice lucus ; 165
 In medio gelidæ fons erat altus aquæ :)
 Hac, ait, in sylva, virgo Tegeæa, lavemur :
 Erubuit falso virginis illa sono.
- Dixerat et Nymphis: Nymphæ velamina ponunt.
 Hanc pudet, et tardæ dat mala signa moræ. 170
 Exuerat tunicas : uteri manifesta tumore
 Proditur indicio ponderis ipsa sui.
- Cui dea, Virgineos, perjura Lycaoni, cætus
 Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
 Luna novum decies implerat cornibus orbem : 175
 Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
 Læsa furit Juno, formam mutatque puellæ.
 Quid facis? invito pectore passa Jovem est.
 Utque feræ vidit turpes in pellice vultus,
 Hujus in amplexus Jupiter, inquit, eat. 180
 Ursa per incultos errabat squalida montes,
 Quæ fuerat summo nuper amanda Jovi.
 Jam tria lustra puer furto conceptus agebat,
 Cum mater nato est obvia facta suo.
- Illa quidem, tanquam cognosceret, adstitit amens, 185
 Et gemuit : gemitus verba parentis erant.
 Hanc puer ignarus jaculo fixisset acuto ;
 Ni foret in superas raptus uterque domos.
 Signa propinqua micant. Prior est, quam dicimus Arcton ;
 Arctophylax formam terga sequentis habet. 190
 Sevīt adhuc, canamque rogat Saturnia Tethyn,
 Mænaliā tactis ne lavet Arcton aquis.
- I dibus agrestis fumant altaria Fauni,
 Hic ubi discretas insula rumpit aquas.
 Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus arvis 195
 Ter centum Fabii, ter cecidere duo.
 Una domus vires et onus susceperat urbis :
 Sumunt gentiles arma professa manus.

Egreditur castris miles generosus ab isdem,
 E quis dux fieri quilibet aptus erat., 200
 Carmentis portæ dextro via proxima Jano est.
 Ire per hanc noli, quisquis es; omen habet.
 Illa fama refert Fabios exisse trecentos.
 Porta vacat culpa; sed tamen omen habet.
 Ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem, 205
 (Turbidus hibernis ille fluebat aquis,)
 Castra loco ponunt; destrictis ensibus ipsi
 Tyrrenum valido Marte per agmen eunt.
 Non aliter, quam cum Libyca de rupe leones
 Invadunt sparsos lata per arva greges. 210
 Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
 Accipiunt: Tusco sanguine terra rubet.
 Sic iterum, sic sæpe cadunt. Ubi vincere aperte
 Non datur, insidias armaque cæca parant.
 Campus erat: campi claudebant ultima colles, 215
 Sylvaque montanas oculere apta feras.
 In medio paucos, armenta que rara relinquunt;
 Cætera virgultis abdita turba latet.
 Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
 Aut nive, quæ Zephyro victa tepente fluit, 220
 Per sata perque vias fertur, nec, ut ante solebat,
 Riparum clausas margine finit aquas:
 Sic Fabii latis vallem discursibus implent;
 Quosque vident, sternunt: nec metus alter inest.
 Quo ruitis, generosa domus? male creditur hosti. 225
 Simplex nobilitas, perfida tela cave.
 Fraude perit virtus. In apertos undique campos
 Prosiliunt hostes, et latus omne tenent.
 Quid facient pauci contra tot millia fortes?
 Quidve, quod in misero tempore restet, habent? 230
 Sicut aper, sylvis longe Laurentibus actus,
 Fulmineo celeres dissipat ore canes;
 Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti;
 Vulneraque alterna dantque feruntque manu.

Jna dies Fabios ad bellum miserat omnes : 235
 Ad bellum missos perdidit una dies.
 It tamen Herculeæ superessent semina gentis,
 Credibile est ipsos consuluisse deos.
 Nam puer impubes, et adhuc non utilis armis,
 Unus de Fabia gente relictus erat. 240
 scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci,
 Cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sidera, Corvus et Anguis,
 Et medius Crater inter utrumque jacet.
 Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti. 245

Quæ sibi cur tria sint consociata, canam.
 Forte Jovi festum Phœbus solenne parabat :
 Non faciet longas fabula nostra moras.
 I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur,
 Et tenuem vivis fontibus affer aquam. 250

Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
 Tollit, et ærium pervolat altus iter.
 Stabat adhuc duris ficus densissima pomis :
 Tentat eam rostro; non erat apta legi.

Immemor imperii sedisse sub arbore fertur, 255
 Dum fierent tarda dulcia poma mora.

Jamque satur, nigris longum rapit unguibus hydrum,
 Ad dominumque redit, fictaque verba refert:
 Hic mihi causa moræ, vivarum obsessor aquarum;
 Hic tenuit fontes, officiumque meum. 260

Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus, et audes
 Fatidicum verbis fallere velle deum?
 At tibi, dum lactens hærebit in arbore ficus,
 De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
 Dixit: et antiqui monumenta perennia facti 265
 Anguis, Avis, Crater, sidera juncta micant.

Tertia post Idus nudos Aurora Lupercos
 Adspicit: et Fauni sacra bicornis eunt.

Dicite, Pierides, sacrorum quæ sit origo,
 Attigerint Latias unde petita domos. 27
 Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
 Arcades; Arcadiis plurimus ille jugis.
 Testis erit Pholoe, testes Stymphalides undæ,
 Quique citis Ladon in mare currit aquis,
 Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini, 27
 Altaque Cyllene, Parrhasiæque nives.
 Pan erat armenti custos, Pan numen equarum:
 Munus ob incolumes ille ferebat oves.
 Transtulit Evander sylvestria numina secum.
 Hic, ubi nunc urbs est, tum locus urbis erat. 28
 Inde deum colimus, devectaque sacra Pelasgis.
 Flamen ad hæc prisco more Dialis erat.
 Cur igitur currant, et cur (sic currere mos est)
 Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
 Ipse deus velox discurrere gaudet in altis 285
 Montibus, et subitas concitat ille feras.
 Ipse deus nudus nudos jubet ire ministros:
 Nec satis ad cursum commoda vestis erat.
 Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
 Arcades: et Luna gens prior illa fuit. 290
 Vita feræ similis, nullos agitata per usus:
 Artis adhuc expers, et rude vulgus erat.
 Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
 Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
 Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus: 295
 Nulla sub imperio terra colentis erat:
 Nullus adhuc erat usus equi: se quisque ferebat.
 Ibat ovis lana corpus amicta sua.
 Sub Jove durabant, et corpora nuda gerebant, 300
 Docta graves imbres et tolerare Notos.
 Nunc quoque detecti referunt monumenta vetusti
 Moris, et antiquas testificantur opes.
 Sed cur præcipue fugiat velamina Faunus,
 Traditur antiqui fabula plena joci.

- Forte comes dominæ juvenis Tirynthius ibat : 305
 Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.
 Vidit, et incaluit, Montanaque numina, dixit,
 Nil mihi vobiscum est : hæc meus ardor erit.
 Ibat odoratis humeros perfusa capillis
 Mæonis, aurato conspicienda sinu. 310
 Aurea pellebant rapidos umbracula soles ;
 Quæ tamen Herculeæ sustinuerunt manus.
 Jamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat,
 Hesperus et fusco roscidus ibat equo.
 Antra subit tophis laqueataque pumice vivo. 315
 Garrulus in primo limine rivus erat.
 Dumque parant epulas potandaque vina ministri
 Cultibus Alciden instruit illa suis.
 Dat tenues tunicas, Gætulo murice tinctas :
 Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. 320
 Ventre minor zona est : tunicarum vincula relaxat,
 Ut possit vastas exseruisse manus.
 Fregerat armillas non illa ad brachia factas :
 Stringebant magnos vincula parva pedes.
 Ipsa capit clavamque gravem, spoliūque leonis, 325
 Conditaque in pharetra tela minora sua.
 Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno ;
 Et positis juxta secubuere toris.
 Causa : repertori vitis pia sacra parabant,
 Quæ facerent pure, cum foret orta dies. 330
 Noctis erat medium ; (quid non amor improbus audet ?)
 Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
 Utque videt somno comites vinoque solutos,
 Spem capit in dominis esse soporis idem. X
 Intrat, et huc illuc temerarius errat adulter : 335
 Et præfert cautas subsequiturque manus.
 Venerat ad strati captata cubilia lecti ;
 Et prima felix sorte futurus erat.
 Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
 Vellera, pertimuit, sustinuitque manum ; 340

Attonitusque metu rigit, ut sæpe viator
 Turbatum viso retulit angue pedem.
 Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
 Mollia, mendaci decipiturque nota.
 Ascendit, spondaque sibi propiore recumbit ; 34
 Et rigido cornu durius inguen erat.
 Interea tunicas ora subducit ab ima :
 Horrebant densis aspera crura pilis.
 Cætera tætantem cubito Tirynthius heros
 Repulit, et summo decidit ille toro. 35
 Fit sonus: inclamat comites, et lumina poscit
 Mæonis. Illatis ignibus acta patent.
 Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto :
 Membraque de dura vix sua tollit humo.
 Ridet et Alcides, et qui videre jacentem ; 35
 Ridet amatorem Lyda puella suum.
 Veste deus lusus fallentes lumina vestes
 Non amat, et nudos ad sua sacra vocat.
 Adde peregrinis causas, mea Musa, Latinas :
 Inque suo noster pulvere currat equus. 36
 Cornipedi Fauno cæsa de more capella
 Venit ad exiguas turba vocata dapes.
 Dumque sacerdotes verubus transsuta salignis
 Exta parant, medias sole tenente vias ;
 Romulus, et frater, pastoralisque juvenus, 36
 Solibus et campo corpora nuda dabant :
 [Cæstibus, et jaculis, et missi pondere saxi
 Brachia per lusus experienda dabant.]
 Pastor ab excelso, Per devia rura juvencos,
 Romule, prædones, eripe, dixit, agunt. 37
 Longum erat armari. Diversis exit uterque
 Partibus. Accursu præda recepta Remi.
 Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta ;
 Atque ait, Hæc certe non nisi victor edet.
 Dicta facit, Fabiique simul. Venit irritus illuc 37
 Romulus, et mensas ossaque nuda videt.

- Risit ; et indoluit Fabios potuisse Remumque
 Vincere, Quinctilios non potuisse suos.
- Fama manet facti: posito velamine currunt,
 Et memorem famam, quod bene cessit, habet. 380
- Forsitan et quæras, cur sit locus ille Lupercal,
 Quæve diem tali nomine causa notet.
- Ilia Vestalis cœlestia semina partu
 Ediderat, patruo regna tenente suo.
- Is jubet auferri parvos, et in amne necari. 385
 Quid facis? ex istis Romulus alter erit.
- Jussa recusantes peragunt lacrymosa ministri;
 Flent tamen, et geminos in loca jussa ferunt.
- Albula, quem Tibrin mersus Tiberinus in unda
 Reddidit, hibernis forte tumebat aquis. 390
- Hic, ubi nunc fora sunt, lintres errare vidères,
 Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
- Huc ubi venerunt, (neque enim procedere possunt
 Longius,) ex illis unus, an alter, ait:
 At quam sunt similes! at quam formosus uterque! 395
 Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
- Si genus arguitur vultu, ni fallit imago,
 Nescio quem vobis suspicor esse deum.
- At si quis vestræ deus esset originis auctor,
 In tam præcipiti tempore ferret opem. 400
- Ferret opem certe, si non ope mater egeret,
 Quæ facta est uno mater et orba die.
- Nata simul, peritura simul, simul ite sub undas
 Corpora. Desierat; deposuitque sinu.
- Vagierunt clamore pari: sentire putares. 405
 Hi redeunt udis in sua tecta genis.
- Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
 Heu quantum fati parva tabella vehit!
 Alveus in limo sylvis appulsus opacis,
 Paullatim fluvio deficiente, sedet. 410
- Arbor erat: remanent vestigia, quæque vocatur
 Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

Venit ad expositos (mirum) lupa feta gemellos.
 Quis credat pueris non nocuisse feram?
 Non nocuisse parum est; prodest quoque: quos lupa
 nutrit, 415
 Perdere cognatæ sustinuere manus.
 Constitit, et cauda teneris blanditur alumnis,
 Et fingit lingua corpora bina sua.
 Marte satos scires; timor abfuit. Ubra ducunt,
 Nec sibi promissi lactis aluntur ope. 420
 Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercis.
 Magna dati nutrix præmia lactis habet.
 Quid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos?
 Faunus in Arcadia templa Lycæus habet.
 Nupta, quid exspectas? non tu pollentibus herbis, 425
 Nec prece, nec magico carmine mater eris.
 Excipe fecundæ patienter verbera dextræ;
 Jam socer optati nomen habebit avi.
 Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritæ
 Reddebant uteri pignora rara sui. 430
 Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
 Romulus? (hoc illo scepra tenente fuit:)
 Si mea non vires, sed bellum injuria fecit,
 Utilius fuerat non habuisse nurus.
 Monte sub Esquilio, multis incæduus annis, 435
 Junonis magnæ nomine lucus erat.
 Huc ubi venerunt, pariter nuptæque virique
 Suppliciter posito procubuere genu.
 Cum subito motæ tremuere cacumina sylvæ,
 Et dea per lucos mira locuta suos. 440
 Italidas matres, inquit, sacer hircus inito.
 Obstupuit dubio territa turba sono.
 Augur erat: nomen longis intercidit annis.
 Nuper ab Etrusca venerat exsul humo.
 Ille caprum mactat: jussæ sua terga maritæ 445
 Pellibus exsectis percutienda dabant.

Luna resumebat decimo nova cornua motu,
 Virque pater subito, nuptaque mater erat.
 Gratia Lucinæ : dedit hæc tibi nomina lucus ;
 Aut quia principium tu, dea, lucis habes. 450
 Parce precor gravidis, facilis Lucina, puellis,
 Maturumque utero molliter effer onus.

Orta dies fuerit ; tu desine credere ventis.
 Perdidit illius temporis aura fidem.
 Flamina non constant : et sex reserata diebus 455
 Carceris Æolii janua laxa patet.

Jam levis obliqua subsidit Aquarius urna.
 Proximus ætherios excipe, Piscis, equos.
 Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
 Signa) duos tergo sustinuisse deos. 460

Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
 Tunc cum pro cælo Jupiter arma tulit,
 Venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo,
 Inque Palæstinæ margine sedit aquæ.
 Populus et cannæ riparum summa tenebant : 465
 Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.

Dum latet, insonuit vento nemus. Illa timore
 Pallet, et hostiles credit adesse manus.
 Utque sinu natum tenuit, Succurrite, Nymphæ,
 Et dis auxilium ferte duobus, ait. 470

Nec mora ; prosiluit. Pisces subiere gemelli ;
 Pro quo nunc dignum sidera munus habent.
 Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
 Nec violant timidi piscibus ora Syri.

Proxima lux vacua est : at tertia dicta Quirino. 475
 Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
 Sive quod hasta curis priscis est dicta Sabinis,
 Bellicus a telo venit in astra deus ;

Sive suum regi nomen posuere Quirites ;
 Seu quia Romanis junxerat ille Cures. 490
 Nam pater armipotens, postquam nova mœnia vidit,
 Multaque Romulea bella peracta manu,
 Jupiter, inquit, habet Romana potentia vires :
 Sanguinis officio non eget illa mei.
 Redde patri natum : quamvis intercidit alter, 495
 Pro se, proque Remo, qui mihi restat, erit.
 Unus erit, quem tu tolles in cœrula cœli,
 Tu mihi dixisti : sint rata dicta Jovis.
 Jupiter annuerat. Nutu tremefactus uterque
 Est polus, et cœli pondera sensit Atlas. 490
 Est locus, antiqui Capream dixere paludem ;
 Forte tuis illic, Romule, jura dabas.
 Sol fugit, et removent subeuntia nubila cœlum :
 Et gravis effusus decidit imber aquis.
 Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther. 495
 Fit fuga, rex patriis astra petebat equis.
 Luctus erat, falsæque Patres in crimine cædis ;
 Hæsissetque animis forsitan illa fides ;
 Sed Proculus Longa veniebat Julius Alba ;
 Lunaque fulgebat, nec facis usus erat : 500
 Cum subito motu nubes crepuere sinistrae.
 Retulit ille gradus ; horrueruntque comæ.
 Pulcher, et humano major, trabeaque decorus
 Romulus in media visus adesse via ;
 Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites ; 505
 Nec violent lacrymis numina nostra suis.
 Thura ferant, placentque novum pia turba Quirinum
 Et patrias artes militiamque colant.
 Jussit, et in tenues oculis evanuit auras.
 Convocat hic populos, jussaque verba refert. 510
 Templâ deo fiunt : collis quoque dictus ab illo ;
 Et referunt certi sacra paterna dies.
 Lux quoque cur eadem Stultorum festa vocetur,
 Accipe : parva quidem causa, sed apta subest.

- Non habuit tellus doctos antiqua colonos : 515
 Lassabant agiles aspera bella viros.
 Plus erat in gladio, quam curvo laudis aratro ;
 Neglectus domino pauca ferebat ager.
 Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant :
 Primitias Cereri farra resecta dabant. 520
 Usibus admoniti flammis torrenda dedere :
 Multaque peccato damna tulere suo.
 Nam modo verrebant nigras pro farre favillas ;
 Nunc ipsas igni corripuere casas.
 Facta dea est Fornax : læti Fornace coloni 525
 Orant, ut fruges temperet illa suas.
 Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
 Maximus indicit : nec stata sacra facit :
 Inque foro, multa circum pendente tabella,
 Signatur certa curia quæque nota. 530
 Stultaque pars populi, quæ sit sua curia, nescit ;
 Sed facit extrema sacra relata die.
- Est honor et tumulis. Animas placate paternas,
 Parvaque in exstinctas munera ferte pyras.
 Parva petunt Manes : pietas pro divite grata est 535
 Munere : non avidos Styx habet ima deos.
 Tegula porrectis satis est velata coronis,
 Et sparsæ fruges, parcaque mica salis,
 Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ.
 Hæc habeat media testa relicta via. 540
 Nec majora veto : sed et his placabilis umbra est.
 Adde preces, positis et sua verba focus.
 Hunc morem Æneas, pietatis idoneus auctor,
 Attulit in terras, juste Latine, tuas.
 Ille patris Genio sollennia dona ferebat ; 545
 Hinc populi ritus edidicere pios.
 At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
 Bella, parentales deseruere dies.
 Non impune fuit : nam dicitur omine ab isto
 Roma suburbanis incaluisse rogis. 550

Vix equidem credo; bustis exisse feruntur,
 Et tacitæ questi tempore noctis avi.
 Perque vias urbis, Latiosque ululasse per agros
 Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
 Post ea præteriti tumulis redduntur honores; 555
 Prodigisque venit funeribusque modus.
 Dum tamen hæc fiunt, viduæ cessate puellæ:
 Exspectet puros pinea tæda dies.
 Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri,
 Comat virgineas hasta recurva comas. 560
 Conde tuas, Hymenæe, faces, et ab ignibus atris
 Aufer; habent alias mæsta sepulcra faces.
 Di quoque templorum foribus celentur opertis:
 Thure vacent aræ, stentque sine igne foci.
 Nunc animæ tenues, et corpora functa sepulcris 565
 Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.
 Nec tamen hæc ultra, quam tot de mense supersint
 Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
 Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem.
 Ultima placandis manibus illa dies. 570
 Ecce anus in mediis residens annosa puellis
 Sacra facit Tacitæ; vix tamen ipsa tacet.
 Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
 Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
 Tum cantata ligat cum fusco licia rhombo, 575
 Et septem nigras versat in ore fabas.
 Quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit ahena,
 Obsutum mænæ torret in igne caput.
 Vina quoque instillat. Vini quodcunque relictum est.
 Aut ipsa aut comites, plus tamen ipsa, bibit. 580
 Hostiles linguas inimicaque vinximus ora,
 Dicit, discedens, ebriaque exit anus.
 Forsitan a nobis, quæ sit Dea Muta, requiras.
 Disce, per antiquos quæ mihi nota senes.
 Jupiter, indomito Juturnæ captus amore, 585
 Multa tulit, tanto non patienda deo.

la modo in sylvis inter coryleta latebat ;
 Nunc in cognatas desiliebat aquas.
 Invocat hic Nymphas, Latium, quotcunque tenebas,
 Et jacit in medio talia verba choro: 590
 videt ipsa sibi, vitatque, quod expedit illi,
 Vestra soror summo jungere membra deo.
 consulite ambobus : nam quæ mea magna voluptas,
 Utilitas vestræ magna sororis erit.
 os illi in prima fugienti obsistite ripa, 595
 Ne sua fluminea corpora mergat aqua.
 dixerat: annuerunt Nymphæ Tiberinides omnes,
 Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
 Forte fuit Nais, Lara nomine : prima sed illi
 Dicta bis antiquum syllaba nomen erat, 600
 Ex vitio positum. Sæpe illi dixerat Almo,
 Nata, tene linguam ; nec tamen illa tenet.
 Quæ, simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis,
 Effuge, ait, ripas ; dicta refertque Jovis.
 Illa etiam Junonem adiit ; miserataque nuptam, 605
 Naida Juturnam vir tuus, inquit, amat.
 Jupiter intumuit : quaque est non usa modeste,
 Eripuit linguam, Mercuriumque vocat ;
 Duc, ait, ad manes ; locus ille silentibus aptus.
 Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit. 610
 Iussa Jovis fiunt ; accepit lucus euntes.
 Dicitur illa duci tum placuisse deo.
 Cum parat hic : vultu pro verbis illa precatur,
 Et frustra muto nititur ore loqui.
 Sitque gravis ; geminosque parit, qui compita servant,
 Et vigilant nostra semper in æde, Lares. 616

Proxima cognati dixere Caristia cari,
 Et venit ad socias turba propinqua dapes.
 Scilicet a tumultis, et, qui periere, propinquis,
 Protinus ad vivos ora referre juvat: 620

Postque tot amissos, quicquid de sanguine restat,
Adspicere, et generis dinumerare gradus.

Innocui veniant: procul hinc, procul impius esto
Frater, et in partus mater acerba suos:

Cui pater est vivax, qui matris digerit annos: 62

Quæ premit invisam socrus iniqua nurum.

Tantalidæ fratres absint, et Iasonis uxor,

Et quæ ruricolis semina tosta dedit:

Et soror, et Procne, Tereusque duabus iniquus: 63

Et quicumque suas per scelus auget opes.

Dis generis date thura bonis; Concordia fertur

Illo præcipue mitis adesse die.

Et libate dapes: ut grati pignus honoris

Nutriet incinctos missa patella Lares.

Jamque ubi suadebit placidos nox ultima somnos, 64

Larga precaturæ sumite vina manu:

Et, Bene nos, patriæ, bene te, pater, optime Cæsar,

Dicite, suffuso per sacra verba mero.

Nox ubi transierit, solito celebretur honore,

Separat indicio qui deus arva suo. 65

Termine, sive lapis, sive es defossus in agro

Stipes ab antiquis, sic quoque numen habes.

Te duo diversa domini pro parte coronant;

Binaque sarta tibi, binaque liba ferunt.

Ara fit: huc ignem curto fert rustica testu 66

Sumtum de tepidis ipsa colona focis.

Ligna senex minuit, concisaque construit alte:

Et solida ramos figere pugnât humo.

Dum sicco primas irritat cortice flammâ,

Stat puer, et manibus lata canistra tenet. 67

Inde, ubi ter fruges medios immisit in ignes,

Porrigit incisos filia parva favos.

Vina tenent alii: libantur singula flammis.

Spectant, et linguis candida turba favent.

- argitur et cæsa communis Terminus agna ; 655
 Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.
 mveniunt, celebrantque dapes vicinia simplex,
 Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
 u populos, urbesque, et regna ingentia finis :
 Omnis erit sine te litigiosus ager. 660
 ulla tibi ambitio est : nullo corrumperis auro.
 Legitima sævas credita rura fide.
 tu signasses olim Thyreatida terram,
 Corpora non leto missa trecenta forent :
 ec foret Othryades congestis lectus in armis. 665
 O quantum patriæ sanguinis ille dedit !
 Quid, nova cum fierent Capitolia ? nempe deorum
 Cuncta Jovi cessit turba, locumque dedit.
 terminus, ut veteres memorant, inventus in æde
 Restitit : et magno cum Jove templa tenet. 670
 tunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
 Exiguum templi tecta foramen habent.
 Termine, post illud levitas tibi libera non est :
 Qua positus fueris in statione, mane.
 Nec tu vicino quicquam concede roganti ; 675
 Ne videare hominem præposuisse Jovi.
 t seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris,
 Clamato, Meus est hic ager, ille tuus.
 t via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
 Quondam Dardanio regna petita duci. 680
 Illic lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
 Sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.
 tentibus est aliis tellus data limite certo ;
 Romanæ spatium est Urbis et orbis idem.
 tunc dicenda mihi Regis fuga. Traxit ab illa 685
 Sextus ab extremo nomina mense dies.
 tima Tarquinius Romanæ gentis habebat
 Regna, vir injustus, fortis ad arma tamen.

Ceperat hic alias, alias everterat urbes ;

Et Gabios turpi fecerat arte suos.

Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,

In medios hostes nocte silente venit.

Nudarant gladios : Occidite, dixit, inermem.

Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater ;

Qui mea crudeli laceravit verbere terga.

Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.

Luna fuit. Spectant juvenem, gladiosque recondunt :

Tergaque, deducta veste, notata vident.

Flent quoque, et ut secum tueatur bella, precantur.

Callidus ignaris annuit ille viris.

Jamque potens, misso genitorem appellat amico,

Prodendi Gabios quod sibi monstret iter.

Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,

Sectus humum rivo lene sonantis aquæ.

Illic Tarquinius mandata latentia nati

Accipit, et virga lilia summa metit.

Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit ;

Filius, Agnosco jussa parentis, ait.

Nec mora : principibus cæsis ex urbe Gabina,

Traduntur ducibus mœnia nuda suis.

Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis

Exit, et exstinctis ignibus exta rapit.

Consultitur Phœbus. Sors est ita reddita : Matri

Qui dederit princeps oscula, victor erit.

Oscula quisque suæ matri properata tulerunt,

Non intellecto credula turba deo.

Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset

Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.

Ille, jacens pronus, matri dedit oscula terræ,

Creditus offenso prœcubuisse pede.

Cingitur interea Romanis Ardea signis,

Et patitur lentas obsidione moras.

Dum vacat, et metuunt hostes committere pugnam :

Luditur in castris : otia miles agit.

- 'arquinius juvenis socios dapibusque meroque 725
 Accipit, atque illis rege creatus ait:
 Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
 Nec sinit ad patrios arma referre deos;
 Ecquid in officio torus est socialis? et ecquid
 Conjugibus nostris mutua cura sumus? 730
 Juisque suam laudant: studiis certamina crescunt,
 Et fervent multo linguaque corque mero.
 urgit, cui clarum dederat Collatia nomen;
 Non opus est verbis, credite rebus, ait.
 Vox superest: tollamur equis, Urbeinque petamus. 735
 Dicta placent; frenis impediuntur equi.
 Pertulerant dominos. Regalia protinus illi
 Tecta petunt; custos in fore nullus erat.
 Ecce nulum regis fuis per colla coronis
 Inveniunt posito pervigilare mero. 740
 Inde cito passu petitur Lucretia. Nebat:
 Ante torum calathi lanaeque mollis erant.
 Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant;
 Inter quas tenui sic ait ipsa sono:
 Mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellae) 745
 Quamprimum nostra facta lacerna manu.
 Quid tamen audistis? nam plura audire soletis:
 Quantum de bello dicitur esse super?
 Postmodo victa cades: melioribus, Ardea, restas,
 Improba, quae nostros cogis abesse viros! 750
 Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ille
 Est meus, et stricto quolibet ense ruit.
 Mens abit, et morior, quoties pugnantis imago
 Me subit: et gelidum pectora frigus habet.
 Desinit in lacrymas, intentaque fila remittit, 755
 In gremio vultum deposuitque suum.
 Hoc ipsum decuit: lacrymae decuere pudicam:
 Et facies animo dignaque parque fuit.
 Pone metum, venio, conjux ait. Illa revixit;
 Deque viri collo dulce pependit onus. 760

Tunc quoque, jam moriens, ne non procumbat honeste
 Respicit. Hæc etiam cura cadentis erat. >
 Ecce super corpus communia damna gementes, 835
 Obliti decoris, virque paterque jacent.
 Brutus adest; tandemque animo sua nomina fallit:
 Fixaque semanimi corpore tela rapit.
 Stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
 Edidit impavidos ore minante sonos: 840
 Per tibi ego hunc juro fortem castumque cruorem,
 Perque tuos manes, qui mihi numen erunt;
 Tarquinius poenas profuga cum stirpe daturum.
 Jam satis est virtus dissimulata diu.
 Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit; 845
 Visaque concussa dicta probare coma.
 Fertur in exsequias animi matrona virilis,
 Et secum lacrymas invidiamque trahit.
 Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
 Concitat, et regis facta nefanda refert. 850
 Tarquinius cum prole fugit. Capit annua consul
 Jura. Dies regnis illa suprema fuit.

Fallimur? an veris prænuntia venit hirundo,
 Et metuit, ne qua versa recurrat hiems?
 Sæpe tamen, Procne, nimium properasse quereris, 855
 Virque tuo Tereus frigore lætus erit.

Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
 Marsque citos junctis curribus urget equos:
 Ex vero positum permansit Equiria nomen,
 Quæ deus in Campo prospicit ipse suo. 860
 Jure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt;
 Signatusque tuo nomine mensis adest.
 Venimus in portum, libro cum mense peracto.
 Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

LIBER TERTIUS.

BELLICE, depositis clypeo paulisper et hasta,
Mars, ades, et nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetæ.
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervæ. 5
Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendæ tempora sume
Cuspidis. Invenies et quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
Cepit, ut huic Urbi semina digna dares. 10
Ilia Vestalis (quid enim vetat inde moveri?)
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam :
Ponitur e summa fictilis urna coma.
Fessa resedit humi, ventosque accepit aperto 15
Pectore, turbatas restituitque comas.
Dum sedet ; umbrosæ salices, volucresque canoræ
Fecerunt somnos, et leve murmur aquæ.
Blanda quies victis furtim subrepat ocellis,
Et cadit a mento languida facta manus. 20
Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupitam :
Et sua divina furta fefellit ope.
Somnus abit : jacet illa gravis. Jam scilicet intra
Viscera, Romane conditor urbis, eras.
Languida consurgit ; nec scit cur languida surgat : 25
Et peragit tales arbore nixa sonos :
Utile sit faustumque, precor, quod imagine somni
Vidimus. An somno clarius illud erat ?

Ignibus Iliacis aderam: cum lapsa capillis
 Decidit ante sacros lanea vitta focos. 30
 Inde duæ pariter, visu mirabile, palmæ
 Surgunt. Ex illis altera major erat:
 Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
 Contigeratque nova sidera summa coma.
 Ecce meus ferrum patruus molitur in illas. 35
 Terreor admonitu; corque timore micat.
 Martia picus avis gemino pro stipite pugnant,
 Et lupa. Tuta per hos utraque palma fuit.
 Dixerat; et plenam non firmis viribus urnam
 Sustulit. Implerat, dum sua visa refert. 40
 Interea crescente Remo, crescente Quirino,
 Cœlesti tumidus pondere venter erat.
 Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
 Restabant nitido jam duo signa deo.
 Sylvia fit mater: Vestæ simulacra feruntur 45
 Virgineas oculis opposuisse manus.
 Ara deæ certe tremuit pariente ministra,
 Et subiit cineres territa flamma suos.
 Hæc ubi cognovit contemtor Amulius æqui,
 (Nam raptas fratri victor habebat opes,) 50
 Amne jubet mergi geminos. Scelus unda refugit.
 In sicca pueri destituuntur humo.
 Lacte quis infantes nescit crevisse ferino,
 Et picum expositis sæpe tulisse cibos?
 Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis, 55
 Nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.
 Vester honos veniet, cum Larentalia dicam:
 Acceptus geniis illa December habet.
 Martia ter senos proles adoleverat annos:
 Et suberat flavæ jam nova barba comæ. 60
 Omnibus agricolis armentorumque magistris
 Iliadæ fratres jura petita dabant.
 Sæpe domum veniunt prædonum sanguine læti,
 Et redigunt actos in sua rura boves.

- Ut genus audierunt, animos pater editus auget, 65
 Et pudet in paucis nomen habere casis:
 Romuleoque cadit trajectus Amulius ense:
 Regnaque longævo restituantur avo.
 Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt,
 Non tamen expediit transiluisse Remo. 70
 Jam, modo qua fuerant sylvæ, pecorumque recessus,
 Urbs erat; æternæ cum pater urbis ait:
 Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
 Credor; et ut credar, pignora certa dabo:
 A te principium Romano ducimus anno: 75
 Primus de patrio nomine mensis eat.
 Vox rata fit, patrioque vocat de nomine mensem.
 Dicitur hæc pietas grata fuisse deo.
 Et tamen ante omnes Martem colere priores;
 Hoc dederat studiis bellica turba suis. 80
 Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
 Vulcanum tellus Hypsipylea colit:
 Junonem Sparte, Pelopeiadesque Mycenæ:
 Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
 Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis. 85
 Arma feræ genti remque decusque dabant.
 Quod si forte vacas, peregrinos inspicite fastos;
 Mensis in his etiam nomine Martis erit.
 Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
 Sextus apud populos, Hernica terra, tuos. 90
 Inter Aricinos, Albanaque tempora constant,
 Factaque Telegoni mœnia celsa manu.
 Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus asper,
 A tribus hunc primum turba Curensis habet.
 Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis 95
 Convenit: hic genti quartus utrique deus.
 Romulus, hos omnes ut vinceret ordine saltem,
 Sanguinis auctori tempora prima dedit.
 Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
 Ille minor geminis mensibus annus erat. 100

Nondum tradideras victas victoribus artes,
 Græcia, facundum sed male forte genus.
 Qui bene pugnabat, Romanam noverat artem :
 Mittere qui poterat pila, disertus erat.
 Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas 105
 Senserat, aut geminos esse sub axe polos ?
 Esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur
 Sidoniis, Helicen Graia carina notet ?
 Signaque, quæ longo frater percenseat anno,
 Ire per hæc uno mense sororis equos? 110
 Libera currebant, et inobservata per annum
 Sidera: constabat sed tamen esse deos.
 Non illi cælo labentia signa movebant,
 Sed sua; quæ magnum perdere crimen erat.
 Illa quidem fœno: sed erat reverentia fœno, 115
 Quantum nunc aquilas cernis habere tuas.
 Pertica suspensos portabat longa maniplos :
 Unde manipularis nomina miles habet.
 Ergo animi indociles, et adhuc ratione carentes
 Mensibus egerunt lustra minora decem. 120
 Annus erat, decimum cum luna repleverat orbem.
 Hic numerus magno tunc in honore fuit.
 Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus ;
 Seu quia bis quino fœmina mense parit ;
 Seu quod adusque decem numero crescente venit ; 125
 Principium spatiis sumitur inde novis.
 Inde pares centum denos secrevit in orbem
 Romulus, hastatos instituitque decem.
 Et totidem princeps, totidem pilanus, habebat
 Corpora, legitimo quique merebat equo. 130
 Quin etiam partes totidem Titiensibus idem,
 Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
 Assuetos igitur numeros servavit in anno.
 Hoc luget spatio fœmina mæsta virum.
 Neu dubites, primæ fuerint quin ante Kalendæ 135
 Martis ; ad hæc animum signa referre potes.

- aurea Flaminibus, quæ toto perstitit anno,
 Tollitur, et frondes sunt in honore novæ.
 Ianua nunc regis posita viret arbore Phœbi:*
- Ante tuas fit idem, curia prisca, fores.* 140
*Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
 Cedit ab Iliacis laurea cana focis.*
- Adde, quod arcana fieri novus ignis in æde
 Dicitur, et vires flamma resecta capit.*
- Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores,* 145
Anna quod hoc cœpta est mense Perenna coli.
- Hinc etiam veteres initi memorantur honores
 Ad spatium belli, perfide Pœne, tui.*
- Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: et inde
 Incipit, a numero nomina quisquis habet.* 150
- Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
 Pompilius menses sensit abesse duos.*
- Sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci
 Nos putat; Egeria sive monente sua.*
- Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec* 155
Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.
- Non hæc ille deus tantæque propaginis auctor
 Credidit officiis esse minora suis:*
- Promissumque sibi voluit prænoscere cælum;
 Nec deus ignotas hospes inire domos.* 160
- Ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
 Traditur exactis disposuisse notis.*
- Is decies senos tercentum et quinque diebus
 Junxit, et e pleno tempora quarta die.*
- Hic anni modus est. In lustrum accedere debet,* 165
Quæ consummatur partibus, una dies.
-
- Si licet occultos monitus audire deorum
 Vatibus; ut certe fama licere putat:
 Cum sis officiis, Grædive, virilibus aptus,
 Dic mihi, matronæ cur tua festa colant.* 170

Sic ego : sic posita dixit mihi casside Mavors,
 Sed tamen in dextra missilis hasta fuit ;
 Nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
 Advoco, et gressus in nova castra fero.
 Nec piget incepti. Juvat hac quoque parte morari : 175
 Hoc solam ne se posse Minerva putet.
 Disce, Latinorum vates operose dierum,
 Quod petis : et memori pectore dicta nota.
 Parva fuit, si prima velis elementa referre,
 Roma ; sed in parva spes tamen hujus erat. 180
 Mœnia jam stabant, populis angusta futuris,
 Credita sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
 Quæ fuerit nostri, si quæris, regia nati ;
 Adspice de canna straminibusque domum.
 In stipula placidi carpebat munera somni : 185
 Et tamen ex illo venit in astra toro.
 Jamque loco majus nomen Romanus habebat :
 Nec conjux illi, nec socer ullus erat.
 Spernebant generos inopes vicinia dives :
 Et male credebar sanguinis auctor ego. 190
 In stabulis habitasse, boves pavisse, nocebat,
 Jugeraque inculti pauca tenere soli.
 Cum pare quæque suo coeunt volucresque feræque :
 Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
 Extremis dantur connubia gentibus : at, quæ 195
 Romano vellet nubere, nulla fuit.
 Indolui ; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
 Tolle preces, dixi : quod petis, arma dabunt.
 Festa para Conso : Consus tibi cætera dicet,
 Illo facta die cum sua sacra canes. 200
 Intumuere Cures, et quos dolor attigit idem ;
 Tum primum generis intulit arma socer.
 Jamque fere raptæ matrum quoque nomen habebant :
 Tractaque erant longa bella propinqua mora.
 Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem : 205
 Quas inter mea sic est nuras orsa loqui :

- ▶ pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus,
 Non ultra lente possumus esse piæ.
 Stant acies; sed utra di sint pro parte rogandi,
 Eligite. Hinc conjux, hinc pater arma tenent. 210
 Quærendum, viduæ fieri malimus, an orbæ.
 Consilium vobis forte piumque dabo.
 Consilium dederat. Parent, crinemque resolvunt,
 Mæstaque funerea corpora veste tegunt.
 Jam stabant acies ferro mortique paratæ; 215
 Jam lituus pugnæ signa daturus erat:
 Cum raptæ veniunt inter patresque virosque;
 Inque sinu natos pignora cara ferunt.
 Ut medium campi passis tetigere capillis;
 In terram posito procubuere genu. 220
 Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
 Tendebant ad avos brachia parva suos.
 Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum;
 Et qui vix poterat, posse coactus erat.
 Tela viris animusque cadunt; gladiisque remotis 225
 Dant soceri generis, accipiuntque, manus.
 Laudatasque tenent natas: scutoque nepotem
 Fert avus: hic scuti dulcior usus erat.
 Inde diem, quæ prima, meas celebrare Kalendas
 Œbalides matres non leve munus habent. 230
 An quia, committi strictis mucronibus ausæ,
 Finierant lacrymis Martia bella suis?
 Vel, quod erat de me feliciter Ilia mater,
 Rite colunt matres sacra, diemque meum?
 Quid? quod hiems, adoperta gelu, nunc denique cedit;
 Et pereunt victæ sole tepente nives. 236
 Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes;
 Uvidaque e tenero palmitè gemma tumet.
 Quæque diu latuit, nunc, se qua tollat in auras,
 Fertilis occultas invenit herba vias. 240
 Nunc fecundus ager: pecoris nunc hora creandi:
 Nunc avis in ramo tecta laremque parat.

Tempora jure colunt Latiae fecunda parentes,
 Quarum militiam vota que partus habet.
 Adde, quod excubias regi Romanus agebat, 2
 Qui nunc Esquilias nomina collis habet,
 Illic a nuribus Junoni templa Latinis
 Hac sunt, si memini, publica facta die.
 Quid moror, et variis onero tua pectora causis?
 Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos. 2
 Mater amat nuptas: matris me turba frequentant.
 Hac nos praecipue tam pia causa decet.
 Ferte deae flores: gaudet florentibus herbis
 Hac dea: de tenero cingite flore caput.
 Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti; 2
 Dicite, Tu voto parturientis ades.
 Si qua tamen gravida est, resoluta crine precetur,
 Ut solvat partus molliter illa suos.

Quis mihi nunc dicet, quare caelestia Martis
 Arma ferant Salii, Mamuriumque canant? 260
 Nympha, mone, nemori stagnoque operata Dianae;
 Nympha, Numae conjux, ad tua facta veni.
 Vallis Aricinae sylvae praecinctus opaca
 Est lacus, antiqua religione sacer.
 Hic latet Hippolytus furiis distractus equorum: 265
 Unde nemus nullis illud initur equis.
 Licia dependent, longas velantia sepes,
 Et posita est merita multa tabella deae.
 Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
 Foemina lucentes portat ab urbe faces. 270
 Regna tenent fortesque manu, pedibusque fugaces:
 Et perit exemplo postmodo quisque suo.
 Defluit incerto lapidosus murmure rivus:
 Saepe, sed exiguis haustibus, inde bibi.
 Egeria est, quae praebet aquas, dea grata Camoenia. 275
 Illa Numae conjux consiliumque fuit.

incipio nimium promptos ad bella Quirites
 Molliri placuit jure, deumque metu.
 de datae leges, ne firmior omnia posset :
 Coepaque sunt pure tradita sacra coli. 280
 cuitur feritas, armisque potentius æquum est :
 Et cum cive pudet conseruisse manus.
 que aliquis, modo trux, visa jam vertitur ara ;
 Vinaque dat tepidis salsaque farra focus.
 ce deum genitor rutilas per nubila flammæ 285
 Spargit, et effusis æthera siccatur aquis.
 in alias missi cecidere frequentius ignes.
 Rex pavet ; et vulgi pectora terror habet.
 Æ dea, Ne nimium terrere ; piabile fulmen
 Est, ait, et sævi flectitur ira Jovis. 290
 d poterunt ritum Picus Faunusque piandi
 Prodere, Romani numen uterque soli.
 ec sine vi tradent. Adhibeto vincula captis.
 Atque ita, qua possint, erudit, arte capi.
 Picus Aventino suberat niger ilicis umbra, 295
 Quo posses viso dicere, Numen inest.
 in medio gramen, muscoque adoperta virenti
 Manabat saxo vena perennis aquæ.
 inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
 Huc venit, et fonti rex Numa mactat ovem ; 300
 lenaque odorati disponit pocula Bacchi ;
 Cumque suis antro conditus ipse latet.
 ad solitos veniunt sylvestria numina fontes,
 Et relevant multo pectora sicca mero.
 Quina quies sequitur : gelido Numa prodit ab antro, 305
 Vinclaque sopitas addit in arcta manus.
 omnis ut abscessit, tentando vincula pugnant
 Rumpere : pugnantes fortius illa tenent.
 Num Numa : Di nemorum, factis ignoscite nostris,
 Si scelus ingenio scitis abesse meo : 310
 Quoque modo possit fulmen, monstrate, piari.
 Sic Numa ; sic quatiens cornua Faunus ait :

Magna petis, nec quæ monitu tibi discere nostro
 Fas sit. Habent fines numina nostra suos.

Di sumus agrestes, et qui dominemur in altis
 Montibus. Arbitrium est in sua tela Jovi. 31

Hunc tu non poteris per te deducere cælo :
 At poteris nostra forsitan usus ope.

Dixerat hæc Faunus : par est sententia Pici.
 Deme tamen nobis vincula, Pícus ait. 32

Jupiter huc veniet, valida deductus ab arce.
 Nubila promissi Styx mihi testis erit.

Emissi quid agant laqueis, quæ carmina dicant,
 Quaque trahant superis sedibus arte Jovem ;
 Scire nefas homini. Nobis concessa canentur, 325
 Quæque pio dici vatis ab ore licet.

Elicitunt cælo te, Jupiter : unde minores
 Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Constat Aventinæ tremuisse cacumina sylvæ,
 Terraque subsedit pondere pressa Jovis. 330

Corda micant regis, totoque e pectore sanguis
 Fugit, et hirsutæ diriguere comæ.

Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
 Fulminis, aliorum rexque paterque deum ;
 Si tua contigimus manibus donaria puris ; 335
 Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.

Annuit oranti : sed verum ambage remota
 Abdidit, et dubio terruit ore virum.

Cæde caput, dixit. Cui rex, Parebimus, inquit :
 Cædenda est hortis eruta cepa meis. 340

Addidit hic, Hominis : summos, ait ille, capillos.
 Postulat hic animam : cui Numa, Piscis, ait.

Risit ; et, his, inquit, facito mea tela procures,
 O vir colloquio non abigende deum !

Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem 345
 Cynthius, imperii pignora certa dabo.

Dixit, et ingenti tonitru super æthera motum
 Fertur, adorantem destituitque Numam.

- letus, memoratque Quiritibus acta.
 venit dictis difficilisque fides. 350
 credemur, ait, si verba sequatur
 En audi crastina, quisquis ades.
 it terris cum totum Cynthius orbem,
 er imperii pignora certa dabit.
 unt dubii, promissaque tarda videntur: 355
 pendetque fides a veniente die.
 is erat tellus, rorataque mane pruina;
 ante sui populus limina regis adest.
 lit, et in solio medius consedit acerno.
 Innumeri circa stantque silentque viri. 360
 tus erat summo tantummodo margine Phœbus:
 Sollicitæ mentes speque metuque pavent.
 onstitit, atque caput niveo velatus amictu
 Jam bene dis notas sustulit ille manus.
 Atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit. 365
 Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.
 Dum loquitur, totum jam sol emererat orbem,
 Et gravis ætherio venit ab axe fragor.
 Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit.
 Credite dicenti; mira, sed acta loquor. 370
 A media cœlum regione debiscere cœpit:
 Submisere oculos cum duce turba suos.
 Ecce levi scutum versatum leniter aura
 Decidit. A populo clamor ad astra venit.
 Tollit humo munus, cæsa prius ille juvenca, 375
 Quæ dederat nulli colla premenda jugo.
 Ille, quæ vocat, quod ab omni parte recisum est;
 notes oculis, angulus omnis abest.
 imperii sortem consistere in illo,
 multæ calliditatis init. 380
 simili cælata figura,
 oculos insidiantis eat.
 um fabræne exactior artis,
 ulli dicere, clausit opus.

- Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit : 385
 Si mea nota fides, irrita nulla petes.
 Jam dederat Saliis (a saltu nomina ducunt)
 Armaque, et ad certos verba canenda modos.
 Tum sic Mamurius : Merces mihi gloria detur,
 Nominaque extremo carmine nostra sonent. 390
 Inde sacerdotes operi promissa vetusto
 Præmia persolvunt, Mamuriumque vocant.
 Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo,
 Differ : habent parvæ commoda magna moræ.
 Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis. 395
 Conditæ cum fuerint, aptius omen erit.
 His etiam conjux apicati cincta Dialis
 Lucibus impexas debet habere comas.
- Tertia nox emersa suos ubi moverit ignes,
 Conditus e geminis Piscibus alter erit. 400
 Nam duo sunt : Austris hic est, Aquilonibus ille
 Proximus. A vento nomen uterque tenet.
 Cum croceis rorare genis Tithonia conjux
 Cœperit, et quintæ tempora lucis aget ;
 Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes ; 405
 Mergetur, visus effugietque tuos.
 At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque causam
 Unde trahat sidus, parva docere mora est.
 Ampelon intonsum Satyris Nymphaque creatum
 Fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis. 410
 Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi ;
 Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
 Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
 Decidit : amissum Liber in astra vehit.
- Sextus ubi Oceano clivosum scandit Olympum 415
 Phœbus, et alatis æthera carpit equis ;
 Quisquis ades, canæque colis penetralia Vestæ,
 Cratera Iliacis thuraque pone focis.

- cesaris innumeris, quem maluit ille mereri,
 Accessit titulis pontificalis honos. 420
 gnibus æternis æterni numina præsent
 Cæsaris. Imperii pignora juncta vides.
 De veteris Trojæ dignissima præda favilla,
 Qua gravis Æneas tutus ab hoste fuit;
 Ortus ab Ænea tangit cognata sacerdos 425
 Numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
 Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
 Vivite inextincti, flammaque duxque, precor.
- Una nota est Martis Nonis: sacrata quod illis
 Tempa putant lucos Vejovis ante duos. 430
 Romulus ut saxo lucum circumdedit alto,
 Quilibet, huc, inquit, confuge; tutus eris.
 O quam de tenui Romanus origine crevit!
 Turba vetus quam non invidiosa fuit!
 Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstat, 435
 Discite quis iste deus, curve vocetur ita.
 Jupiter est juvenis: juveniles adspice vultus:
 Adspice deinde manum: fulmina nulla tenet.
 Fulmina, post ausos cælum affectare gigantas,
 Sumta Jovi; primo tempore inermis erat. 440
 Ignibus Ossa nevis, et Pelion altior Ossa
 Arsit, et in solida fixus Olympus humo.
 Stat quoque capra simul: Nymphæ pavisse feruntur
 Cretides: infanti lac dedit illa Jovi.
 Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni, 445
 Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
 Vis ea si verbi est; cur non ego Vejovis ædem,
 Ædem non magni suspicer esse Jovis?
 Jamque, ubi cæruleum variabunt sidera cælum,
 Suspice: Gorgonei colla videbis equi. 450
 Creditur hic cæsæ gravida cervice Medusæ
 Sanguine respersis prosiluisse jubis.

Hujc supra nubes et subter sidera lapsco
 Cœlum pro terra, pro pede penna fuit.
 Jamque indignanti nova frena receperat ore,
 Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
 Nunc fruitur cœlo, quod pennis ante petebat :
 Et nitidus stellis quinque decemque micat.

Protinus adspicies venienti nocte Coronam
 Gnosida. Theseo crimine facta dea est. 460
 Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
 Quæ dedit ingrato fila legenda viro.
 Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica? dixit,
 Utiliter nobis perfidus ille fuit.
 Interea Liber depexus crinibus Indos 465
 Vincit, et Eoo dives ab orbe venit.
 Inter captivas facie præstante puellas
 Grata nimis Baccho filia regis erat.
 Flebat amans conjux, spatiatæque littore curvo
 Edidit incultis talia verba comis: 470
 En iterum similes, fluctus, audite querelas!
 En iterum lacrymas accipe, arena, meas!
 Dicebam, memini, perjure et perfide Theseu!
 Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
 Nunc quoque, nulla viro, clamabo, fœmina credat. 475
 Nomine mutato caasa relata mea est.
 O utinam mea sors, qua primum cœperat, isset!
 Jamque ego præsentî tempore nulla forem!
 Quid me desertis perituram, Liber, arenis
 Servabas? potui dedoluisse semel. 480
 Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt,
 Frondebibus; in lacrymas cognite Bacche meas;
 Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
 Tam bene compositum sollicitare torum?
 Heu ubi pacta fides? ubi, quæ jurare solebas? 485
 Me miseram, quoties hæc ego verba loquor!

- Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
 Judicio peccas turpius ipse tuo.
- Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
 Ne toties falli digna fuisse puter. 490
- Præcipue cupiam celari Thesea; ne te
 Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
- At, puto, præposita est fuscæ mihi candida pellex.
 Eveniat nostris hostibus ille color!
- Quid tamen hoc refert, vitio tibi gratior ipso est. 495
 Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
- Bacche, fidem præsta; nec præfer amoribus ullam
 Conjugis assuetæ semper amare virum.
- Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
 Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor. 500
- Ne noceat, quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,
 Quod flammæ nobis fassus es ipse tuas.
- Nec, quod nos uris, mirum facias. Ortus in igne
 Diceris, et patria raptus ab igne manu.
- Illa ego sum, cui tu solitus promittere cælum. 505
 Heu mihi, pro cœlo qualia dona fero!
- Dixerat: audibat jamdudum verba querentis
 Liber, ut a tergo forte secutus erat.
- Occupat amplexu, lacrymasque per oscula siccatur:
 Et, Pariter cœli summa petamus, ait. 510
- Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula sumes:
 Jam tibi mutatæ Libera nomen erit.
- Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ,
 Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
- Dicta facit, gemmasque novem transformat in ignes. 515
 Aurea per stellas nunc micat illa novem.
- Sex ubi sustulerit, totidem demerserit orbes,
 Purpureum rapido qui vehit axe diem;
 Altera gramineo spectabis Equiria campo,
 Quem Tiberis curvis in latus urget aquis. 520

Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,
Coelius accipiet pulverulentus equos.

Idibus est Annæ festum geniale Perennæ,
Haud procul a ripis, advena Tibri, tua.
Plebs venit, ac virides passim dijecta per herbas 85
Potat, et accumbit cum pare quisque sua.
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
Sunt, quibus e ramis frondea facta casa est:
Pars ibi pro rigidis calamos statuere columbis,
Desuper extentas imposuere togas. 50
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
Quot sumant cyathos, ad numerumque bibant.
Invenies illic, qui Nestoris ebibat amos;
Quæ sit per calices facta Sibylla suos.
Illic et cantant, quicquid didicere theatris: 55
Et jactant faciles ad sua verba manus:
Et ducunt posite duras cratere choreas,
Cultaque diffusis saltat amica comis.
Cum redeunt, titubant; et sunt spectacula vulgo:
Et fortunatos obvia turba vocant. 60
Occurri nuper; visa est mihi digna relatu
Pompa: senem potum pota trahebat anus.
Quæ tamen hæc dea sit, quoniam rumoribus errant,
Fabula proposito nulla tacenda meo.
Arserat Æneæ Dido miserabilis igne: 65
Arserat exstructis in sua fata rogis.
Compositusque cinis, tumulique in marmore carmen
Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
Præbuit Æneas et causam mortis et oncem:
Ipsa sua Dido concidit usa manu. 50
Protinus invadunt Næmidæ sine vindice regnum;
Et potitur capta Maurus Iarba domo.
Seque memor spretum, Thalamis tamen, inquit, Elisæ,
En ego, quem toties repulit illa, fruor.

- fugiunt Tyrii, quo quemque agit error, ut olim 555
 Amisso dubiæ rege vagantur apes.
 rtia nudandas acceperat area messes,
 Inque cavos isrant tertia musta lacus ;
 illitur Anna domo : lacrymansque sororia linquit
 Mœnia. Germanæ justa dat ante suæ. 560
 ista bibunt molles lacrymis unguenta favilla ;
 Vertice libatas accipiuntque comas.
 rque, Vale, dixit : cineres ter ad ora relatos
 Pressit, et est illis visa subesse soror.
 acta ratem comitemque fugæ pede labitur æquo, 565
 Mœnia respiciens, dulce sororis opus.
 ertilis est Melite, sterili vicina Cosyræ
 Insula, quam Libyci verberat unda freti.
 anc petit, hospitio regis confisa vetusto ;
 Hospes opum dives rex ibi Battus erat. 570
 qui postquam didicit casus utriusque sororis,
 Hæc, inquit, tellus quantulacunque tua est.
 Et tamen hospitii servasset ad ultima munus ;
 Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
 signa recensuerat bis sol sua : tertius ibat 575
 Annus, et exsulibus terra petenda nova est.
 Frater adest, belloque petit. Rex arma perosus,
 Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
 Insa fugit ; ventoque ratem committit et undis.
 Asperior quovis æquore frater erat. 580
 Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
 Parvus ager : Cameræ incola turba vocant.
 Illic cursus erat. Neco longius abfuit inde,
 Quam quantum novies mittere funda potest.
 vela cadunt primo, et dubia librantur ab aura. 585
 Findite remigio, navita dixit, aquas.
 Dumque parant torto subducere carbass lino,
 Percutitur rapido puppis adunca Neto :
 Inque patens æquor, frustra pugnante magistro,
 Fertur : et ex oculis visa refugit humus. 590

Adsiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus
 Vertitur, et canas alveus haurit aquas.
 Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
 Utitur, at votis is quoque poscit opem.
 Jactatur tumidas exsul Phœnissa per undas, 595
 Humidaque opposita lumina veste tegit.
 Tum primum Dido felix est dicta sorori,
 Et quæcunq; aliquam corpore pressit humum.
 Figitur ad Laurens ingenti flamine littus
 Puppis: et, expositis omnibus, hausta perit. 600
 Jam pius Æneas regno nataque Latini
 Auctus erat, populos miscueratque duos.
 Littore dotali, solo comitatus Achate,
 Secretum nudo dum pede carpit iter;
 Adspicit errantem, nec credere sustinet Annam 605
 Esse. Quid in Latios illa veniret agros?
 Dum secum Æneas: Anna est, exclamat Achates.
 Ad nomen vultus sustulit illa suos.
 Quo fugiat? quid agat? quos terræ quærat hiatus?
 Ante oculos miseræ fata sororis erant. 610
 Sensit, et alloquitur trepidam Cythereius heros:
 Flet tamen admonitu mortis, Elissa, tuæ.
 Anna, per hanc juro, quam quondam audire solebas
 Tellurem fato prosperiore dari;
 Perque deos comites, hac nuper sede locatos; 615
 Sæpe meas illos increpuisse moras.
 Nec timui de morte tamen: metus abfuit iste.
 Heu mihi! credibili fortior illa fuit.
 Ne refer. Adspexi non illo pectore digna
 Vulnera, Tartareas ausus adire domos. 620
 At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
 Sive deus; regni commoda carpe mei.
 Multa tibi memores, nil non debemus Elissæ.
 Nomine grata tuo, grata sororis, eris.
 Talia dicenti, neque enim spes altera restat, 625
 Credidit, errores exposuitque suos.

- Etque domum intravit Tyrios induta paratus,
 Incipit Æneas; cætera turba silet:
 Ianc tibi cur tradam, pia causa, Lavinia conjux,
 Est mihi: consumi naufragus hujus opes. 630
 Iria Tyro, regnum Libyca possedit in ora:
 Quam precor ut caræ more sororis ames.
 Omnia promittit, falsumque Lavinia vulnus
 Mente premit tacita, dissimulatque fremens.
 Donaque cum videat præter sua lumina ferri 635
 Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
 Non tamen exactum, quid agat. Furiatiter odit,
 Et parat insidias, et cupit ulta mori.
 Nox erat: ante torum visa est adstare sororis
 Squalenti Dido sanguinolenta coma; 640
 Et, Fuge, ne dubita, mæstum fuge, dicere, tectum.
 Sub verbum querulas impulit aura forea.
 Exsilit; et velox humili super arva fenestra
 Se jacit. Audacem fecerat ipse timor.
 Quaque metu rapitur, tunica velata recincta 645
 Currit, ut auditis territa dama lupis.
 Corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
 Creditur, et stagnis oculuisse suis.
 Sidonis interea magno clamore per agros
 Quæritur. Apparent signa notæque pedum. 650
 Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
 Sustinuit tacitas consecius amnis aquas.
 Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numici:
 Anne perenne latens Anna Perenna vocor.
 Protinus erratis læti vescuntur in agris, 655
 Et celebrant largo seque diemque mero.
 Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus impleat an-
 num:
 Pars Themin, Inachiam pars putat esse bovem.
 Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant,
 Teque Jovi primos, Anna, dedisse cibos. 660

Hæc quoque, quam referam, nostras pervenit ad aurum
 Fama: nec a vera dissidet illa fide.
 Plebs vetus, et nullis etiamnum tuta tribunis,
 Fugit, et in Sacri vertice montis abit.
 Jam quoque, quem secum tulerant, defecerat illos
 Victus, et humanis usibus apta Ceres.
 Orta suburbanis quædam fuit Anna Bovillis,
 Pauper, sed multæ sedulitatis anus.
 Illa, levi mitra canos redimita capillos,
 Fingebat tremula rustica liba manu;
 Atque ita per populum fumantia mane solebat
 Dividere. Hæc populo copia grata fuit.
 Pace domi facta signum posuere Perennæ,
 Quod sibi defectis illa tulisset opem.
 Nunc mihi, cur cantent, superest, obscæna puellæ,
 Dicere: nam coeunt, certa que probra canunt.
 Nuper erat dea facta; venit Gradivus ad Annam,
 Et cum seducta talia verba facit:
 Mense meo coleris; junxi mea tempora tecum:
 Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
 Armifer armiferæ correptus amore Minervæ
 Uror, et hoc longo tempore vulnus alo.
 Effice, di studio similes coeamus in unum.
 Conveniunt partes hæ tibi, comis anus.
 Dixerat. Illa deum promisso ludit inani,
 Et stultam dubia spem trahit usque mora.
 Sæpius instanti, Mandata peregrinus, inquit;
 Evicta est precibus: vix dedit illa manus.
 Gaudet amans, thalamosque parat. Deducitur illuc
 Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos.
 Oscula sumturus subito Mars adspicit Annam;
 Nunc pudor elusum, nunc subit ira deum.
 Ridet amatorem caræ nova diva Minervæ:
 Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
 Inde joci veteres obscænaque dicta canuntur:
 Et juvat hanc magno verba dedisse deo.

- træteriturus eram gladios in principe fixos ;
 Cum sic a castis Vesta locuta focus :
 Ne dubita meminisse : meus fuit ille sacerdos.
 Sacrilegæ telis me petiere manus. 700
 Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
 Quæ cecidit ferro, Cæsaris umbra fuit.
 Ille quidem caelo positus Jovis atria servat,
 Et tenet in magno templa dicata Foro. 705
 At quicumque nefas ausi, prohibente deorum
 Numine, polluerant pontificale caput ;
 Morte jacent merita. Testes estote Philippi,
 Et quorum sparsis ossibus albet humus.
 Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
 Cæsaris, ulcisci justa per arma patrem. 710
 Postera cum teneras Aurora refecerit herbas,
 Scorpions a prima parte videndus erit.
 Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
 Bacche, fave vati, dum tua festa cano.
 Nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina secum 715
 Jupiter adferret, parvus inermis erat :
 Nec, puer ut posses maturo tempore nasci,
 Expletum patrio corpore matris onus.
 Sithonas, et Scythicos longum enumerare triumphos,
 Et domitas gentes, thurifer Inde, tuas : 720
 Tu quoque Thebanæ mala præda tacebere matris :
 Inque tuum Furiis acte, Lycurge, genu.
 Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaque monstra
 Dicere ; sed non est carminis hujus opus.
 Carminis hujus opus, causas expromere, quare 725
 Vilis anus populos ad sua liba vocet.
 Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
 Liber, et in gelidis herba reperta focus.
 Te memorant, Gange totoque Oriente subacto,
 Primitias magno seposuisse Jovi. 730

Cinnama tu primus captivaque thura dedisti,
 Deque triumphato viscera tosta bove.
 Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen,
 Libaque, quod sacris pars datur inde focis.
 Liba deo fiunt : succis quia dulcibus illè 735
 Gaudet, et a Baccho mella reperta ferunt.
 Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro :
 (Non habet ingratos fabula nostra jocos :)
 Jamque erat ad Rhodopen, Pangæaque florida ventum :
 Æriferae comitum concrepuere manus. 740
 Ecce novæ coeunt volucres tinnitibus actæ :
 Quaque movent sonitus æra, sequuntur apes.
 Colligit errantes, et in arbore claudit inani
 Liber : et inventi præmia mellis habet.
 Ut Satyri lævisque senex tetigere saporem, 745
 Quærebant flavos per nemus omne favos.
 Audit in exesa stridorem examinis ulmo,
 Adspicit et ceras, dissimulatque senex.
 Utque piger pandi tergo residebat aselli ;
 Applicat hunc ulmo corticibusque. cavis. 750
 Constitit ipse super ramoso stipite nixus,
 Atque avide trunco condita mella petit.
 Millia crabronum coeunt ; et vertice nudo
 Spicula defigunt, oraque summa notant.
 Ille cadit præceps, et calce feritur aselli : 755
 Inclamatque suos, auxiliumque rogat.
 Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
 Rident. Percusso claudicat ille genu.
 Ridet et ipse deus, limumque inducere monstrat.
 Hic paret monitis, et linit ora luto. 760
 Melle pater fruitur : liboque infusa calenti
 Jure repertori candida mella damus.
 Fœmina cur præstet, non est rationis opertæ.
 Fœmineos thyrsos concitat ille choros.
 Cur anus hoc faciat, quæris ; vinosior ætas 765
 Hæc est, et gravidæ munera vitis amans.

- Sur hedera cincta est? hedera est gratissima Baccho.
 Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est,
 Nysiades Nymphæ, puerum quærente noverca,
 Hanc frondam cunis opposuere novis. 770
 Restat, ut inveniam, quare toga libera detur
 Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
 Sive quod ipse puer semper, juvenisque videris;
 Et media est ætas inter utrumque tibi;
 Seu quia tu pater es, patres, sua pignora, natos 775
 Commendant curæ numinibusque tuis.
 Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te
 Sumitur, et vitæ liberioris iter.
 An quia, cum prisci colerent studiosius agros,
 Et patrio faceret rure senator opus; 780
 Et caperet fasces a curvo consul aratro,
 Nec crimen duras esset habere manus:
 Rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem?
 Sed dis, non studiis ille dabatur honos.
 Luce sua ludos uvæ commentor habebat: 785
 Quos cum tædifera nunc habet ipse dea.
 Ergo, ut tironem celebrare frequentia posset,
 Visa dies dandæ non aliena togæ.
 Mite, pater, caput huc placataque cornua vertas.
 Et des ingenio vela secunda meo. 790
 Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)
 Hac, si commemini, præteritaque die.
 Stella Lycaoniam vergit proclivis ad Arcton
 Miluus. Hæc illa nocte videnda venit.
 Quid dederit volucris, si vis cognoscere, cælum; 795
 Saturnus regnis ab Jove pulsus erat.
 Concitat iratus validos Titanas in arma,
 Quæque fuit fatis debita, poscit opem.
 Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
 Parte sui serpens posteriore fuit. 800
 Hunc triplici muro lucis incluserat atris
 Parcarum monitu Styx violenta trium.

Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
 Sors erat, æternos vincere posse deos.
 Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi: 800
 Et jam jam flammis exta daturus erat.
 Jupiter alitibus rapere imperat. Attulit illi
 Miluus: et meritis venit in astra suis.

Una dies media est, et fiunt sacra Minervæ;
 Nominaque a junctis quinque diebus habent. 810
 Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
 Causa, quod est illa nata Minerva die.
 Altera, tresque super strata celebrantur arena.
 Ensibus exsertis bellica læta dea est.
 Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ. 815
 Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
 Pallade placata, lanam mollire puellæ
 Discant, et plenas exonerare colos.
 Illa etiam stantes radio percurrere telas
 Erudit, et rarum pectine denset opus. 820
 Hanc cole, qui maculas læsis de vestibus aufers:
 Hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
 Nec quisquam invita faciet bene vincula plantæ
 Pallade; sit Tychio doctior ille licet.
 Et licet antiquo manibus collatus Epeo 825
 Sit prior; irata Pallade mancus erit.
 Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
 Munera de vestris pauca referte deæ.
 Nec vos turba deam, censu fraudata, magistri
 Spernite: discipulos attrahet illa novos. 830
 Quique moves cœlum, tabulamque coloribus uris;
 Quique facis docta mollia saxa manu.
 Mille dea est operum; certe dea carminis illa est.
 Si mereor, studiis adsit amica meis.
 Cœlius ex alto qua mons descendit in æquum; 835
 Hic ubi non plana est, sed prope plana via est;

- arva licet videas Captæ delubra Minervæ,
 Quæ dea natali cepit habere suo.
 Omnis in dubio causa est. Capitale vocamus
 Ingenium sollers: ingeniosa dea est. 840
 n, quia de capitis fertur sine matre paterni
 Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
 n, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
 Venit? et hoc ipsum littera prisca docet.
 n, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas 845
 Ex illo jubeat furta reperta loco?
 quacunque trahis ratione vocabula, Pallas,
 Pro ducibus poëtris ægida semper habe.
 Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
 Admonet, et forti sacrificare deæ. 850
 Nunc potes ad solem sublato dicere vultu:
 Hic here Phryxæ vellera pressit ovis.
 Seminibus tostis sceleratæ fraude novercæ
 Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
 Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet, 855
 Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
 Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
 Et juvenis Phryxi funera sorte peti.
 Usque recusantem cives, et tempus, et Ino
 Compulerant regem jussa nefanda pati; 860
 Et soror, et Phrixus, velati tempora vittis
 Stant simul ante aras, junctaque fata gemunt.
 Adspicit hos, ut forte pependerit æthere, mater,
 Et ferit attonita pectora nuda manu;
 Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem 865
 Desilit, et natos eripit inde suos.
 Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
 Traditur. Ille vehit per freta longa duos.
 Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
 Fœmina, cum de se nomina fecit aquæ. 870
 Pæne simul periit, dum vult succurrere lapsæ,
 Frater, et extentas porrigit usque manus.

Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
Cæruleo junctam nescius esse deo.
Littoribus tactis aries fit sidus: at hujus
Pervenit in Colchas aurea lana domos.

374

Tres ubi Luciferos veniens præmiserit Eos,
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Inde quater pastor saturos ubi clausurit hædos,
Canuerint herbæ rore recente quater;
Janus adorandus, cumque hoc Concordia mittis,
Et Romana Salus, araque Pacis erit.

380

Luna regit menses. Hujus quoque tempora mensis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

LIBER QUARTUS.

ALMA, fave vati, geminorum mater Amorum.
 Ad vatem vultus retulit illa suos.
 Quid tibi, ait, mecum? certe majora canebas.
 Num vetus in molli pectore vulnus habes?
 scis, dea, respondi, de vulnere: risit: et æther 5
 Protinus ex illa parte serenus erat.
 Saucius, an sanus, numquid tua signa reliqui?
 Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
 Qua decuit, primis sine crimine lusimus annis:
 Nunc teritur nostris arca major equis. 10
 Tempora cum causis, Annalibus eruta prisca,
 Lapsaque sub terras, ortaque signa cano.
 Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem.
 Et vatem et mensem scis, Venus, esse tuos.
 Mota Cytheriaca leviter mea tempora myrto 15
 Contigit, et, Cœptum perire, dixit, opus.
 Sensimus; et subito causæ patuere dierum.
 Dum licet, et spirant flamina, navis est.
 Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet,
 Cæsar, in Aprili, quo teneris, habes. 20
 Hic ad te magna descendit imagine mensis,
 Et fit adoptiva nobilitate tuus.
 Hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,
 Vidit, et auctores retulit ipse suos.
 Utque fero Marti primam dedit ordine sortem, 25
 Quod sibi nascenti proxima causa fuit;
 Sic Venerem, gradibus multis in gente repertam,
 Alterius voluit mēsis habere locum.

Principiumque sui generis, revolutaque quærens
 Sæcula, cognatos venit ad usque deos. 30
 Dardanon Electra nesciret Atlantide cretum?
 Scilicet Electran concubuisse Jovi?
 Hujus Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
 Assaracon creat hic: Assaracusque Capyn.
 Proximus Anchisen, cum quo commune parentis 35
 Non dedignata est nomen habere Venus.
 Hinc satus Æneas, pietas spectata per ignes,
 Sacra, patremque humeris, altera sacra, tulit.
 Venimus ad felix aliquando nomen Iuli,
 Unde domus Teucros Julia tangit avos. 40
 Postumus huic, qui, quod sylvis fuit ortus in altis,
 Sylvius in Latia gente vocatus erat.
 Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:
 Proximus est titulis Epytos, Alba, tuis.
 Ille dedit Capii recidiva vocabula Trojæ: 45
 Et tuus est idem, Calpete, factus avus.
 Cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet,
 Dicitur in Tuscæ gurgite mersus aque.
 Jam tamen Agrippam genitum, Remulumque nepotem
 Viderat: in Remulum fulmina missa ferunt. 50
 Venit Aventinus post hos: locus inde vocatus;
 Mons quoque. Post illum tradita regna Procæ.
 Quem sequitur diri Numitor germanus Amuli.
 Ilia cum Lauso de Numitore sati.
 Ense cadit patruo Lausus: placet Ilia Marti; 55
 Teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
 Ille suos semper Venerem Martemque parentes
 Dixit, et emeruit vocis habere fidem.
 Neve secuturi possent nescire nepotes,
 Tempora dis generis continuata dedit. 60
 Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
 Auguror: a spumis est dea dicta maris.
 Nec tibi sit mirum Graio rem nomine dici:
 Itala nam tellus Græcia major erat.

- erat Evander plena cum classe suorum : 65
 enerat Alcides, Graius uterque genus.
 pes Aventinis armentum pavit in herbis
 Naviger : et tanto est Albula pota deo.
 x quoque Neritius. Testes Læstrygones exstant,
 Et quod adhuc Circes nomina littus habet. 70
 jam Telegoni, jam mcenia Tiburis udi
 stabant, Argolicæ quod posueré manus.
 nerat Atridæ fatis agitatus Halesus ;
 A quo se dictam terra Falisca putat.
 Ijice Trojanæ suasorem Antenora pacis, 75
 Et generum CEniden, Appule Daune, tuum.
 erus ab Iliacis, et post Antenora, flammis
 Attulit Æneas in loca nostra deos.
 Iujus erat Solymus Phrygia comes exsul ab Ida,
 A quo Sulmonis mcenia nomen habet ; 80
 Sulmonis gelidi, patriæ, Germanice, nostræ.
 Me miserum, Scythico quam procul illa solo est !
 Ergo ego tam longe ? sed supprime, Musa, querelas :
 Non tibi sunt mæsta sacra canenda lyra.
 Quo non livor abit ? sunt qui tibi mensis honorem 85
 Eripuisse velint, invidiantque, Venus.
 Nam, quia ver aperit tunc omnia, densaque cedit.
 Frigoris asperitas, fetaque terra patet :
 Aprilem memorant ab aperto tempore dictum :
 Quem Venus injecta vindicat alma manu. 90
 Illa quidem totum dignissima temperat orbem :
 Illa tenet nullo regna minora deo :
 Juraque dat cælo, terræ, natalibus undis ;
 Perque suos initus continet omne genus.
 Illa deos omnes (longum enumerare) creavit : 95
 Illa satis causas arboribusque dedit :
 Illa rudes animos hominum contraxit in unum,
 Et docuit jungi cum pare quemque sua.
 Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas ?
 Nec coeunt pecudes, si levis absit amor. 100

Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
 Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
 Deposita taurus sequitur feritate juvencam,
 Quem toti saltus, quem nemus omne tremitt.
 Vis eadem, lato quodcumque sub æquore vivit,
 Servat, et innumeris piscibus implet aquas.
 Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
 Venerunt cultus mundaque cura sui.
 Primus amans carmen vigilatum nocte negata
 Dicitur ad clausas concinuisse fores.
 Eloquentumque fuit duram exorare puellam:
 Proque sua causa quisque disertus erat.
 Mille per hanc artes motæ: studioque placendi,
 Quæ latuere prius, multa reperta ferunt.
 Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
 Audeat? a nobis sit procul iste furor.
 Quid? quod ubique potens, templisque frequentibus sacra,
 Urbe tamen nostra jus dea majus habet?
 Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat,
 Cum gemuit teneram cuspide læsa manum;
 Coelestesque duas Trojano iudice vicit;
 Ah! nolim victas hoc meminisse deas!
 Assaracique nurus dicta est; ut scilicet olim
 Magnus Iuleos Cæsar haberet avos.
 Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
 Vere nitent terræ; vere remissus ager.
 Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt;
 Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
 Et formosa Venus formoso tempore digna est:
 Utque solet, Marti continuata suo.
 Vere monet curvas materna per æquora puppes
 Ire, nec hibernas jam timuisse minas.
 Rite deam Latæ colitis matresque nurusque,
 Et vos, quis vittæ longaque vestis abest.
 Aurea marmereo redimicula solvite collo;
 Demite divitias: tota lavanda dea est.

- Aurea siccato redimicula reddite collo ;
 Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
 Vos quoque sub viridi myrto jubet illa lavari :
 Causaque cur jubeat (discite) certa subest. 140
 Littore siccabat rorantes nuda capillos.
 Viderunt Satyri, turba proterva, deam.
 Sensit, et opposita textit sua corpora myrto.
 Tuta fuit factio : vosque referre jubet.
 Discite nunc, quare Fortunæ thura Virili 145
 Detis eo, calida qui locus humet aqua.
 Accipit ille locus posito velamine cunctas,
 Et vitium nudi corporis omne videt.
 Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
 Præstat, et hoc parvo thure rogata facit. 150
 Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
 Sumere, et expressis mella liquata favis.
 Cum primum cupido Venus est deducta marito,
 Hoc bibit. Ex illo tempore nupta fuit.
 Supplicibus verbis illam placate : sub illa 155
 Et forma, et mores, et bona fama manet.
 Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est :
 Cumæam, veteres, consuluistis animum.
 Tempa jubet Veneri fieri ; quibus ordine factis,
 Inde Venus verso nomina corde tenet. 160
 Semper ad Æneadas placido, pulcherrima, vultu
 Respice, totque tuas, diva, tuere nurus.
 Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
 Scorpions in virides præcipitatur aquas.
- Nox ubi transierit, cælumque rubescere primo 165
 Cœperit, et tactæ rore querentur aves ;
 Semustamque facem vigilata nocte viator
 Ponet, et ad solitum rusticus ibit opus ;
 Pleiades incipiunt humeros relevare paternos :
 Quæ septem dici, sex tamen esse solent. 170

Seu quod in amplexum sex hinc venere deorum ;
 Nam Steropen Marti concubuisse ferunt :
 Neptuno Halcyonen, et te, formosa Celæno :
 Maian, et Electran, Taygetenque Jovi :
 Septima mortali Merope tibi, Sisyphæ, nupsit.
 Pœnitet ; et facti sola pudore latet.
 Sive quod Electra Trojæ spectare ruinas
 Non tulit, ante oculos opposuitque manum.

Ter sine perpetuo cœlum versetur in axe ;
 Ter jungat Titan, terque resolvat equos ; 186
 Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
 Flabit, et Idææ festa Parentis erunt.
 Ibunt semimares, et inania tŷmpana tudent,
 Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.
 Ipsa sedens molli comitum cervice feretur 185
 Urbis per medias exululata vias.
 Scena sonat, ludique vocant. Spectate, Quirites ;
 Et fora Marte suo litigiosa vacent.
 Quærere multa libet : sed me sonus æris acuti
 Terret, et horrendo lotos adunca sono. 190
 Dæ, dea, quas sciter doctas, Cybeleia, neptes.
 Audit ; et has curæ jussit adesse meæ.
 Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
 Gaudeat assiduo cur dea magna sono.
 Sic ego ; sic Erato : Mensis Cythereius illi 195
 Cessit, quod teneri nomen Amoris habet.
 Reddita Saturno sors hæc erat : Optime regum,
 A nato sceptris excutiere tuis.
 Ille suam metuens, ut quæque erat edita, prolem
 Devorat, immersam visceribusque tenet. 200
 Sæpe Rhea questa est toties fecunda, nec unquam
 Mater ; et indoluit fertilitate sua.
 Jupiter ortus erat. Pro magna teste vetustas
 Creditur. Acceptam parce movere fidem.

- este latens saxum cœlesti viscere sedit. 205
 Sic genitor fatis decipiendus erat.
 rdua jamdudum resonat tinnitibus Ide,
 Tutus ut infanti vagiat ore puer.
 ars clypeos rudibus, galeas pars tundit inanes :
 Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus. 210
 es latuit patrem : priscique imitamina facti
 Æra deæ comites raucaque terga movent.
 ymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant :
 Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
 Desierat. Coepi : Cur huic genus acre leones 215
 Præbent insolitas ad juga curva jubas ?
 Desieram. Coepit : Feritas mollita per illam
 Creditur : id curru testificata suo est.
 At cur turrita caput est ornata corona ?
 An Phrygiis turres urbibus illa dedit ? 220
 Annuit Unde venit, dixi, sua membra secandi
 Impetus ? Ut tacui, Pieris orsa loqui :
 Phryx puer in sylvis facie spectabilis Attis
 Turrigeram casto vinxit amore deam.
 Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri : 225
 Et dixit, Semper fac puer esse velis.
 Ille fidem jussis dedit ; et, Si mentiar, inquit,
 Ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
 Fallit ; et in Nympha Sagaritide desinit esse,
 Quod fuit. Hinc pœnas exigit ira deæ. 230
 Naida vulneribus succidit in arbore factis ;
 Illa perit : fatum Naidos arbor erat.
 Hic furit ; et, credens thalami procumbere tectum,
 Effugit, et cursu Dindyma summa petit.
 Et modo, Tolle faces ; Remove, modo, verbera, clamat.
 Sæpe Palæstinas jurat adesse deas. 236
 Ille etiam saxo corpus laniavit acuto,
 Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
 Voxque fuit, Merui : meritas dem sanguine pœnas.
 Ah pereant partes, quæ nocuere mihi ! 240

Ah pereant! dicebat adhuc. Onus inguinis aufert;
 Nullaque sunt subito signa relicta viri.
 Venit in exemplum furor hinc, mollesque ministri
 Cædunt jactatis vilia membra comis.
 Talibus Aoniæ facunda voce Cæmæne 245
 Reddita quæsi causa furoris erat.
 Hoc quoque, dux operis, moneas precor, unde petita
 Venerit; an nostra semper in urbe fuit?
 Dindymon, et Cybelen, et amœnam fontibus Iden
 Semper, et Iliacas Mater amavit opes. 250
 Cum Trojam Æneas Italos portaret in agros,
 Est dea sacriferas pæne secuta rates.
 Sed nondum fatis Latio sua numina posci
 Senserat: assuetis subtitèratque locis.
 Post, ut Roma potens opibus jam sæcula quinque 265
 Vidit, et edomito sustulit orbe caput:
 Carminis Euboici fatalia verba sacerdos
 Inspicit. Inspectum tale fuisse ferunt:
 Mater abest; Matrem jubeo, Romane, requirâs.
 Cum veniet, casta est accipienda manu. 260
 Obscuræ sortis patres ambagibus errant:
 Quæve parens absit, quove petenda luco.
 Consulitur Pæan; Divûmque arcessite matrem,
 Inquit: in Idæo est invenienda jugo.
 Mittuntur proceres. Phrygiæ tum scepra tenebat 265
 Attalus; Ausoniis rem negat ille viris.
 Mira canam: longo tremuit cum murmure tellus;
 Et sic est adytis diva locuta suis:
 Ipsa peti volui: ne sit mora: mittevolentem.
 Dignus Roma locus, quo deus omnis eat. 270
 Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit;
 Nostra eris; in Phrygios Roma refertur avos.
 Protinus innumeræ cædunt pineta secures
 Illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.
 Mille manus coeunt, et picta coloribus ustis 275
 Cœlestum matrem concava puppis habet.

Ia sui per aquas fertur tutissima nati,
 Longaque Phryxæ stagna sororis adit :
 Thœteumque rapax, Sigeaque littora transit :
 Et Tenedon, veteres Eetionis opea. 280
 Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta :
 Quaque Carysteis frangitur unda vadis.
 Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas
 Icarus, et vastæ nomina fecit aquæ.
 Tum læva Creten, dextra Pelopeidas undas 285
 Deserit : et Veneri sacra Cythera petit.
 Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
 Brontesque, et Steropes, Acmonidesque solent :
 Equoraque Afra legit, Sardoaque regna sinistris
 Prospicit a remis, Ausoniamque tenet. 290
 Ostia contigerat, qua se Tiberinus in altum
 Dividit, et campo liberiore natat.
 Omnis eques, mixtaque gravis cum plebe senatus,
 Obvius ad Tusci fluminis ora venit.
 Procedunt pariter matres, natæque, nurusque ; 295
 Quæque colunt sanctos virginitate focos.
 Sedula fune viri contento brachia lassant.
 Vix subit adversas hospita navis aquas.
 Sicca diu tellus fuerat : sitis userat herbas :
 Sedit limoso pressa carina vado : 300
 Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat ;
 Adjuvat et fortes voce sonante manus.
 Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
 Attoniti monstro stantque paventque viri.
 Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto ; 305
 Nec facies impar nobilitate fuit.
 Casta quidem ; sed non et credita. Rumor iniquus
 Læserat, et falsi criminis acta rea est.
 Cultus, et ornatis varie prodisse capillis,
 Obfuit, ad rigidos promptaque lingua senes. 310
 Conscia mens recti famæ mendacia risit :
 Sed nos in vitium credula turba sumus.

Hæc ubi castarum processit ab agmine matrum,

Et manibus puram fluminis hausit aquam ;

Ter caput irrorat, ter tollit in æthera palmas.

319

Quicumque adspiciunt, mente carere putant.

Submissoque genu, vultus in imagine divæ

Figit, et hos edit crine jacente sonos :

Supplicis, alma, tuæ, genitrix fecunda deorum,

Accipe sub certa conditione preces,

320

Castâ negor. Si tu damanas, meruisse fatebor.

Morte luam pœnas judice victa dea.

Sed si crimen abest, tu nostræ pignora vitæ

Re dabis, et castas casta sequere manus.

Dixit ; et exiguo funem conamine traxit.

325

Mira, sed et scena testificata loquar.

Mota dea est ; sequiturque ducem, laudatque sequentem.

Index lætitiæ fertur in astra sonus.

Fluminis ad flexum veniunt : Tiberina priores

Ostia dixerunt, unde sinister abit.

330

Nox aderat : querno religant a stipite funem,

Dantque levi somno corpora functa cibo.

Lux aderat : querno solvunt a stipite funem :

Ante tamen posito thura dedere foco.

Ante coronatam puppim sine labe juvencam

335

Mactarunt, operum conjugique rudem.

Est locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,

Et nomen magno perdit ab amne minor.

Illic purpurea canus cum veste sacerdos

Almonis Dominam sacraque lavit aquis.

340

Exululant comites, furiosaque tibia flatur ;

Et feriunt molles taurea terga manus.

Claudia præcedit læto celeberrima vultu,

Credita vix tandem teste pudica dea.

Ipsa sedens plastro porta est invecta Capena :

345

Sparguntur junctæ flore recente boves.

Nasica accepit : templi tunc exstitit auctor.

Augustus nunc est : ante Metellus erat.

- ubstitit hic Erato. Mora sit, si cætera quæram.
 Dic, inquam, parva cur stipe quærat opes? 350
 contulit æs populus, de quo delubra Metellus
 Fecit, ait. Dandæ mos stipis inde manet.
 Tur vicibus factis ineant convivia, quero,
 Tum magis, indictas concelebrentque dapes.
 Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit, 355
 Captant mutatis sedibus omen idem.
 Institeram, quare primi Megalesia ludi
 Urbe forent nostra: cum dea (sensit enim):
 Illa deos, inquit, peperit. Cessere parenti,
 Principiumque dati mater honoris habet. 360
 Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus,
 Cum tanto Phrygia Gallica distet humus?
 Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celsenas
 Amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
 Qui bibit inde, furit. Procul hinc discedite, quis est
 Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit. 366
 Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
 In Domine mensis? an sua causa subest?
 Lacte mero veteres usi memorantur, et herbis,
 Sponte sua si quas terra ferebat, ait. 370
 Candidus elisæ miscetur caseus herbæ;
 Cognoscat priscos ut dea prisca cibos.
 Postera cum cælo motis Pallantias astris
 Fulserit, et niveos Luna levarit equos;
 Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini 375
 Hac Fortuna die Publica; verus erit.
- Tertia lux, memini, ludis erat. At mihi quidam
 Spectanti senior, contiguusque loco,
 Hæc, ait, illa dies, Libycis qua Cæsar in oris
 Perfida magnanimi contudit arma Jubæ. 380
 Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse tribunus
 Glorior. Officio præfuit ille meo.

Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
 Inter bis quinos usus honore viros.
 Plura locuturi subito seducimur imbre;
 Pendula cœlestes Libra movebat aquas.
 Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
 Ensifer Orion æquore mersus erit.

Proxima victricem cum Romam inspexerit Eos,
 Et dederit Phœbo stella fugata locum;
 Circus erit pompa celeser numeroque deorum:
 Primaque ventosis palma petetur equis.
 Hi Cereris ludi: non est opus indice causæ.
 Sponte deæ munus promeritumque patet.
 Messis erant primis virides mortalibus herbes,
 Quas tellus nullo sollicitante dabat.
 Et modo carpebant vivaci cespite gramen;
 Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
 Postmodo glans nata est. Bene erat jam glande reperta,
 Duraque magnificas quercus habebat opes.
 Prima Ceres homini, ad meliora alimenta vocato,
 Mutavit glandes utiliore cibo.
 Illa jugo tauros collum præbere cœgit:
 Tum primum soles eruta vidit humus.
 Æs erat in pretio: chalybeia massa latebat.
 Heu quam perpetuo debuit illa tegi!
 Pace Ceres læta est. At vos optate, coloni,
 Perpetuam pacem, perpetuumque Ducem.
 Farra deæ, micæque liqet salientis honorem
 Detis, et in veteres thurea grana focos.
 Et, si thura aberunt, unctas accendite tædas.
 Parva bonæ Cereri, sint modo casta, placent.
 A bove succincti cultros removete ministri.
 Bos aret: ignavam sacrificate suem.
 Apta jugo cervix non est ferienda securi.
 Vivat, et in dura sæpe laboret humo.

- xigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
 Plura recognosces; pauca docendus eris.
 erra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
 Trinacris, a positu nomen adepta loci. 420
 rata domus Cereri. Multas ibi possidet urbes;
 In quibus est culto fertilis Henna solo.
 rigida coelestum matres Arethusa vocarat.
 Venerat ad sacras et dea flava dapes.
 ilia, consuetis ut erat comitata puellis, 425
 Errabat nudo per sua prata pede.
 Valle sub umbrosa locus est, adspergine multa
 Humidus ex alto desilientis aquæ.
 Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
 Pictaque dissimili flore nitebat humus. 430
 Quam simul adspexit; Comites, accedite, dixit,
 Et mecum vestros flore replete sinus.
 Præda puellares animos oblectat inanis;
 Et non sentitur sedulitate labor.
 Hæc implet lento calathos e vimine textos: 435
 Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.
 Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ;
 Illa papavereas subsecat ungue comas.
 Has, hyacinthe, tenes: illas, amarante, moraris:
 Pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant: 440
 Plurima lecta rosa est; et sunt sine nomine flores.
 Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.
 Carpendi studio paullatim longius itur;
 Et dominam casu nulla secuta comes.
 Hanc videt, et visam patruus velociter aufert; 445
 Regnaque cæruleis in sua portat equis.
 Illa quidem clamabat, Io, carissima mater,
 Auferor; ipsa suos abscederatque sinus.
 Panditur interea Diti via; jamque diurnum
 Lumen inassueti vix patiuntur equi. 450
 At chorus æqualis, cumulatis flore canistris,
 Persephone, clamant, ad tua dona veni.

Ut clamata silet, montes ululatibus implent,
 Et feriunt mæsta pectora nuda manu.
 Attonita est plangore Ceres; modo venerat Hennam;
 Nec mora, Me miseram, filia, dixit, ubi es? 456
 Mentis inops rapitur, quales audire solemus
 Threicias passis Mænadæ ire comis.
 Ut vitulo mugit sua mater ab ubere raptò,
 Et quærit fetus per nemus omne suos: 460
 Sic dea: nec retinet gemitus, et concita cursu
 Fertur, et e campis incipit, Henna, tuis.
 Inde puellaris nacta est vestigia plantæ,
 Et pressam noto pondere vidit humum.
 Forsitan illa dies errori summa fuisset, 466
 Si non turbassent signa reperta suæ.
 Jamque Leontinos, Amenanaque flumina cursu
 Præterit, et ripas, herbifer Aci, tuas:
 Præterit et Cyanen, et fontem lenis Anapi:
 Et te, vorticibus non adeunde Gela. 470
 Liquerat Ortygien, Megaresaque, Pantagienque:
 Quaque Symætheas accipit æquor aquas:
 Antraque Cyclopum, positis exusta caminis,
 Quique locus curvæ nomina falcis habet:
 Himeraque, et Didymen, Acragantaque, Tauromenonque,
 Sacrorumque Melan pascua læta boum. 476
 Hinc Camerinan adit, Thapsonque, et Heloria Tempe:
 Quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.
 Jamque Peloriaden, Lilybæaque, jamque Pachynon
 Lustrarat, terræ cornua prima suæ. 480
 Quacunque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
 Implet, ut amissum cum gemit ales Ityn.
 Perque vices modo, Persephone, modo, Filia, clamat.
 Clamat, et alternis nomen utrumque ciet.
 Sed neque Persephone Cererem, neque filia matrem
 Audit; et alternis nomen utrumque perit. 486
 Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
 Vox erat, Hac gressus siqua puella tulit?

- am color unus inest rebus, tenebrisque teguntur
 Omnia: jam vigiles conticuere canes. 490
 Ita jacet vasti super ora Typhoeos Ætne,
 Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
 Illic accendit geminas pro lampade pinus:
 Hinc Cereris sacris nunc quoque tæda datur.
 Ist specus exesi structura punicis asper, 495
 Non homini regio, non adeunda feræ:
 Quo simul ac venit, frenatos curribus angues
 Jungit, et æquoreas sicca pererrat aquas.
 Effugit et Syrtes, et te, Zancleæ Charybdi:
 Et vos, Nissæi, naufræga monstra, canes: 500
 Adriacumque patens late, bimaremque Corinthon.
 Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
 Hic primum sedit gelido mæstissima saxo.
 Illud Cecropidæ nunc quoque triste vocant.
 Sub Jove duravit multis immota diebus, 505
 Et lunæ patiens, et pluvialis aquæ.
 Fors sua cuique loco est. Quo nunc Cerealis Eleusin,
 Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.
 Ille domum glandes excussa que mora rubetis
 Portat, et arsuris arida ligna focis. 510
 Filia parva duas redigebat rupe capellas;
 Et tener in cunis filius æger erat.
 Mater, ait virgo, (mota est dea nomine matris,)
 Quid facis in solis incommitata jugis?
 Restitit et senior, quamvis onus urget, et orat, 515
 Tecta suæ subeat quantulacunque casæ.
 Illa negat: (simularat anum, mitraque capillos
 Presserat:) instanti talia dicta refert:
 Sospes eas, semperque parens; mihi filia rapta est.
 Heu melior quanto sors tua sorte mea! 520
 Dixit: et, ut lacrymæ, (neque enim lacrymare deorum est,)
 Decidit in tepidos lucida gutta sinus.
 Flent pariter molles animi virgoque senexque:
 E quibus hæc justî verba fuere senis:

Sic tibi, quam raptam quereris, sit filia sospes, 53
 Surge: nec exiguae despice tecta casa.
 Cui dea, Duc, inquit; scisti, qua cogere posses:
 Seque levat saxo, subsequiturque senem.
 Dux comiti narrat, quam sit sibi filius aeger,
 Nec capiat somnos, invigiletque malia. 53
 Illa soporiferum, parvos initura penates,
 Colligit agresti lene papaver humo.
 Dum legit, oblito fertur gustasse palato,
 Longamque imprudens exsoluisse famem.
 Quæ quia principio posuit jejunia noctis, 535
 Tempus habent mystæ sidem visa cibi.
 Limen ut intravit, luctus videt omnia plena:
 Jam spes in puero nulla salutis erat.
 Matre salutata (mater Metanira vocatur)
 Tangere dignata est os puerile suo. 540
 Pallor abit, subitæque vigent in corpore vires.
 Tantus cœlesti venit ab ore vigor.
 Tota domus læta est, hoc est, materque paterque
 Nataque: tres illi tota fuere domus.
 Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte, 545
 Pomaque, et in teneris aurea mella favis.
 Abstinet alma Ceres, somnique papavera causas
 Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
 Noctis erat medium, placidique silentia somni;
 Triptoleum gremio sustulit illa suo: 550
 Terque manu permulsit eum, tria carmina dixit,
 Carmina mortali non referenda sono.
 Inque foco pueri corpus vivente favilla
 Obruit, humanum purget ut ignis onus.
 Excutitur somno stulte pia mater; et amens, 555
 Quid facis? exclamat; membraque ab igne rapit.
 Cui dea, Dum non es, dixit, scelerata fuisti:
 Irrita materno sunt mea dona metu.
 Iste quidem mortalis erit; sed primus arabit,
 Et seret, et culta præmia tollet humo. 560

ixit, et egrediens nubem trahit, inque dracones
 Transit, et aligero tollitur axe Ceres.
 Anion expositum, Piræaque tuta recessu
 Linquit, et in dextrum quæ jacet ora latus.
 Hinc init Ægæum, quo Cycladas adspicit omnes: 565
 Ioniumque rapax Icariumque legit:
 Terque urbes Asiæ longum petit Hellespontum:
 Diversumque locis alta pererrat iter.
 Jam modo thurilegos Arabas, modo despicit Indos:
 Hinc Libys, hinc Meroe siccaque terra subest. 570
 Nunc adit Hesperios, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
 Teque future parens, Tibri, potentis aquæ.
 Quo feror? immensum est erratas dicere terras:
 Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
 Errat et in cœlo: liquidique immunia ponti 575
 Alloquitur gelido proxima signa polo.
 Parrhasides stellæ, namque omnia nosse potestis,
 Æquoreas nunquam cum subeatis aquas:
 Persephonen miseræ natam monstrate parenti.
 Dixerat. Huic Helice talia verba refert: 580
 Crimine nox vacua est. Solem de virgine raptâ
 Consule, qui late facta diurna videt.
 Sol aditus, Quam quæris, ait, ne vana labores,
 Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
 Questa diu secum sic est affata Tonantem: 585
 Maximaque in vultu signa dolentis erant:
 Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata;
 Dimidium curæ debet habere tuæ.
 Orbe pererrato, sola est injuria facti
 Cognita; commissi præmia raptor habet. 590
 At neque Persephone digna est prædone marito,
 Nec gener hoc nobis more parandus erat.
 Quid gravius victore Gyge captiva tulissem,
 Quam nunc, te cœli sceptrâ tenente, tuli?
 Verum impune ferat: nos hæc patiamur inulta. 595
 Reddat, et emendet facta priora novis.

Jupiter hanc lenit, factumque excusat amore ;
 Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
 Non ego nobilior. Posita est mihi regia caelo,
 Possidet alter aquas, alter inane Chaos.
 Sed si forte tibi non est mutabile pectus,
 Statque semel juncti rumpere vincla tori ;
 Hoc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit ;
 Sin minus, inferni conjugis uxor erit.
 Tartara jussus adit sumptis Caducifer alis :
 Speque redit citius, visaque certa refert.
 Rapta tribus, dixit, solvit jejunia granis,
 Punica quæ lento cortice poma tegunt.
 Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
 Mæsta parens ; longa vixque refecta mora est. 610
 Atque ita, Nec nobis caelum est habitabile, dixit :
 Tænaria recipi me quoque valle jube.
 Et factura fuit ; pactus nisi Jupiter esset,
 Bis tribus ut caelo mensibus illa foret.
 Tum demum vultumque Ceres animumque recepit :
 Imposuitque suæ spicea sarta comæ. 616
 Largaque provenit cessatis messis in arvis,
 Et vix congestas area cepit opes.
 Alba decent Cererem : vestes Cerealibus albas
 Sumite : nunc pulli velleris usus abest. 620

Occupat Apriles Idus cognomine Victor
 Jupiter : hac illi sunt data templa die.
 Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
 Atria Libertas cepit habere sua.

Luce secutura tutos pete, navita, portus : 626
 Ventus ab occasu grandine mistus erit.
 Scilicet, ut fuerit, tamen hac Mutinensia Cæsar
 Grandine militia contudit arma sua.
 Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus,
 Pontifices, forda sacra litate bove. 631

da ferens bos est fecundaque, dicta ferendo :
 hinc etiam fetus nomen habere putant.
 ne gravidum pecus est : gravidæ nunc semine terræ.
 telluri plenæ victima plena datur.
 is cedit arce Jovis : ter denas Curia vaocas 635
 Accipit, et largo sparsa cruore madet.
 ubi visceribus vitulos rapuere ministri,
 sectaque fumosis exta dedere focus ;
 ne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo est,
 Luce Palis populos purget ut ille cinis. 640
 age Numa, fructu non respondente labori,
 Irrita decepti vóta colentis erant.
 iam modo siccus erat gelidis Aquilonibus annus,
 Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
 epe Ceres primis dominum fallebat in herbis : 645
 Et levis obsesso stabat avena solo :
 Et pecus ante diem partus edebat acerbos :
 Agnaque nascendo sæpe necabat ovem.
 Sylva vetus, nullaque diu violata securi,
 Stabat, Mænalis sacra relicta deo. 650
 Ille dabat tacitis animo responsa quieto
 Noctibus. Hic geminas rex Numa mactat oves.
 Prima cadit Fauno ; leni cadit altera Somno.
 Sternitur in duro vellus utrumque solo.
 Bis caput intonsum fontana spargitur unda ; 655
 Bis sua faginea tempora fronde premit.
 Ius abest Veneris : nec fas animalia mensis
 Ponere : nec digitis annulus ullus inest.
 Veste rudi tectum supra nova vellera corpus
 Ponit, adorato per sua verba deo. 660
 Interea placidam redimita papavere frontem
 Nox venit, et secum somnia nigra trahit.
 Faunus adest ; oviumque premens pede vellera duro,
 Edidit a dextro talia dicta toro :
 Morte boum tibi, rex, tellus placanda duarum : 665
 Det sacris animas una necata duas.

Excutitur terror quies; Numa visa revolvit,
 Et secum ambages œcæque jussa refert.
 Expedi errantem nemori gratissima conjux,
 Et dixit, Gravidæ pœceris exta bovis.
 Extæ bovis dantur gravidæ: felicior annus
 Provenit, et frustum terra pecusque ferunt.
 Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
 Jussit, et ætherios præcipitavit equos;
 Ut titulum imperii quamprimum luce sequenti
 Augusto juveni prospera bella darent.

Sed jam præteritas quartus tibi Lucifer Idus
 Respicit. Hac Hyades Dorida nocte petunt.

Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas,
 Carcere partitos Circus habebit equos.
 Cur igitur missæ vinctis ardentia tædis
 Terga ferant vulpes, causa docenda mihi.
 Frigida Carseoli, nec olivis apta ferendis
 Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
 Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam,
 Parva, sed assiduis humida semper aquis.
 Hospitis antiqui solitas intravimus ædes:
 Demserat emeritis jam juga Phœbus equis.
 Is mihi multa quidem, sed et hæc, narrare solebat,
 Unde meum præsens instrueretur opus:
 Hoc, ait, in campo (campumque ostendit) habebat
 Rus breve cum duro parca colona viro.
 Ille suam peragebat humum; sive usus aratri,
 Sive cavæ falcis, sive bidentis erat.
 Hæc modo verrebat stantem tibicine villam:
 Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
 Aut virides malvas, aut fungos colligit albos,
 Aut humilem grato calfacit igne focum.
 Et tamen assiduis exercet brachia telis;
 Adversumque minas frigoris arma parat.

us hujus erat primo lascivus in ævo,
 didideratque annos ad duo lustra duos.
 apit extremi vulpem sub valle salicti :
 bstulerat multas illa cohortis aves.
 tivam stipula fœnoque involvit, et ignes 705
 dmovet. Urentes effugit illa manus.
 a fugit, incendit vestitos messibus agros :
 ðamnosis vires ignibus aura dabat.
 tum abiit : monumenta manent. Nam vivere captam
 Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat. 710
 que luit pœnas gens hæc, Cerealibus ardet :
 Quoque modo segetes perdidit, ipas perit.

istera cum veniet terras visura patentes
 Memnonis in roseis lutea mater equis ;
 duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen, 715
 Sol abit : egresso victima major adest.
 vacca sit an taurus, non est cognoscere promptum :
 Pars prior apparet ; posteriora latent.
 eu tamen est taurus, sive est hoc fœmina signum,
 Junone invita munus amoris habet. 720
 Iox abiit, oriturque Aurora. Palilia poscor.
 Non poscor frustra, si favet alma Pales.
 lma Pales, faveas pastoria sacra canenti,
 Prosequor officio si tua festa pio.
 Certe ego de vitulo cinerem, stipulasque fabales, 725
 Sepe tuli plena, februa casta, manu.
 Certe ego transilui positas ter in ordine flammas,
 Virgaque roratas laurea misit aquas.
 Mota dea est, operique favet. Navalibus exit
 Puppis : habent ventos jam mea vela suos. 730
 Ipete virginea, populus, suffimen ab ara :
 Vesta dabit. Vestæ munere purus eris.
 Sanguis equi suffimen erit, vitulique favilla :
 Tertia res, duræ culmen inane fabæ.

Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra. 7
 Uda prius spargat, virgaque verrat humum.
 Frondibus et fixis decorentur ovilia ramis,
 Et tegat ornatas longa corona fores.
 Cærulei fiant vivo de sulfure fumi,
 Tactaque fumanti sulfure balet ovis. 7
 Ure mares oleas, tædamque, herbasque Sabinas,
 Et crepet in mediis laurus adusta focus.
 Libaque de milio milii fiscella sequatur:
 Rustica præcipue est hoc dea læta cibo.
 Adde dapes mulctramque suas: dapibusque resectis 74
 Sylvicolam tepido lacte precare Palen.
 Consule, dic, pecori pariter pecorisque magistris:
 Effugiat stabulis noxa repulsa meis.
 Sive sacro pavi, sedive sub arbore sacra;
 Pabulaque in bustis inscia carpsit ovis: 75
 Seu nemus intravi vetitum, nostrisve fugata.
 Sunt oculis Nymphæ, semicaperve deus:
 Seu mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
 Unde data est agræ fiscina frondis ovi:
 Da veniam culpæ: nec, dum degrandinat, obsit 755
 Agresti Fauno supposuisse pecus.
 Nec noceat turbasse lacus. Ignoscite, Nymphæ,
 Mota quod obscuras ungula fecit aquas.
 Tu, dea, pro nobis fontes fontanaque placa
 Numina, tu sparsos per nemus omne deos. 760
 Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ,
 Nec Faunum, medio cum premit arva die.
 Pelle procul morbos. Valeant hominesque gregesque
 Et valeant vigiles, provida turba, canes.
 Neve minus multas redigam, quam mane fuerunt; 765
 Neve gemam referens vellera rapta lupo.
 Absit iniqua fames. Herbæ, frondesque supersint:
 Quæque lavent artus, quæque bibantur, aquæ.
 Ubera plena premam. Referat mihi caseus æra;
 Dentque viam liquido vimina rara sero. 770

que salax aries; conceptaque semina conjux
 Reddat; et in stabulo multa sit agna meo.
 naque proveniat nullas læsura puellas,
 Mollis, et ad teneras quamlibet apta manus.
 tæ precor, eveniant: et nos faciamus ad annum 775
 Pastorum dominæ grandia liba Pali.
 is dea placanda est: hæc tu conversus ad ortus
 Dic ter, et in vivo perluc. rore manus.
 um licet apposita, veluti cratere, camella,
 Lac niveum potes, purpureamque sapat: 780
 loxque per ardentis stipulæ crepitantis acervos
 Trajicias celeri strenua membra pede.
 xpositus mos est. Moris mihi restat origo.
 Turba facit dubium, cœptaque nostra tenet.
 omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis 785
 Excoquit: idcirco cum duce purgat oves.
 An, quia cunctarum contraria semina rerum
 Sunt duo discordes, ignis et unda, dei;
 Junxerunt elementa patres, aptumque putarunt
 Ignibus et sparsa tangere corpus aqua? 790
 An, quod in his vitæ causa est: hæc perdidit exul:
 His nova fit conjux; hæc duo magna putant?
 Vix equidem credo; sunt qui Phaethonta referri
 Credant, et nimias Deucalionis aquas.
 Pars quoque, cum saxis pastores saxa feribant, 795
 Scintillam subito prosiluisse ferunt.
 Prima quidem periit; stipulis excepta secunda est.
 Hoc argumenti flamma Palilis habet.
 An magis hunc morem pietas Æneia fecit,
 Innocuum victo cui dedit ignis iter? 800
 Hoc tamen est vero propius, cum condita Roma est,
 Transferri jussos in nova tecta Lares;
 Mutantesque domum tectis agrestibus ignem
 Et cessaturæ supposuisse case;
 Per flammam saluisse pecus, saluisse colonos. 805
 Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.

Ipse locus causas vati facit. Urbis origo
 Venit: ades festis, magne Quirine, tuis.
 Jam luerat poenas frater Numitoris, et omne
 Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
 Contrahere agrestes, et moenia ponere utrique
 Convenit. Ambigitur moenia ponat uter.
 Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo:
 Magna fides avium est: experiamur aves.
 Res placet. Alter adit nemorosi saxa Palati;
 Alter Aventinum mane cacumen init.
 Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine; pact
 Statur: et arbitrium Romulus urbis habet.
 Apta dies legitur, quæ moenia signet aratro.
 Sacra Palis suberant: inde movetur opus.
 Fossa fit ad solidum: fruges jaciuntur in ima,
 Et de vicino terra petita solo.
 Fossa repletur humo, plenasque imponitur ara,
 Et novus accenso fungitur igne focus.
 Inde premens stivam designat moenia sulco: 82
 Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
 Vox fuit hæc regis: Condenti, Jupiter, urbem,
 Et genitor Mavors, Vestaque mater ades;
 Quosque pium est adhibere deos, advertite cuncti:
 Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus. 83
 Longa sit huic ætas, dominaeque potentia terræ:
 Sitque sub hac oriens occidensque dies.
 Ille precabatur. Tonitru dedit omnia lævo
 Jupiter: et lævo fulmina missa polo.
 Augurio læti jaciunt fundamina cives; 83
 Et novus exigno tempore murus erat.
 Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat;
 Sintque, Celer, curæ, dixerat, ista tua.
 Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
 Transeat; audentera talia dede neci. 84
 Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
 Cœpit, et, His populus, dicere, tutus erit?

- sc mora, transiluit. Rutro Celer occupat ausum.
 Ille premit duram sanguinolentus humum.
 ec ubi rex didicit; lacrymas introrsus obortas 845
 Devorat, et clausum pectore vulnus habet.
 ere palam non vult, exemplaue fortia servat:
 Sicque meos muros transeat hostis, ait.
 it tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
 Sustinet; et pietas dissimulata patet. 850
 sculaque applicuitposito suprema feretro:
 Atque ait, Invito frater ademte, vale.
 rsurosque artus unxit: fecere, quod ille,
 Faustulus, et mæstas Acca soluta comas.
 um juvenem nondum facti flevère Quirites. 855
 Ultima plorato subdita flamma rogo est.
 rbs oritur (quis tunc hoc ulli credere posset?)
 Victorem terris impositura pedem.
 juncta regas: et sis magno sub Cæsare semper:
 Sæpe etiam plures nominis hujus habe. 860
 Et quoties steteris domito sublimis in orbe,
 Omnia sint humeris inferiora tuis.
- Dicta Pales nobis: idem Vinalia dicam.
 Una tamen media est inter utramque dies.
 Numina vulgares Veneris celebrate puellæ. 865
 Multa professorum quæstibus apta Venus.
 Poscite thure dato formam, populique favorem;
 Poscite blanditias, dignaque verba joco.
 Cumque sua dominæ date grata sisymbria myrto,
 Textaque composita juncea vinela rosa. 870
 Tempa frequentari Collinæ proxima portæ
 Nunc decet: a Siculo nomina colle tenent.
 Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
 Claudius, et bello te quoque cepit, Eryx;
 Carmine vivacis Venus est translata Sibyllæ; 875
 Inque suæ stærpis maluit urbe coli.

Cur igitur Veneris festum Vinalia dicant,
 Quæritis, et quare sit Jovis ista dies?
 Turnus, an Æneas Latiae gener esset Amatae,
 Bellum erat. Etruscas Turnus adoptat opes. 886
 Clarus erat, sumtisque ferox Mezentius armis:
 Et vel equo magnus, vel pede major erat.
 Quem Rutuli Turnusque suis adsciscere tentant
 Partibus. Hæc contra dux ita Tuscus ait:
 Stat mihi non parvo virtus mea. Vulnere testor, 888
 Armaque, quæ sparsi sanguine sæpe meo.
 Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
 Præmia, de lacubus proxima musta tuis.
 Nulla mora est operæ. Vestrum dare, vincere nostrum est.
 Quam velit Æneas ista negata mihi! 890
 Annuerant Rutuli: Mezentius induit arma:
 Induit Æneas; alloquiturque Jovem.
 Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi:
 Jupiter, e Latio palmitibus musta feras.
 Vota valent meliora; cadit Mezentius ingens, 895
 Atque indignanti pectore plangit humum.
 Venerat Auctumnus calcatis sordidus uvis:
 Redduntur merito debita vina Jovi.
 Dicta dies hinc est Vinalia. Jupiter illam
 Vindicat, et festis gaudet inesse suis. 900

Sex ubi, quæ restant, luces Aprilis habebit,
 In medio cursu tempora veris erunt:
 Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles:
 Signaque dant imbres: exoriturque Canis. 905
 Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
 Obstitit in media candida pompa via.
 Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat,
 Extæ canis flammis, exta daturus ovis.
 Protinus accessi, ritus ne nescius essem.
 Edidit hæc Flamen verba, Quirine, tuus: 910

pera Robigo, parcas Cerealibus herbis;
 Et tremat in summa læve cacumen humo.
 sata sideribus cœli nutrita secundi
 Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
 s tua non levis est. Quæ tu frumenta notasti, 915
 Mæstus in amissis illa colonus habet,
 ec venti tantum Cereri nocere, nec imbres;
 Nec sic marmoreo pallet adusta gelu;
 tantum, si culmos Titan incalfacit udos.
 Tum locus est iræ, diva tinenda, tuæ. 920
 arce precor, scabrasque manus a messibus aufer;
 Neve noce cultis: posse nocere sat est.
 Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum,
 Quodque potest alios perdere, perde prior.
 Ut ilius gladios et tela nocentia carpes. 925
 Nil opus est illis: otia mundus agit.
 Sarcula nunc, durusque bidens, et vomer aduncus,
 Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
 Conatusque aliquis vagina ducere ferrum,
 Adstrictum longa sentiat esse mora. 930
 At tu ne viola Cererem: semperque colonus
 Absenti possit solvere vota tibi.
 Dixerat. A dextra villis mantele solutis,
 Cumque meri patera thuris acerra fuit.
 Thura focus vinumque dedit, fibrasque bidentis, 935
 Turpiaque obscænæ (vidimus) exta canis.
 Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quæris?
 Quæsieram: causam percipe, Flamen ait:
 Est Canis, Icarium dicunt, quo sidere moto
 Tosta sitit tellus, præcipiturque seges. 940
 Pro cane sidereo canis hic imponitur aræ:
 Et, quare pereat, nil nisi nomen habet.

 Cum Phrygis Assaraci Titania fratre relicto
 Sustulit immenso ter jubar orbe suum;

Mille venit variis florum dea nexa coronis:

Scena joci morem liberioris habet.

Exit et in Maias sacrum Florale Kalendas.

Tunc repetam: nunc me grandius urget opus.

Aufert Vesta diem: cognato Vesta recepta est

Limine: sic justi constituere senes.

Phoebus habet partem; Vestæ pars altera cessit:

Quod superest illis, tertius ipse tenet.

Stare Palatine laurus, prætextaque quercu

Stet domus. Æternos tres habet una Deos.

LIBER QUINTUS.

QUÆRITIS, unde putem Maio data nomina mensi?
Non satis est liquido cognita causa mihi.
Ut stat, et incertus, qua sit sibi, nescit, eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter:
Sic, quia posse datur diversas reddere causas, 5
Qua ferar, ignoro: copiaque ipsa nocet.
Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenas
Grata Medusæi signa tenetis equi.
Dissensere deæ; quarum Polyhymnia cœpit
Prima: silent aliæ, dictaque mente notant. 10
Post Chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
Inque novas species omne recessit opus;
Pondere terra suo subsedit, et æquora traxit:
At cœlum levitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stallis nulla gravitate retentus, 15
Et vos Lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu cœlo, nec cætera Phœbo
Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Sæpe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
Ausus de media plebe sedere deus: 20
Et latus Oceano quisquam deus advena junxit:
Tethys et extremo sæpe recepta loco est.
Donc Honor, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Majestas; hos est dea censa parentes: 25
Quaque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora: consedit medio sublimis Olympo,
Aurea, purpureo conspicienda sinu.

20
*Quinis
Themis*

Consedere simul Pudor et Metus. Omne videres

Numen ad hanc vultus composuisse suos.

Protinus intravit mentes suspectus honorum :

Fit pretium dignis ; nec sibi quisque placet.

Hic status in cœlo multos permansit in annos,

Dum senior fatis excidit arce deus.

Terra feros partus, immania monstra, gigantas

Edidit, ausuros in Jovis ire domum.

Mille manus illis dedit, et pro cruribus angues :

Atque ait, In magnos arma movete deos.

Exstruere hi montes ad sidera summa parabant,

Et magnum bello sollicitare Jovem.

Fulmina de cœli jaculatus Jupiter arce

Vertit in auctores pondera vasta suos.

His bene Majestas armis defensa deorum

Restat : et ex illo tempore firma manet.

Assidet illa Jovi : Jovis est fidissima custos :

Et præstat sine vi sceptrâ tenenda Jovi.

Venit et in terras : coluerunt Romulus illam

Et Numa : mox alii, tempore quisque suo.

Illâ patres in honore pio matresque tuetur :

Illâ comes pueris virginibusque venit.

Illâ datos fasces commendat, eburque curule :

Illâ coronatis alta triumphat equis.

Finierat voces Polyhymnia. Dicta probarunt

Clioque, et curvæ scitâ Thalia lyræ.

Excipit Uranie ; fecere silentia cunctæ ;

Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,

Inque suo pretio ruga senilis erat.

Martis opus juvenes animosaque bella gerebant,

Et pro dis aderant in statione suis.

Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,

Consilio patriæ sæpe ferebat opem.

Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros :

Nomen et ætatis mite senatus erat.

ura dabat populo senior: finitaque certis	65
Legibus est ætas, unde petatur honos.	
t medius juvenum, non indignantibus ipsis,	
Ibat: et interior, si comes unus erat.	
erba quis auderet coram sene digna rubore	
Dicere? censuram longa senecta dabat.	70
omulus hoc vidit, selectaque pectora patres	
Dixit. Ad hos urbis summa relata novæ.	
hinc sua majores posuisse vocabula Maio	
Tangor, et ætati consuluisse suæ.	
Et Numitor dixisse potest, Da, Romule, mensem	75
Hunc senibus; nec avum sustinuisse nepos.	
Nec leve præpositi pignus successor honoris	
Junius, a juvenum nomine dictus, habet.	
Tum sic, neglectos hedera redimita capillos,	
Prima sui cœpit Calliopea chori:	80
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,	
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.	
Hinc sata Pleione cum cœlifero Atlante	
Jungitur, ut fama est, Pleiadasque parit.	
Quarum Maia suas forma superasse sorores.	85
Traditur, et summo concubuisse Jovi.	
Hæc enixa jugo cupressiferæ Cyllenes,	
Ætherium volucris qui pede carpit iter.	
Arcades hunc, Ladonque rapax, et Mænalos ingens	
Rite colunt, Luna credita terra prior.	90
Exsul ab Arcadiis Latios Evander in agros	
Venerat, impositos attuleratque deos.	
Hic, ubi nunc Roma est orbis caput, arbor et herba,	
Et paucæ pecudes, et casa rara fuit.	
Quo postquam ventum; Consistite, præscia mater, 95	
Nam locus imperii rus erit istud, ait.	
Et matri et vati paret Nonacrius heros,	
Inque peregrina constitit hospes humo.	
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis	
Has docuit gentes, alipedisque dei.	100

Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis,
 Cum lustrant celebres vellera secta vias.
 At tu materno domasti nomine mensam,
 Inventor curvæ, furibus apte, fidiæ.
 Nec pietas hæc prima tua est: septena putaris, 105
 Pleiadum numerum, fila dedisse lyræ.
 Hæc quoque desiderat; laudata est voce sororum.
 Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.
 Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit;
 Nullaque laudetur plusve minusve mihi. 110

Ab Jove surgat opus. Prima mihi nocte videnda
 Stella est in cunas officiosa Jovis.
 Nascitur Oleniæ signum pluviale Capellæ:
 Illa dati cælum præmia lactis habet.
 Nais Amalthea, Cretæa nobilis Ida, 115
 Dicitur in sylvis occuluisse Jovem.
 Huic fuit hædorum mater formosa duorum
 Inter Dictæos conspicienda greges;
 Cornibus aeris, atque in sua terga recurvis;
 Ubere, quod nutrix posset habere Jovia. 120
 Lac dabat illa deo; sed fregit in arbore cornu,
 Truncaque dimidia parte decoris erat.
 Sustulit hoc Nymphæ, cinctumque recentibus herbis,
 Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.
 Ille, ubi res cæli tenuit, solioque paterno 125
 Sedit, et invicto nil Jove majus erat;
 Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
 Fecit; quod domine nunc quoque nomen habet.
 Præstitibus Maiæ Laribus videre Kalendæ
 Aram constitui, signaque parva deùm. 130
 Voverat illa quidem Curius: sed multa vetustas
 Destruit, et saxo longa senecta nocet.
 Causa tamen positi fuerat cognominis illis,
 Quod præstant oculis omnia tuta suis.

7 VI 791 |

- ant quoque pro nobis, et præsunt moenibus Urbis, 136
 Et sunt præsentes, auxiliumque ferunt.
 ; canis ante pedes, saxo fabricatus eodem,
 Stabat. Quæ standi cum Lare causa fuit?
 rrat uterque domum: domino quoque fidus uterque:
 Compita grata deo; compita grata cani. 140
 ragitant et Lar et turba Diania fures:
 Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.
 ina gemellorum quærebam signa deorum,
 Viribus annosæ facta caduca moræ:
 ille Lares, Geniumque ducis, qui tradidit illos, 145
 Urbs habet; et vici numina trina colunt.
 quo feror? Augustus mensis mihi carminis hujus
 Jus dabit. Interea Diva canenda Bona est.
 Est moles nativa: loco res nomina fecit.
 Appellant saxum: pars bona montis ea est. 150
 Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
 Prima Palatinæ signa dedistis aves.
 Tempa patres illic, oculos exosa viriles,
 Leniter acclivi constituere jugo.
 Dedicat hæc veteris Clausorum nominis hæres, 155
 Virgineo nullum corpore passa virum.
 Livia restituit; ne non imitata maritum
 Esset, et ex omni parte secuta viram.
- Postera cum roseam pulsas Hyperionis astris
 In matutinis lampada tollit equis; 160
 Frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
 Candidaque a Calabris vela dabuntur aquis.
 At simul inducunt obscura crepuscula noctem,
 Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
 Ora micant Tauri septem radiantia flammis, 165
 Navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
 Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
 Tethyos has neptes, Oceanique senis.

Nondum stabat Atlas, humeros oneratus Olympo,
 Cum satus est forma conspiciendus Hyas.
 Hunc stirps Oceani maturis nisibus Æthra
 Edidit, et Nymphas; sed prior ortus Hyas.
 Dum nova lanugo, pavidos formidine cervos
 Terret, et est illi præda benigna lepna.
 At postquam virtus annis adolevit, in apros
 Audet, et hirsutas cominus ire feras.
 Dumque petit latebras fetæ catulosque lænæ,
 Ipse fuit Libycæ præda cruenta feræ.
 Mater Hyan, et Hyan mæstæ flere sorores,
 Cervicemque polo suppositurus Atlas.
 Victus uterque parens tamen est pietate sororum.
 Illa dedit cælum: nomina fecit Hyas.
 Mater ades florum, ludis celebranda jocosis:
 Distuleram partes mense priore tuas.
 Incipis Aprili: transis in tempora Maii.
 Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
 Cum tua sint, cedantque tibi confinia mensum,
 Convenit in laudes ille vel iste tuas.
 Circus in hunc exit, clamataque palma theatris:
 Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
 Ipsa doce quæ sis: hominum sententia fallax.
 Optima tu proprii nominis auctor eris.
 Sic ego; sic nostris respondit diva rogatis;
 Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas:
 Chloris eram, quæ Flora vocor. Corrupta Latino
 Nominis est nostri littera Græca sono.
 Chloris eram, Nymphæ campi felicitis, ubi audis
 Rem fortunatis ante fuisse viris.
 Quæ fuerit mihi forma, grave est narrare modestæ:
 Sed generum matri reperit illa deum.
 Ver erat: errabam. Zephyrus conspexit; abibam:
 Insequitur; fugio. Fortior ille fuit.
 Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
 Ausus Erechthea præmia ferre domo.

nque meo non est ulla querela toro.
 e fruor semper: vere est nitidissimus annus.
 arbor habet frondes, pabula semper humus.
 mihi fecundus dotalibus hortus in agris: 210
 lura fovet: liquidæ fonte rigatur aquæ.
 nc meus implevit generoso flore maritus:
 Atque ait, Arbitrium tu, dea, floris habe.
 pe ego digestos volui numerare colores,
 Nec potui. Numero copia major erat.
 scida cum primum foliis excussa pruina est, 215
 Et variæ radiis intepuere comæ;
 nveniunt pictis incinctæ vestibus Horæ,
 Inque leves calathos munera nostra legunt.
 otinus arripiunt Charites, nectuntque coronas,
 Sertaque, cœlestes implicitura comas. 220
 rima per immensas sparsi nova semina gentes.
 Unius tellus ante coloris erat.
 rima Therapnæo feci de sanguine florem:
 Et manet in folio scripta querela suo.
 u quoque nomen habes cultos, Narcisse, per horte:
 Infelix, quod non alter et alter eras! 225
 quid crocon, aut Attin referam, Cinyraque creant.

De quorum per me vulnere surgit honor?
 Lars quoque, si nescis, per nostram
 Jupiter hoc ut adhuc nesciat,
 sancta Jovem Juno, nata sine
 Officio doluit non eguisse su
 at, ut Oceano uncretur f
 ad la

21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50

Cur ego desperem fieri sine conjuge mater,
 Et parere intacto, dummodo casta, viro ?
 Omnia tentabo latis medicamina terris,
 Et freta, Tartareos excutiamque sinus.
 Vox erat in cursu : vultum dubitantis habebam.
 Nescio quid, Nymphæ, posse videris, ait.
 Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est :
 Ira Jovis magni causa timoris erat.
 Fer, precor, auxilium, dixit ; celabitur auctor :
 Et Stygiæ numen testificatur aquæ.
 Quod petis, Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
 Flos dabit. Est hortis unicus ille meis.
 Qui dabat, Hoc, dixit, sterilem quoque tange juvencam
 Mater erit. Tetigi ; nec mora, mater erat.
 Protinus hærentem decerpsi pollice florem.
 Tangitur, et tacto concipit illa sinu.
 Jamque gravis Thracen, et læva Propontidos intrat :
 Fitque potens voti ; Marsque creatus erat.
 Qui memor accepti per me natalis, Habeto
 Tu quoque Romulea, dixit, in urbe locum.
 Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
 Esse putes. Tangunt numen et arva meum.
 Si bene floruerint segetes ; erit area dives.
 Si bene floruerit vinea ; Bacchus erit.
 Si bene floruerint oleæ, nitidissimus annus :
 Pomaque proventum temporis hujus habent.
 Flore semel læso pereunt vicinæque fabæque,
 Et pereunt lentæ, advena Nile, tuæ.
 Vina quoque in magnis operose condita cellis
 Florent ; et nebulae dolia summa tegunt.
 Mella meum munus. Volucres ego mella daturas
 Ad violam, et cytisos, et thyma cana voco.
 Nos quoque idem facimus, tunc cum juvenilibus annis
 Luxuriant animi, corporaque ipsa vident.
 Talia dicentem tacitus mirabar. At illa,
 Jus tibi discendi, si qua requiris, ait.

- c, dea, ludorum, respondi, quæ sit origo.
 Vix bene desieram; rettulit illa mihi.
 Vera luxuriæ nondum instrumenta vigebant:
 Aut pecus, aut latam dives habebat humum. 280
 hæc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
 Sed jam de vetito quisque parabat opes.
 merat in morem populi depascere saltus:
 Idque diu licuit, pœnaque nulla fuit.
 indice servabat nullo sua publica vulgus: 285
 Jamque in privato pascere inertis erat.
 lebis ad ædiles delata licentia talis
 Publicios: animus defuit ante viris.
 sem populus recipit: mulctam subiere nocentes.
 Vindicibus laudi publica cura fuit. 290
 fulcta data est ex parte mihi: magnoque favore
 Victores ludos instituere novos.
 Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
 Utile nunc iter est, Publiciumque vocant.
 Annua credideram spectacula facta: negavit: 295
 Addidit et dictis altera verba suis.
 Vos quoque tangit honos: festis gaudemus et aris,
 Turbaque cœlestes ambitiosa sumus.
 Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos,
 Et pro delictis hostia blanda fuit. 300
 Sæpe Jovem vidi, cum jam sua mittere vellet
 Fulmina, thure dato sustinuisse manum.
 At si negligimur, magnis injuria pœnis
 Solvitur, et justum præterit ira modum.
 Respice Thestiaden; flammis absentibus arsit. 305
 Causa est, quod Phœbes ara sine igne fuit.
 Respice Tantaliden; eadem dea vela tenebat.
 Virgo est; et spreto bis tamen ulta focus.
 Hippolyte infelix, velles coluisse Dionen,
 Cum consternatis diripereris equis. 310
 Longa referre mora est correcta oblivia damnis.
 Me quoque Romani præteriere patres.

Quid facerem ? per quod fierem manifesta doloris ?

Exigerem nostræ qualia damna notæ ?

Excidit officium tristi mihi. Nulla tuebar

Rura, nec in pretio fertilis hortus erat.

Lilia deciderant : violas arere videres,

Filaque puniceï languida facta croci.

Sæpe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli

Ipsa tuas, dixit : dos mihi vilis erat.

Florebant oleæ : venti nocuere protervi.

Florebant segetes ; grandine læsa Ceres.

In spe vitis erat ; cælum nigrescit ab Austris,

Et subita frondes decutiuntur aqua.

Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira :

Cura repellendi sed mihi nulla fuit.

Convenere patres : et, si bene floreat annus,

Numinibus nostris annua festa vovent.

Annuimus voto. Consul cum consule ludos

Postumio Lænas persolvere mihi.

Quærere conabar, quare lascivia major

His foret in ludis, liberiorque jocus :

Sed mihi succurrit, numen non esse severum,

Aptaquæ deliciis munera ferre deam.

Tempora sutilibus cinguntur tota coronis,

Et latet injecta splendida mensa rosa.

Ebrius incinctis philyra conviva capillis

Saltat, et imprudens vertitur arte meri.

Ebrius ad durum formosæ limen amicæ

Cantat. Habent unctæ mollia sarta comæ.

Nulla coronata peraguntur seria fronte ;

Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ.

Donec eras mistus nullis, Acheloe, racemis,

Gratia sumendæ non erat ulla rosæ.

Bacchus amat flores : Baccho placuisse coronam,

Ex Ariadnæo sidere nosse potes.

Scena levis decet hanc ; non est, mihi credite, non es

Illa cothurnatas inter habenda deas.

- arba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
 Non ex difficili causa petita subest. 350
 Non est de tetricis, non est de magna professis:
 Vult sua plebeio sacra patere choro.
 † monet ætatis specie, dum floreat, uti;
 Contemni spinam, cum cecidere rosæ.
 ur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albæ, 355
 Sic hæc est cultu versicolore decens?
 un quia maturis albescit messis aristis,
 Et color et species floribus omnis inest?
 unnuat; et motis flores cecidere capillis:
 Accidere in mensas ut rosa missa solet. 360
 Lumina restabant; quorum me causa latebat,
 Cum sic errores abstulit illa meos.
 Vel quia purpureis collucent floribus agri,
 Lumina sunt nostros visa decere dies:
 Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma, colore, 365
 Atque oculos in se splendor uterque trahit:
 Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
 Convenit. A vero tertia causa venit.
 Est breve præterea, de quo mihi quærere restat,
 Si liceat, dixi. Dixit et illa, Licet. 370
 Cur tibi pro Libycis clauduntur rete lænis
 Imbelles capræ, sollicitusque lepus?
 Non sibi, respondit, sylvas cecisisse, sed hortos,
 Arvaque pugnaci non adeunda feræ.
 Omnia finierat: tenues secessit in auras. 375
 Mansit odor: posses scire fuisse deam.
 Floreat ut toto carmen Nasonis in ævo,
 Sparge, precor, donis pectora nostra tuis.
 Nocte minus quarta promet sua sidera Chiron
 Semivir, et flavi corpore mixtus equi. 380
 Pelion Hæmonix mons est obversus in Austros:
 Summa virent pinu: cætera quercus habet.

Phillyrides tenuit. Saxo stant antra vetusto,

Quæ justum memorant incoluisse senem.

Ille manus, olim missuras Hectora leto,

Creditur in lyricis detinuisse modis.

Venerat Alcides exacta parte laborum ;

Jussaque restabant ultima pæne viro.

Stare simul casu Trojæ duo fata videres :

Hinc puer Æacides, hinc Jove natus erat.

Excipit hospitio juvenem Philyreius heros :

Et causam adventus hic rogat, ille docet.

Perspicit interea clavam spoliūque leonis :

Virque, ait, his armis, armaque digna viro !

Nec se, quin horrens auderent tangere setis

Vellus, Achilleæ continuere manus.

Dumque senex tractat squalentia tela venenis,

Excidit, et lævo fixa sagitta pede est.

Ingemuit Chiron, traxitque e corpore ferrum :

Et gemit Alcides, Hæmoniusque puer.

Ipse tamen lectas Pagassæis collibus herbas

Temperat, et varia vulnera mulcet ope.

Virus edax superabat opem : penitusque recepta

Ossibus, et toto corpore pestis erat.

Sanguine Centauri Lernææ sanguis Echidnæ

Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Stabat, ut ante patrem, lacrymis perfusus Achilles :

Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.

Sæpe manus ægras manibus fingebat amicis ;

Morum, quos fecit, præmia doctor habet.

Oscula sæpe dedit ; dixit quoque sæpe jacenti,

Vive, precor, nec me, care, relinque, pater.

Nona dies aderat ; cum tu, justissime Chiron,

Bis septem stellis corpora cinctus eras.

Hunc Lyra curva sequi cuperet ; sed idonea nondum

Est via. Nox aptum tertia tempus erit.

orpius in cœlo, cum cras lucescere Nonas
Dicimus, a media parte notandus erit.

inc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
Ter dederint Phœbo sidera victa locum; 420
itus erit veteris, nocturna Lemuria, sacri;
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
nnus erat brevior; nec adhuc pia februs norant,
Nec tu dux mensum, Jane biformis, eras.
am tamen exstincto cineri sua dona ferebant, 425
Compositique nepos busta piabat avi.
Mensis erat Maius, majorum nomine dictus,
Qui partem prisca nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media est, somnoque silentia præbet,
Et canis, et variæ conticuistis aves; 430
Ille memor veteris ritus, timidusque deorum,
Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis,
Occurrat tacito ne levis umbra sibi.
Terque manus puras fontana perluit unda; 435
Vertitur, et nigras accipit ore fabas:
Aversusque jacet: sed dum jacet, Hæc ego mitto;
His, inquit, redimo meque meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec respicit. Umbra putatur
Colligere, et nullo terga vidente sequi. 440
Rursus aquam tangit, Temesæaque concrepat æra:
Et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni;
Respicit, et pure sacra peracta putat.
Dicta sit unde dies, quæ nominis exstet origo, 445
Me fugit. Ex aliquo est invenienda deo.
Pleiade nate, mone, virga venerande potenti:
Sæpe tibi Stygii regia visa Jovis.
Venit adoratus Caducifer. Accipe causam
Nominis; ex ipso cognita causa deo est. 450

Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
 Et male veloci justa soluta Remo ;
 Faustulus infelix, et passis Acca capillis
 Spargebant lacrymis ossa perusta suis.
 Inde domum redeunt sub prima crepuscula mæsti, 45
 Utque erat, in duro procubuere toro.
 Umbra cruenta Remi visa est adistere lecto,
 Atque hæc exiguo murmure verba loqui :
 En ego dimidium vestri parsque altera voti,
 Cernite, sim qualis ; qui modo qualis eram ! 46
 Qui modo, si volucres habuissem regna jurentes,
 In populo potui maximus esse meo.
 Nunc elapsa rogi flammis, et inanis imago.
 Hæc est ex illo forma relicta Remo.
 Heu ubi Mars pater est ? si vos modo vera locuti, 465
 Uberaque expositis ille ferina dedit.
 Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
 Perdidit. O quanto mitior illa fuit !
 Sæve Celer, crudelem animam per vulnera reddas :
 Utque ego, sub terras sanguinolentus eas. 470
 Noluit hoc frater. Pietas æqualis in illo est.
 Quod potuit, lacrymas in mea fata dedit.
 Hunc vos per lacrymas, per vestra alimenta rogate,
 Ut celebrem festo signet honore diem.
 Mandantem amplecti cupiunt, et brachia tendunt : 475
 Lubrica prensantes effugit umbra manus.
 Ut secum fugiens somnos abduxit imago,
 Ad regem voces fratris uterque ferunt.
 Romulus obsequitur, lucemque Remuria dixit
 Illam, qua positis justa feruntur avis. 480
 Aspera mutata est in lenem tempore longo
 Littera, quæ toto nomine prima fuit.
 Mox etiam Lemures animas dixere silentum ;
 Is verbi sensus, vis ea vocis erat.
 Fana tamen veteres illis clausere diebus, 485
 Ut nunc ferali tempore aperta vides.

x viduæ tædis eadem, nec virginis apta
 Tempora. Quæ nupsit, non diuturna fuit.
 x quoque de causa, si te proverbia tangunt,
 Mense malas Maio nubere vulgus ait. 490
 d tanten hæc tria sunt sub eodem tempore festa
 Inter se nullo continuata die.

uorum si mediis Bœotum Oriona quæres,
 Falsus eris. Signi causa canenda mihi.
 apiter, et lato qui regnat in æquore frater, 495
 Carpebant socias, Mercuriusque, vias.
 'empus erat, quo versa jugo referuntur aratra,
 Et pronom saturæ lac bibit agnus ovis.
 'orte senex Hyrieus, angusti cultor agelli,
 Hos videt, exiguam stabat ut ante casam. 500
 Atque ita, Longa via est, nec tempora longa supersunt,
 Dixit, et hospitibus janua nostra patet.
 Addidit et vultum verbis, iterumque rogavit.
 Parent promissis; dissimulantque deos.
 Tecta senis subeunt, nigro deformia fumo: 505
 Ignis in extremo stipite parvus erat.
 Ipse genu posito flammam exsuscitat aura,
 Et promit quassas comminuitque faces.
 Stant calices: minor inde fabas, olus alter habebant:
 Et fumant testu pressus uterque suo. 510
 Dumque mora est, tremula dat vina rubentia dextra.
 Accipit æquoreus pocula prima deus.
 Quæ simul exhaustis; Da, nunc bibat ordine, dixit,
 Jupiter. Audito palluit ille Jove.
 Ut rediit animus; cultorem pauperis agri 515
 Immolat, et magno torret in igne bovem.
 Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
 Prodit fumoso condita vina cado.
 Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
 Sic quoque non altis, incubuere toris. 520

Nunc dape, nunc posito mensæ nituere Lyseo.

Terra rubens crater, pocula fagus erant.

Verba fuere Jovis; Si quid fert impetus, opta:

Omne feres. Placidi verba fuere senis:

Cara fuit conjux, prima mihi cara juventa

Cognita: nunc ubi sit quæritis? urna tegit.

Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,

Conjugio, dixi, sola frui meo.

Et dixi, et servo. Sed enim diversa voluntas

Est mihi: nec conjux, et pater esse volo.

Annuerunt omnes: omnes ad terga juvenci

Constiterant. Pudor est ulteriora loqui.

Tum superinjecta texere madentia terra.

Jamque decem menses, et puer ortus erat.

Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uriona.

Perdidit antiquum littera prima sonum.

Creverat immensum: comitem sibi Delia sumsit.

Ille deæ custos, ille satelles erat.

Verba movent iras non circumspecta deorum.

Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est.

Scorpiou immisit Tellus. Fuit impetus illi

Curva gemelliparæ spicula ferre deæ.

Obstitit Orion. Latona nitentibus astris

Addidit, et, Meriti præmia, dixit, habe.

Sed quid et Orion, et cætera sidera mundo

Cedere festinant, noxque coarctat iter?

Quid solito citius liquido jubar æquore tollit

Candida, Lucifero præveniente, dies?

Fallor? an arma sonant? non fallimur: arma sonabant.

Mars venit; et veniens bellica signa dedit.

Ultor ad ipse suos cælo descendit honores,

Templaque in Augusto conspicienda Foro.

Et deus est ingens, et opus. Debebat in urbe

Non aliter nati Mars habitare sui.

- magna giganteis hæc sunt delubra tropæis: 555
 Hinc fera Gradivum bella movere decet:
 eu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset,
 Seu quis ab occiduo sole domandus erit.
 prospicit Armipotens operis fastigia summi,
 Et probat invictos summa tenere deos. 560
 prospicit in foribus diversæ tela figuræ,
 Armaque terrarum milite victa suo.
 Hinc videt Ænean oneratum pondere sacro,
 Et tot Iuleæ nobilitatis avos.
 Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem, 565
 Claraque dispositis acta subesse viris.
 Spectat et Augusto prætextum nomine templum,
 Et visum, lecto Cæsare, majus opus.
 Voverat hoc juvenis tunc, cum pia sustulit arma.
 A tantis Princeps incipiendus erat. 570
 Ille manus tendens, hinc stanti milite justo,
 Hinc conjuratis, talia dicta dedit;
 Si mihi bellandi pater est, Vestæque sacerdos
 Auctor, et ulcisci numen utrumque paro;
 Mars, ades, et satia scelerato sanguine ferrum: 575
 Stetque favor causa pro meliore tuus.
 Tempa feres, et, me victore, vocaberis Ultor.
 Voverat; et fuso lætus ab hoste redit.
 Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
 Persequitur Parthi signa retenta manu. 580
 Gens fuit et campis, et equis, et tuta sagittis,
 Et circumfusus in via fluminibus.
 Addiderant animos Crassorum funera genti;
 Cum periit miles, signaque, duxque simul.
 Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat, 585
 Romanæque aquilæ signifer hostis erat.
 Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
 Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
 Ille notas veteres, et longi dedecus ævi
 Sustulit. Agnorunt signa recepta suos. 590

Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ,
 Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
 Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
 Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
 Rite deo templumque datum, nomenque bis ulto; 59
 Et meritis votis debita solvit honos.
 Sollennes ludos Circo celebrate, Quirites:
 Non visa est fortem scena decere deum.

Pleiadas adspicies omnes, totumque sororum
 Agmen, ubi ante Idus nox erit una super. 60
 Tum mihi non dubiis auctoribus incipit æstas,
 Et tepidi finem tempora veris habent.

Idibus ora prior stellantia tollere Taurum
 Indicat: huic signo fabula nota subest.
 Præbuit, ut taurus, Tyriæ sua terga puellæ 65
 Jupiter, et falsa cornua fronte tulit;
 Illa jubam dextra, læva retinebat amictus;
 Et timor ipse novi causa decoris erat.
 Aura sinus implet: flavos movet aura capillos;
 Sidoni, sic fueras adspicienda Jovi. 610
 Sæpe puellares subducit ab æquore plantas,
 Et metuit tactus assilientis aquæ:
 Sæpe deus prudens tergum demittit in undas,
 Hæreat ut collo fortius illa suo.
 Littoribus tactis stabat sine cornibus ullis 615
 Jupiter, inque deum de bove versus erat.
 Taurus init cælum. Te, Sidoni, Jupiter implet:
 Parsque tuum terræ tertia nomen habet.
 Hoc alii signum Phariam dixere juvencam,
 Quæ bos ex homine est, ex bove facta dea. 620
 Tum quoque priscorum virgo simulacra virorum
 Mittere roboreo scirpea ponte solet.
 Corpora post decies senos qui credidit annos
 Missa neci, sceleris crimine damnat avos.

- ma vetus: tum cum Saturnia terra vocata est, 625
 Talia fatidici dicta fuere dei:
 Icifero libata seni duo corpora, gentes,
 Mittite, quæ Tuscis excipiantur aquis.
 nec in hæc venit Tirynthius arva, quotannis
 Tristia Lencadio sacra peracta modo. 630
 lum stramineos in aquam misisse Quirites;
 Herculis exemplo corpora falsa jaci.
 ars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
 Pontibus infirmos præcipitasse senes.
 'ibri, doce verum: tua ripa vetustior Urbe. 635
 Principium ritus tu bene nosse potes.
 'ibris arundiferum medio caput extulit alveo,
 Raucaque dimovit talibus ora sonis:
 Hæc loca desertas vidi sine mœnibus herbas:
 Pangebant sparsos utraque ripa boves. 640
 Et quem nunc gentes Tiberin noruntque timentque,
 Tunc etiam pecori despiciendus eram.
 Arcadis Evandri nomen tibi sæpe refertur:
 Ille meas remis advena torsit aquas.
 Venit et Alcides turba comitatus Achiva. 645
 Albulæ, si memini, tunc mihi nomen erat.
 Excipit hospitio juvenem Pallantius heros:
 Et tandem Caco debita pœna venit.
 Victor abit, secumque boves, Erytheida prædam,
 Abstrahit. At comites longius ire negant. 650
 Magnaque pars horum desertis venerat Argis:
 Montibus his ponunt spemque laremque suum.
 Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore,
 Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:
 Mittite me in Tiberin; Tiberinis vectus ut undis 655
 Littus ad Inachium pulvis inanis eam.
 Displicet hæredi mandati cura sepulcri;
 Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
 Scirpea pro domino in Tiberin jactatur imago,
 Ut repetat Graias per freta longa domos. 660

Hactenus: ut vivo subiit rorantia saxo
Antra, leves cursum sustinnistis aquæ.

Clare nepos Atlantis, ades, quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleiās una Jovi;

Pacis et armorum superis imisque deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter;

Læte lyræ pulsu, nitida quoque læte palæstra:
Quo didicit culte lingua favente loqui.

Templa tibi posuere patres spectantia Circum
Idibus. Ex illo est hæc tibi festa dies.

Te, quicumque suas profitetur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogat.

Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
Si juvat expertis credere, numen habet.

Huc venit incinctus tunicas mercator, et urna
Purus suffita, quam ferat, haurit aquam.

Uda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.

Spargit et ipse suos lauro rorante capillos,
Et peragit solita fallere voce preces.

Ablue præteriti perjuria temporis, inquit;
Ablue præterita perfida verba die.

Sive ego te feci testem, falsove citavi
Non audituri numina magna Jovis;

Sive deum prudens alium divamve fefelli;
Abstulerint celeres improba dicta Noti.

Et pereant veniente die perjuria nobis;
Nec curent superi, si qua locutus ero.

Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro;
Et face, ut emtori verba dedisse juvet.

Talia Mercurius poscentem ridet ab alto,
Se memor Ortygias surripuisse boves.

At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
In Geminos ex quo tempore Phœbus eat.

- In totidem de mense dies superesse videbis, 695
 quot sunt Herculei facta laboris, ait.
 Ego respondi, causam mihi sideris hujus.
 Causam facundo prodidit ore deus:
 Tulérant raptas Phœben Phœbesque sororem
 Lyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil. 700
 Illa parant, repetuntque suas et frater et Idas,
 Leucippo fieri pactus uterque gener.
 In amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
 Suadet; et ex causa pugnat uterque pari.
 Fugere Œbalidæ cursu potuere sequentes; 705
 Sed visum celeri vincere turpe fuga.
 Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae.
 Constitèrant illic: nomen Aphidna loco.
 Insectora trajectus Lynceo Castor ab ense
 Non expectato vulnere pressit humum. 710
 Pollux adest Pollux, et Lyncea perforat hasta,
 Qua cervix humeros continuata premit.
 Pollux in hunc Idas, vixque est Jovis igne repulsus:
 Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
 Polluxque tibi cœlum, Pollux, sublime patebat; 715
 Cum, Mea, dixisti, percipe verba, Pater.
 Quod mihi das uni, cœlum partire duobus:
 Dimidium toto munere majus erit.
 Pollux dixit, et alterna fratrem statione redemit:
 Utile sollicitæ sidus uterque rati. 720
 Pollux d Janan redeat, qui quærit, Agonia quid sint;
 Quæ tamen in fastis hoc quoque tempus habent.

 In octo sequente diem canis Erigoneius exit.
 Est alio signi reddita causa loco.

 Proxima Vulcani lux est; Tubilustria dicunt. 725
 Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
 In quatuor inde notis locus est; quibus ordine lectis
 Vel mos sacrorum, vel Fuga Regis inest.

Nec te prætereo, populi Fortuna potentis
Publica, cui templum luce sequente datum.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite,
Grata Jovi fulvæ rostra videbis avis.

Auferet ex oculis veniens Aurora Boöten :
Continuaque die sidus Hyantis erit.

Si genus adspicitur, Saturnum prima parentem
 Feci. Saturni sors ego prima fui. 1
 A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est :
 Hæc illi a cælo proxima terra fuit.
 Si torus in pretio est, dicor matrona Tonantis ;
 Junctaque Tarpeio sunt mea templa Jovi.
 An potuit Maio pellex dare nomina mensi ? 3
 Hic honor in nobis invidiosus erit ?
 Cur igitur regina vocor, princepsque dearum ?
 Aurea cur dextræ sceptrâ dedere meæ ?
 An faciant mensem luces, Lucinaque ab illis
 Dicar, et a nullo nomina mense traham ? 4
 Tum me pœniteat posuisse fideliter iras
 In genus Electræ, Dardaniamque domum.
 Causa duplex iræ. Rapto Ganymede dolebam ;
 Forma quoque Idæo iudice victa mea est.
 Pœniteat, quod non foveo Carthaginis arces ; 45
 Cum mea sint illo currus et arma loco.
 Pœniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas,
 Et veterem Latio supposuisse Samon.
 Adde senem Tatium, Junonicolasque Faliscos,
 Quos ego Romanis succubuisse tuli. 50
 Sed neque pœniteat ; nec gens mihi carior ulla est.
 Hic colar, hic teneam cum Jove templa meo.
 Ipse mihi Mavors, Commendo mœnia, dixit,
 Hæc tibi : tu pollens urbe nepotis eris.
 Dicta fides sequitur. Centum celebramur in aris : 55
 Nec levior quovis est mihi mensis honor.
 Nec tamen hunc nobis tantummodo præstat honorem
 Roma : suburbani dant mihi munus idem.
 Inspice, quos habeat nemoralis Aricia fastos,
 Et populus Laurens, Lanuviumque meum : 60
 Est illic mensis Junonius. Inspice Tibur,
 Et Prænestinæ mœnia sacra deæ :
 Junonale leges tempus. Nec Romulus illas
 Condidit ; at nostri Roma nepotis erat.

- nierat Juno. Respeximus. Herculis uxor 65
 Stabat; et in vultu signa dolentis erant.
 on ego, si toto mater me cedere cælo
 Jusserit, invita matre morabor, ait.
 nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus.
 Blandior, et partes pæne rogantis ago; 70
 temque mei juris malim tenuisse precando:
 Et faveas causæ forsitan ipse meæ.
 aurea possedit socio Capitolia templo
 Mater, et ut debet, cum Jove summa tenet.
 At decus omne mihi contingit origine mensis. 75
 Unicus est, de quo sollicitamur, honor.
 Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedisti
 Herculis uxori, posteritasque memor?
 Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
 Conjugis. Huc captas appulit ille boves. 80
 Hic male defensus flammis et dote paterna
 Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.
 Ad propiora vocor. Populum digessit ab annis
 Romulus, in partes distribuitque duas.
 Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est: 85
 Hæc ætas bellum suadet, at illa gerit.
 Sic stait, mensesque nota secrevit eadem.
 Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.
 Dixit; et in litem studio certaminis issent;
 Atque ira pietas dissimulata foret. 90
 Venit Apollinea longas Concordia lauro
 Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.
 Hæc ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
 Binaque cum populis regna coisse suis;
 Et lare communi soceros generosque receptos; 95
 His nomen junctis Junius, inquit, habet.
 Dicta triplex causa est. At vos ignoscite, divæ:
 Res est arbitrio non dirimenda meo.
 Ite pares a me. Perierunt iudice formæ
 Pergama: plus lædunt, quam juvet una, duæ. 100

Prima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis hæc est.
 Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
 Unde datas habeat vires, obscurior ævo
 Fama; sed e nostro carmine certus eris.
 Adjacet antiqui Tiberino lucus Helerni: 105
 Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
 Inde sata est Nymphe, Cranen dixere priores,
 Nequicquam multis sæpe petita procis.
 Rura sequi, jaculisque feras agitare solebat,
 Nodosasque cava tendere valle plagas. 110
 Non habuit pharetram; Phœbi tamen esse sororem
 Credebant. Nec erat, Phœbe, pudenda tibi.
 Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba;
 Reddebat tales protinus illa sonos:
 Hæc loca lucis habent nimis, et cum luce pudoris. 115
 Si secreta magis ducis in antra, sequor.
 Credulus antra subit. Frutices hæc nacta resistit,
 Et latet, et nullo est invenienda loco.
 Viderat hanc Janus; visæque cupidine captus
 Ad duram verbis mollibus usus erat. 120
 Nympha jubet quæri de more remotius antrum;
 Utque comes sequitur, destituitque ducem.
 Stulta, videt Janus, quæ post sua terga gerantur.
 Nil agis en! latebras respicit ille tuas.
 Nil agis en! dixi. Nam te sub rupe latentem 125
 Occupat amplexu; speque potitus ait:
 Jus pro concubitu nostro tibi cardinis esto.
 Hoc pretium positæ virginitatis habe.
 Sic fatus, virgam, qua tristes pellere posset
 A foribus noxas (hæc erat alba) dedit. 130
 Sunt avidæ volucres; non quæ Phineia mensis
 Guttura fraudabant; sed genus inde trahunt.
 Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ:
 Canities pennis, unguibus hamus inest.
 Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes, 135
 Et vitiant cunis corpora rapta suis.

arpere dicuntur lactentia viscera rostris,
 Et plenum poto sanguine guttur habent.
 st illis strigibus nomen: sed nominis hujus
 Caussa, quod horrenda stridere nocte solent. 140
 ive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt,
 Næniaque in volucres Marsa figurat anus;
 n thalamos venere Procæ. Proca natus in illis
 Præda recens avium quinque diebus erat.
 Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis. 145
 At puer infelix vagit, opemque petit.
 Ferrita voce sui nutrix accurrit alumni,
 Et rigido sectas invenit ungue genas.
 Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
 Esse solet seris, quas nova læsit hiema. 150
 Pervenit ad Cranen, et rem docet. Illa, Timorem
 Pone; tuus sospes, dixit, alumnus erit.
 Venerat ad cunas: flebant materque paterque:
 Sistite vos lacrymas, ipsa medebor, ait.
 Protinus arbutea postes ter in ordine tangit 155
 Fronde; ter arbutea limina fronde notat.
 Spargit aquis aditus, (et aquæ medicamen habebant,)
 Extaque de porca cruda bimestre tenet.
 Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
 Parcite: pro parvo victima parva cadit. 160
 Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
 Hanc, animam vobis pro meliore damus.
 Sic ubi libavit, prosecta sub æthere ponit,
 Quique sacris adsunt, respicere illa vetat.
 Virgaque Janalis de spina ponitur alba, 165
 Qua lumen thalamis parva fenestra dabat.
 Post illud nec aves cunas violasse feruntur;
 Et rediit puero, qui fuit ante, color.
 Pinguia cur illis gustentur larda Kalendis,
 Mixtaque cum calido sit faba farre, rogas? 170
 Prisca dea est, aliturque cibus, quibus ante solebat;
 Nec petit adscitas luxuriosa dapes.

Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat :
 Ostreaque in conchis tuta fuere suis.
 Nec Latium norat, quam præbet Ionia dives, 175
 Nec, quæ Pygmæo sanguine gaudet, avem :
 Et præter pennas nihil in pavone placebat :
 Nec tellus captas miserat ante feras.
 Sus erat in pretio: cæsa sue festa colebant.
 Terra fabas tantum, duraque farra dabat. 180
 Quæ duo mixta simul sextis quicunque Kalendis
 Ederit, huic lædi viscera posse negant.
 Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ
 Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
 Ante domus Manli fuerant, qui Gallica quondam 185
 A Capitolino reppulit arma Jove.
 Quam bene, di magni! pugna cecidisset in illa
 Defensor solii, Jupiter alte, tui!
 Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
 Hunc illi titulum longa senecta dabat. 190
 Lux eadem Marti festa est, quem prospicit extra
 Appositum Tectæ porta Capena viæ.
 Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur,
 Cum pæne est Corsis obruta classis aquis.
 Hæc hominum monumenta patent. Si quæseritis astra,
 Tunc oritur magni præpes adunca Jovis. 196

Postera lux Hyadas, Taurinæ cornua frontis,
 Evocat: et multa terra madescit aqua.

Mane ubi bis fuerit, Phœbusque iteraverit ortus,
 Factaque erit posito rore bis uda seges; 200
 Hac sacrata die Tusco Bellona duello
 Dicitur; et Latio prospera semper adest.
 Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
 Multum animo vidit, lumine captus erat.
 Prospicit a templo summum brevis area Circum 205
 Est ibi non parvæ parva columna notæ.

Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti,
In regem et gentes cum placet arma capi.

Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est ;
Quod deus Euboico carmine munus habet. 210
Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quæris ; Sulla probavit opus.

Quærebam, Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi, Semo pater : cum mihi Sancus ait :
Cuicumque ex illis dederis, ego munus habebō. 215
Nomina trina fero : sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini,
Inque Quirinali constituere jugo.

Est mihi, sitque, precor, nostris diuturnior annis,
Filia : qua felix sospite semper ero. 220
Hanc ego cum vellem genero dare, tempora tædis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratur Junius Idus
Utilis et nuptis, utilis esse viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta est. 225
Nam mihi sic conjux sancta Dialis ait :
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
Detulerit flavis in mare Tibris aquis ;
Non mihi detonsos crines depectere buxo,
Non ungues ferro subsecuisse licet ; 230
Non tetigisse virum ; quamvis Jovis ille sacerdos,
Quamvis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera : melius tua filia nubet,
Ignea cum pura Vesta nitebit humo.

Tertia post Nonas remove Lycaona Phæbe 235
Fertur : et a tergo non habet Ursa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine Campi
Adspicere : et didici, lubricæ Tibri, tuos.

Festa dies illis, qui lina madentia ducunt.

Quique tegunt parvis æra recurva cibus.

261

Mens quoque numen habet. Menti delubra videmus

Vota metu belli, perfide Pœne, tui.

Pœne, rebellaras: et leto consulis omnes

Attoniti Mauras pertimuere manus.

Spem metus expulerat; cum Menti vota **senatus** 245

Suscipit; et melior protinus illa venit.

Adspicit instantes mediis sex lucibus Idus

Illa dies, qua sunt vota soluta deæ.

Vesta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora;

Ad tua si nobis sacra venire licet.

250

In prece totus eram. Cœlestia numina sensi,

Lætaque purpurea luce refulsit humus.

Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)

Te, dea; nec fueras adspicienda viro.

Sed quæ nescieram, quorumque errore tenebar, 255

Cognita sunt, nullo præcipiente, mihi.

Dena quater memorant habuisse Palilia Romam,

Cum flammæ custos æde recepta sua est.

Regis opus placidi, quo non metuentius ullum

Numinis ingenium terra Sabina tulit.

260

Quæ nunc ære vides, stipula tunc tecta videres:

Et paries lento vimine textus erat.

Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestæ,

Tunc erat intonsi regia magna Numæ.

Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante fuisse 265

Dicitur: et formæ causa probanda subest.

Vesta eadem est, quæ Terra: subest vigil ignis utrique.

Significant sedem terra focusque suam.

Terra pilæ similis, nullo fulcimine nixa,

Ære subjecto tam grave pendet onus.

270

Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:

Quique premat partes, angulus omnis abest.

amque sit in media rerum regione locata,
 Et tangat nullum plusve minusve latus;
 i convexa foret, parti vicinior esset: 275
 Nec medium terram mundus haberet onus.
 rte Syracosia suspensus in aere clauso
 Stat globus, immensi parva figura poli.
 t quantum a summis, tantum secessit ab imis
 Terra. Quod ut fiat, forma rotunda facit. 280
 ar facies templi: nullus procurrit in illo
 Angulus. A pluvio vindicat imbre tholus.
 ur sit virgineis, quæris, dea culta ministris?
 Inveniam causas hac quoque parte suas.
 Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas 285
 Semine Saturni: tertia Vesta fuit.
 Jtraque nupserunt; ambæ peperisse feruntur:
 De tribus impatiens restitit una viri.
 Quid mirum, virgo si virgine læta ministra
 Admittit castas in sua sacra manus? 290
 Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam;
 Nataque de flamma corpora nulla vides.
 Jure igitur vīrgo est, quæ semina nulla remittit,
 Nec capit: et comites virginitatis habet.
 Esse diu stultus Vestæ simulacra putavi: 295
 Mox didici curvo nulla subesse tholo.
 Ignis inextinctus templo celatur in illò.
 Effigiem nullam Vesta, nec ignis, habent.
 Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur.
 Causaque par Graii nominis esse potest. 300
 At focus a flammis, et quod fovet omnia, dictus:
 Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
 Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
 Affamur Vestam, quæ loca prima tenes.
 Ante focos olim longis considerare scamnis 305
 Mos erat, et mensæ credere adesse deos.
 Nunc quoque, cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ,
 Ante Vacunales stantque sedentque focos.

Venit in has annos aliquid de more vetusto :
 Fert missos Vestæ pura puella cibos.
 Ecce coronatis panis dependet anellis,
 Et velant scabras floridæserta molas.
 Sola prius furnis torrebant furra coloni ;
 Et Fornacali sunt sua sacra deæ.
 Suppositam cineri panem focus ipse parabat ;
 Strataque erat tepido tegula quassa solo.
 Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
 Et quæ puniceas verat œcella molas.
 Præteream, referamne tuam, rubicunde Priape,
 Dedecus? est multi fabula plena joci.
 Turrigera frontem Cybele redimita corona
 Convocat æternos ad sua festa deos.
 Convocat et Satyros, et rustica numina Nymphas
 Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
 Nec licet, et longum est epulas narrare deorum :
 In multo nox est pervigilata mero.
 Hi temere errabant in opacæ vallibus Idæ ;
 Pars jacet, et molli gramine membra levat.
 Hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia nectit,
 Et viridem celeri ter pede pulsat humum.
 Vesta jacet, placidamque capit secunda quietem,
 Sicut erat positum cespite fulta caput.
 At ruber hortorum custos Nymphasque deasque
 Captat, et errantes fertque refertque pedes.
 Adspicit et Vestam, dubium, Nymphamne putarit,
 An scierit Vestam: scisse sed ipse negat.
 Spem capit obcænam, furtimque accedere tentat,
 Et fert suspensos corde micante gradus.
 Forte senex, quo vectus erat, Silenus œcellum
 Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ.
 Ibat, ut inciperet, longi deus Hellesponti ;
 Intempestivo cum rudit ille sono.
 Territa voce gravi surgit dea. Convolat omnis
 Turba. Per infestas effugit ille manus.

32

33

330

335

340

ampacos hoc animal solita est mactare Priapo: 345
 Apta asini flammis indicis exta damus.
 uem tu, diva memor, de pane monilibus ornas.
 Cessat opus: vacuæ conticnere molæ.
 omine, quam pretio, celebratior arce Tonantis,
 Dicam, Pistoris quid velit ara Jovis. 350
 incta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
 Fecerat obsidio jam diuturna famem.
 upiter, ad solium superis regale vocatis,
 Incipe, ait Marti. Protinus ille refert:
 cillcet ignotum est, quæ sit fortuna meorum, 355
 Et dolor hic animi voce querentis eget?
 ã tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
 Exigis; Alpino Roma sub hoste jacet.
 hæc est, cui fuerat promissa potentia rerum,
 Jupiter? hanc terris impositurus eras? 360
 lamque Suburbanos, Etruscaque contudit arma;
 Spes erat in cursu: nunc lare pulsa suo est.
 Vidimus ornatos ærata per atria picta
 Veste triumphales occubuisse senes.
 Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ 365
 Sede. Putant aliquos scilicet esse deos.
 At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
 Totque domos vestras obsidione premi;
 Nil opis in cura scirent superesse deorum,
 Et data sollicita thura perire manu. 370
 Atque utinam pugnae pateat locus! arma capessant;
 Et, si non poterunt exsuperare, cadant.
 Nunc inopes victus, ignavaque fata timentes
 Monte suo clausos barbara turba premit.
 Tum Venus, et lituo pulcher trabeaque Quirinus, 375
 Vestaque pro Latio multa locuta suo.
 Publica, respondit, cura est pro mœnibus istis,
 Jupiter: et pœnas Gallia victa dabit.
 Tu modo, quæ desunt fruges, superesse putentur,
 Effice: nec sedes desere, Vesta, tuas. 380

Quodcumque est Cereris^a solida, cava machina frangi
 Mollitamque manu duret in igne focus.
 Jusserat, et fratris virgo Saturnia jussis
 Annuit; et mediæ tempora noctis erant.
 Jam ducibus somnum dederat labor. Increpat illos 3
 Jupiter, et sacro, quid velit, ore docet:
 Surgite, et in medios de summis arcibus hostes
 Mittite, quam minime perdere vultis, opem.
 Somnus abit: quærunque novis ambagibus acti,
 Perdere quam nōlint, et jubeantur, opem. 38
 Ecce Ceres visa est. Jaciunt Cerealia dona.
 Jacta super galeas scutaque longa sonant.
 Posse fame vinci spes excidit. Hoste repulso
 Candida Pistori ponitur ara Jovi.
 Forte revertebar festis Vestalibus illac, 395
 Qua nova Romano nunc Via juncta foro est.
 Huc pede matronam vidi descendere nudo:
 Obstupui, tacitus sustinuique gradum.
 Sensit anus vicina loci; jussumque sedere 400
 Alloquitur quatiens, voce tremente, caput.
 Hoc, ubi nunc fora sunt, udæ tenuere paludes,
 Amne redundatis fossa madebat aquis.
 Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
 Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit. 405
 Qua Velabra solent in Circum ducere pompas,
 Nil præter salices cassaque canna fuit.
 Sæpe suburbanas rediens conviva per undas
 Cantat, et ad nautas ebria verba jactit.
 Nondum conveniens diversis iste figuris 410
 Nomen ab averso ceperat amne deus.
 Hic quoque lucus erat, juncis et arundine densus,
 Et pede velato non adeunda palus.
 Stagna recesserunt, et aquas sua ripa coercet,
 Siccaque nunc tellus; mos tamen inde manet.
 Reddiderat causam. Valeas, anus optima, dixi; 415
 Quod superest ævi molle sit omne tui.

- etera jam pridem didici puerilibus annis;
 Non tamen idcirco prætereunda mihi.
 cœnia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
 Ilus adhuc Asiæ dives habebat opes. 420
 reditur armiferæ signum cœleste Minervæ
 Urbis in Iliacæ desiluisse juga.
 ura videre fuit: vidi templumque locumque.
 Hoc superest illi: Pallada Roma tenet.
 consulitur Smintheus: lucoque obscurus opaco 425
 Hos non mentito reddidit ore sonos:
 Etheriam servate deam; servabitis urbem:
 Imperium secum transferet illa loci.
 servat, et inclusam summa tenet Ilus in arce;
 Curaque ad hæredem Laomedonta venit. 430
 sub Priamo servata parum. Sic ipsa volebas,
 Ex quo iudicio forma revicta tua est.
 Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulixes,
 Seu pius Æneas, eripuisse datur;
 Auctor in incerto: res est Romana; tuetur 435
 Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.
 Heu quantum timuere patres, quo tempore Vesta
 Arsit, et est adytis obruta pæne suis!
 Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes,
 Mixtaque erat flammæ flamma profana piæ. 440
 Attonitæ flebant demisso crine ministræ:
 Abstulerat vires corporis ipse timor.
 Provocat in medium, et magna, Succurrite, voce,
 Non est auxilium flere, Metellus ait.
 Pignora virgineis fatalia tollite palmis: 445
 Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
 Me miserum! dubitatis? ait. Dubitare videbat,
 Et pavidas posito procubuisse genu.
 Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
 Sacra: vir intrabo non adeunda viro. 450
 Si scelus est, in me commissi pœna redundet.
 Sit capitis damno Roma soluta mei.

Dixit, et irrupit: factum dea rapta probavit,
Pontificisque sui munere tuta fuit.

Nunc bene lucetis sacræ sub Cæsare flammæ:

Ignis in Iliacis nunc erit, estque, fociis.

Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos

Hoc duce, nec viva defodietur humo.

Sic incesta perit; quia quam violavit, in illam

Conditur: et Tellus Vestaque numen idem est.

Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste

Fecit, et Hispanam sanguine tinxit humum.

Scilicet interdum miscentur tristia lætis;

Ne populum toto pectore festa juvent.

Crassus ad Euphraten aquilas, natumque, suosque

Perdidit: et leto est ultimus ipse datus.

Parthe, quid exultas? dixit dea; signa remittes:

Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.

At simul auritis violæ demuntur asellis,

Et Cereris fruges aspera saxa terunt;

Navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit,

Humida cum pulso nox erit orta die.

Jam, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui,

Et vigil Eois Lucifer exit aquis.

Ite, bonæ matres, (vestrum Matralia festum,)

Flavaque Thebanæ reddite liba deæ.

Pontibus et magno juncta est celeberrima Circo

Area, quæposito de bove nomen habet.

Hac ibi luce ferunt Matutæ sacra parenti

Sceptriferas Servi templa dedisse manus.

Quæ dea sit; quare famulas a limine templi

Arceat (arcet enim) libaque tosta petat;

Bacche, racemiferos hedera redimite capillos,

Si domus illa tua est, dirige vatis opus.

Arserat obsequio Semele Jovis. Accipit Ino

Te, puer, et summa sedula nutrit ope.

tumuit Juno, rapta quod pellice natum
 Educet. At sanguis ille sororis erat.
 inc agitur furiis Athamas et imagine falsa,
 Tuque cadis patria, parve Learche, manu. 490
 læsta Learcheas mater tumulaverat umbras,
 Et dederat miseris omnia justa rogis.
 læc quoque, funestos ut erat laniata capillos,
 Prosilit, et cunis te, Melicerta, rapit.
 Et spatio contracta brevi, freta bina repellit, 495
 Unaque pulsatur terra duabus aquis.
 luc venit insanis natum complexa lacertis,
 Et secum e celso mittit in alta jugo.
 Incipit illæsos Panope, centumque sorores,
 Et placido lapsu per sua regna ferunt. 500
 Londum Leucothee, nondum puer ille Palæmon
 Vorticibus densis Tibridis ora tenent.
 Incus erat: dubium Semelæ Stimulæne vocetur;
 Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.
 Incærit ab his Ino, quæ gens foret. Arcadas esse 505
 Audit, et Evandrum sceptrâ tenere loci.
 Incissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
 Instimulat fictis insidiosa sonis:
 Inc) nimium faciles, o toto pectore captæ,
 Non venit hæc nostris hospes amica choria. 510
 Incfraude petit, sacrique parat cognoscere ritum.
 Quo possit pœnas pendere, pignus habet.
 Incvix bene desierat; complent ululatibus auras
 Thyiades, effusis per sua colla comis;
 Incinjiciuntque manus, puerumque revellere pugnant. 515
 Quos ignorat adhuc, invocat illa deos:
 Dique, virique loci, miseræ succurrite matri.
 Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
 Incappulerat ripæ vaccas Cætæus Iberas.
 Audit; et ad vocem concitus urget iter. 520
 IncHerculis adventu, quæ vim modo ferre parabant,
 Turpia fœminæ terga dedere fugæ.

Quid petis hinc, (cognorat enim,) matertera Bacchi?
 An numen, quod me, te quoque vexat, ait?
 Illa docet partim; partim præsentia nati 52
 Continet: et furiis in scelus isse pudet.
 Rumor, ut est velox, agitatis pervolat alis:
 Estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
 Hospita Carmentis fidos intrasse penates
 Diceris, et longam deposuisse famem. 53
 Liba sua properata manu Tegeæa sacerdos
 Traditur in subito cocta dedisse foco.
 Nunc quoque liba juvant festis Matralibus illam.
 Rustica sedulitas gratior arte fuit.
 Nunc, ait, o vates, venientia fata resigna, 535
 Qua licet: hospitium hoc, precor, adde meis.
 Parva mora est: cælum vates ac numina sumit;
 Fitque sui toto pectore plena dei.
 Vix illam subito posses cognoscere; tanto
 Sanctior, et tanto, quam modo, major erat. 540
 Læta canam: gaude defuncta laboribus, Ino!
 Dixit, et huic populo dextera semper ades!
 Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
 In nostris aliud sumite nomen aquis.
 Leucothee Graiis, Matuta vocabere nostris. 545
 In portus nato jus erit omne tuo.
 Quem nos Portunum, sua lingua Palæmona dicet.
 Ite, precor, nostris æquus uterque locis.
 Annuerant: promissa fides: posuere labores.
 Nomina mutarunt: hic deus, illa dea est. 550
 Cur vetet ancillas accedere, quæritis? odit.
 Principiumque odii, si sinat ipsa, canam.
 Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
 Sæpe sub amplexus conjugis ire tui.
 Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa 555
 Comperit agricolis semina tosta dari.
 Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
 Hoc est, cur odio sit tibi serva manus.

- Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret :
 Ipsa parum felix visa fuisse parens. 560
 Materius prolem melius mandabit illi :
 Utilior Baccho quam fuit ipsa suis.
 Hanc tibi, Quo properas ? memorant dixisse, Rutili :
 Luce mea Marso consul ab hoste cades.
 Exitus accessit verbis, flumenque Tolenum 565
 Purpureo mixtis sanguine fluxit aquis.
 Proximus annus erat : Pallantide cæsus eadem
 Didius hostiles ingeminavit opes.
 Aux eadem, Fortuna, tua est, auctorque, locusque.
 Sed superinjectis quis latet æde togis ? 570
 Servus est : hoc constat enim ; sed causa latendi
 Discrepat, et dubium me quoque mentis habet.
 Dum dea furtivos timide profitetur amores,
 Cœlestemque homini concubuisse pudet ;
 (Arsit enim magno correpta cupidine regis, 575
 Cæcaque in hoc uno non fuit illa viro ;)
 Nocte domum parva solita est intrare fenestra :
 Unde Fenestellæ nomina porta tenet.
 Nunc pudet, et vultus velamine celat amatos :
 Oraque sunt multa regia tecta toga. 580
 An magis est verum, post Tulli funera plebem
 Confusam placidi morte fuisse ducis ?
 Nec modus ullus erat : crescebat imagine luctus,
 Donec eam positis occuluere togis.
 Tertia causa mihi spatium majore canenda est ; 585
 Nos tamen adductos intus agemus equos.
 Tullia, conjugio, sceleris mercede, peracto,
 His solita est dictis exstimulare virum :
 Quid juvat esse pares, te nostræ cæde sororis,
 Meque tui fratris, si pia vita placet ? 590
 Vivere debuerant et vir meus, et tua conjux,
 Si nullum ausuri majus eramus opus.
 Et caput et regnum facio dotale parentis.
 Si vir es, i, dictas exige dotis opes !

Regia res scelus est. Socero cape regna necato, 50
 Et nostras patrio sanguine tinge manus.
 Talibus instinctum solio privatus in alto
 Sederat. Attonitum vulgus ad arma ruit.
 Hinc cruor, hinc cædes: infirmaque vincitur ætas.
 Sceptrâ gener socero rapta Superbus habet. 60
 Ipse sub Esquiliiis, ubi erat sua regia, cæsus
 Concidit in dura sanguinolentus humo.
 Filia, carpento patrios initura penates,
 Ibat per medias alta feroxque vias.
 Corpus ut adspexit, lacrymis auriga profusus 60
 Restitit. Hunc tali corripit illa sono:
 Vadis? an exspectas pretium pietatis amarum?
 Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
 Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illa
 Vicus, et æterna res ea pressa nota. 610
 Post tamen hoc ausa est templum, monumenta parentis,
 Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquar.
 Signum erat in solio residens sub imagine Tulli:
 Dicitur hoc oculis opposuisse manum.
 Et vox audita est, Vultus abscondite nostros, 615
 Ne nata videant ora nefanda meæ.
 Veste data tegitur vetat hanc Fortuna moveri,
 Et sic e templo est ipsa locuta suo:
 Ore revelato qua primum luce patebit
 Servius, hæc positi prima pudoris erit. 620
 Parcite, matronæ, vetitas attingere vestes:
 Sollenni satis est voce movere preces:
 Sitque caput semper Romano tectus amictu,
 Qui rex in nostra septimus urbe fuit.
 Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit 625
 Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.
 Namque pater Tulli Vulcanus, Oeresia mater,
 Præsignis facie, Corniculana fuit.
 Hanc secum Tanaquil, sacris de more paratis,
 Jussit in ornatum fundere vina focum. 630

ic inter cineres obscæni forma virilis
 Aut fuit, aut visa est; sed fuit illa magis.
 Issa loco captiva fovet. Conceptus ab illa
 Servius a cœlo semina gentis habet.
 gna dedit genitor, tum cum caput igne corusco 635
 Contigit, inque coma flammeus arsit apex.
 e quoque magnifica, Concordia, dedicat æde
 Livia, quam caro præstitit illa viro.
 Misce tamen, veniens ætas, ubi Livia nunc est
 Porticus, immensæ tecta fuisse domus. 640
 Urbis opus domus una fuit: spatiumque tenebat,
 Quo brevius muris oppida multa tenent.
 hæc æquata solo est, nullo sub crimine regni,
 Sed quia luxuria visa nocere sua.
 sustinuit tantas operum subvertere moles, 645
 Totque suas hæres perdere Cæsar opes.
 Sic agitur censura, et sic exempla parantur;
 Cum vindex, alios quod monet, ipse facit.
 Nulla nota est veniente die, quam dicere possim.
 Idibus Invicto sunt data templa Jovi. 650
 Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
 Nunc ades o cceptis, flava Minerva, meis.
 Cur vagus incedit tota tibicen in Urbe?
 Quid sibi personæ, quid stola longa, volunt?
 Sic ego; sic posita Tritonia cuspide dixit: 655
 (Pace velim doctæ verba referre deæ:)
 Temporibus veterum tibicinis usus avorum
 Magnus, et in magno semper honore fuit.
 Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
 Cantabat mæstis tibia funeribus. 660
 Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum,
 Quod subito Graiæ frangeret artis opus.
 Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
 Artifices solos jusserat esse decem.
 Exsilio mutant Urbem, Tiburque recedunt; 665
 (Exsiliium quodam tempore Tibur erat.)

Quæritur in scena cava tibia ; quæritur aris ;
 Ducit supremos nœnia nulla toros.
 Servierat quidam, quantolibet ordine dignus,
 Tibure : sed longo tempore liber erat. 67
 Rure dapes parat ille suo, turbamque canoram
 Convocat. Ad festas convenit illa dapes.
 Nox erat ; et vinis oculique animique natabant :
 Cum præcomposito nuntius ore venit :
 Atque ita, Quid cessas convivâ solvere ? dixit : 67
 Auctor vindictæ jam venit ecce tuæ.
 Nec mora ; convivæ valido titubantia vino
 Membra movent : dubii stantque labantque pedes.
 At dominus, Discedite, ait : plaustroque morantes
 Sustulit. In plaustro scirpea lata fuit. 69
 Alliciunt somnos tempus, motusque, merumque ;
 Potaque se Tibur turba redire putat.
 Jamque per Esquilias Romanam intraverat urbem,
 Et mane in medio plaustra fuere foro.
 Plautius, ut possent specie numeroque senatum 685
 Fallere, personis imperat ora tegi.
 Admissetque alios : et, ut hunc tibicina cœtum
 Augeat, in longis vestibus ire jubet.
 Sic reduces bene posse tegi : ne forte notentur
 Contra collegæ jussa redisse sui. 690
 Res placuit : cultuque novo libet Idibus uti,
 Et canere ad veteres verba jocosa modos.
 Hæc ubi perdocuit, Superest mihi discere, dixi,
 Cur sit Quinquatrus illa vocata dies.
 Martius, inquit, agit tali mea nomine festa : 695
 Estque sub inventis hæc quoque turba meis.
 Prima terebrato per rara foramina buxo,
 Ut daret, effeci, tibia longa sonos.
 Vox placuit : liquidis faciem referentibus undis
 Vidi virgineas intumuisse genas. 700
 Ars mihi non tanti est ; valeas, mea tibia, dixi.
 Excipit abjectam cespite ripa suo.

inventam Satyrus primum miratur : at usum
 Nescit, et inflatam sentit habere sonum.
 t modo dimittit digitis, modo concipit auras : 705
 Jamque inter Nymphas arte superbus erat.
 rovocat et Phœbum. Phœbo superante pependit :
 Cæsa recesserunt a cute membra sua.
 um tamen inventrix auctorque ego carminis hujus.
 Hoc est cur nostros ars colat ista dies. 710

ertia lux veniat, qua tu, Dodoni Thyene,
 Stabis Agenorei fronte videnda bovis.
 hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ,
 Tibri, per Etruscas in mare mittis aquas.

i qua fides ventis, Zephyro date carbasa, nautæ ; 715
 Cras veniet vestris ille secundus aquis.

At pater Heliadum radios ubi tinxerit undis,
 Et cinget geminos stella serena polos ;
 Pollet humo validos proles Hyriea lacertos :
 Continua Delphin nocte videndus erit. 720
 Scilicet hic olim Volscos Æquosque fugatos
 Viderat in campis, Algida terra, tuis.
 Unde suburbano clarus, Tuberte, triumpho,
 Vectus es in niveis, Postume, victor equis.

Jam sex et totidem luces de mense supersunt ; 725
 Huic unum numero tu tamen adde diem :
 Sol abit e Geminis, et Cancri signa rubescunt :
 Cœpit Aventina Pallas in arce coli.

Jam tua, Laomedon, oritur nurus, ortaque noctem
 Pellit, et e pratis uda pruina fugit. 730
 Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur,
 Tum cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

Hanc quoque cum patriis Galatea receperit undis,
 Plenaque securæ terra quietis erit ;

Surgit humo juvenis, telis afflatus avitis, 738
 Et gemino nexas porrigit angue manus.
 Notus amor Phædræ, nota est injuria Thesei :
 Devovit natum credulus ille suum.
 Non impune pius juvenis Trœzena petebat.
 Dividit obstantes pectore taurus aquas. 74
 Solliciti terrentur equi, frustra que retenti
 Per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
 Exciderat curru, lorisque morantibus artus
 Hippolytus lacero corpore raptus erat :
 Reddideratque animam, multum indignante Diana. 74
 Nulla, Coronides, causa doloris, ait.
 Namque pio juveni vitam sine vulnere reddam ;
 Et cedent arti tristia fata meæ.
 Gramina continuo oculis depromit eburnis :
 Profuerunt Glauci manibus illa prius ; 750
 Tunc, cum observatas augur descendit in herbas,
 Usus et auxilio est anguis ab angue dato.
 Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit :
 Depositum terra sustulit ille caput.
 Lucus eum, nemorisque sui Dictynna recessu 755
 Celat : Aricino Virbius ille lacu.
 At Clymenus Clothoque dolent, hæc, fila reneri,
 Hic, fieri regni jura minora sui.
 Jupiter, exemplum veritus, direxit in illum
 Fulmina, qui nimis moverat artis opem. 760
 Phœbe, querebaris. Deus est : placare parenti ;
 Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.
 Non ego te, quamvis properabis vincere, Cæsar,
 Si vetet auspicium, signa movere velim.
 Sint tibi Flaminius Trasimenaque littora testes, 765
 Per volucres æquos multa monere deos.
 Tempora si veteris quæris temeraria damni,
 Quartus ab extremo mense bis ille dies.

- hostera lux melior. Superat Masinissa Syphacem;
 Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis. 770
 Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,
 Et fugiunt, freno non remorante, dies.
 Quam cito venerunt Fortunæ Fortis honores!
 Post septem luces Junius actus erit.
 te, deam læti Fortem celebrate, Quirites: 775
 In Tiberis ripa munera regis habet.
 Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba;
 Nec pudeat potos inde redire domum.
 Ferte coronatæ juvenum convivia lintres,
 Multaque per medias vina bibantur aquas. 780
 Plebs colit hanc, quia, qui posuit, de plebe fuisse
 Fertur, et ex humili sceptrâ tulisse loco.
 Convenit et servia, serva quia Tullius ortus
 Constituit dubiæ templa propinqua deæ.

 Ecce suburbana rediens male sobrius æde 785
 Ad stellas aliquis talia verba jacit:
 Zona latet tua nunc, et cras fortasse latebit:
 Dehinc erit, Orion, adspicienda mihi.
 At si non esset potus, dixisset eadem
 Venturum tempus solstitiale die. 790

 Lucifero subeunte Lares delubra tulerunt,
 Hic ubi fit docta multa corona manu.
 Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim
 Ante Palatini condidit ora jugi.

 Tot restant de mense dies, quot nomina Parcis, 795
 Cum data sunt trabæ templa, Quirine, tuæ.

 Tempus Iuleis cras est natale Kalendis:
 Pierides, cœptis addite summa meis.
 Dicite, Pierides, quis vos adjunxerit isti,
 Cui dedit invitas victa noverca manus. 800

Sic ego ; sic Clio : Clari monumenta Philippi
Adspicis, unde trahit Marcia casta genus ;
Marcia, sacrificio deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate sua.

Par animo quoque forma suo respondet in illa : 805

Et genus, et facies, ingeniumque simul.

Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris ;

Laudamus magnas hac quoque parte deas.

Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi.

O decus, o sacra femina digna domo !

810

Sic cecinit Clio : doctæ adsensere sorores.

Annuit Alcides, increpuitque lyram.

